375

Colette

Sido

◆

CÎRCEII DE VIȚĂ

Refuzind în mod deliberat să acorde un statut privilegiat „rarităților", Colette se situează, conștient sau nu, pe pozițiile pictorilor moderni care, începind cu Cézanne și Van Gogh și sfîrșind cu Utrillo, Vlaminck, Matisse, și Picasso proclamă primatul privirii înnoitoare, capabilă să revalorizeze cele mai anodine obiecte.

IRINA ELIADE

GLOBUS

Lei 6

EDITURA UNIVERS

2

COLETTE Cîrceii de viță ◆ SIDO

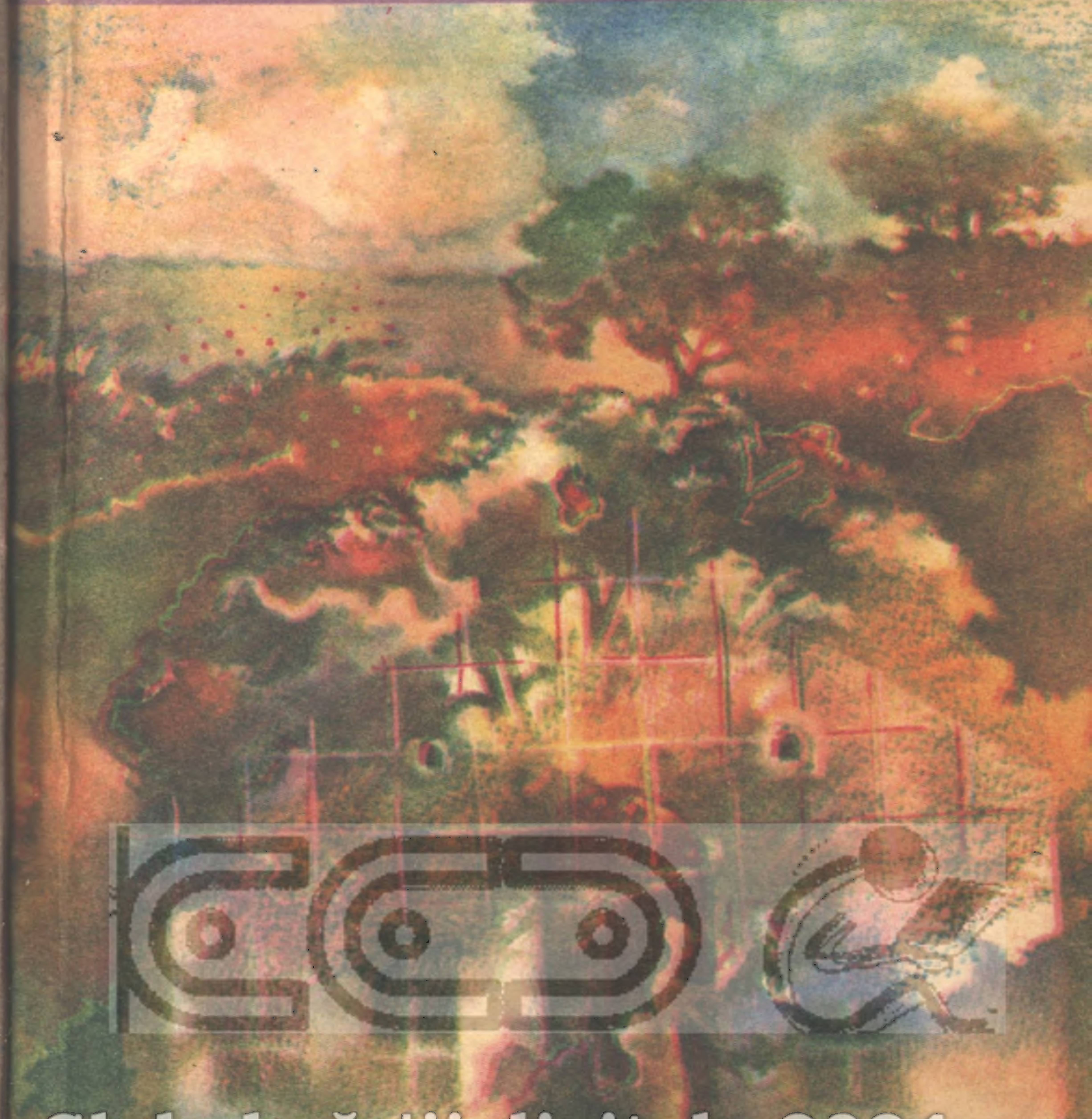
1982

COLETTE

Sido

Cîrceii de viță

Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI: ION STATE
Grafica: Nicolae Sârbu. Ilustrația: Dodi Teodorescu Romanați

GLOBUS

Colette

SIDO
CÎRCEII DE VIȚĂ

Traducere și prefață de
IRINA ELIADE

EDITURA UNIVERS
Bucuresti

1982

COLETTE

SIDO şi *Les Vrilles de la vigne* (Cîrceii de viţă) au apărut pentru prima oară reunite într-un volum în 1969, dată la care editura Hachette publicase în colecţia sa de mare tiraj „Le livre de poche“ o bună parte din operele Colettei, atît romanele scrise în tinereţe în colaborare cu primul ei soţ — ulterior renegate de Colette — cît şi cele compuse la maturitate, pe care scriitoarea le va semna cu numele ei de familie: „Colette“, redobîndit după divorţul de gazetarul Henry Gauthier Villars, care semna cu pseudonimul Willy scrierile unor tineri talentaţi, printre care şi Colette.

Alegerea editorilor reflectă, desigur, preferinţele marelui public mai întotdeauna amator de poveşti sentimentale, dar este, după părerea noastră, influenţată şi de mentalitatea istoricilor şi criticilor literari tradiţionalişti care au pus multă vreme semnul egalităţii între noţiunea de „mare scriitor“ şi cea de „romancier“, considerînd că numai cei incapabili de a construi o intrigă care să motiveze reacţiile psihologice ale eroilor lor scriu nuvele sau proză cu caracter memorialistic.

Deşi în 1969 — căci de această dată este vorba — în Franţa se vorbea mult, prea mult poate, despre romanele aparţinînd „noului val“, unii critici proclamînd „urbi et orbi“ superioritatea noii formule romaneşti şi denunţînd drept anacronice nu numai romanele de tip

balzacian ci și cele polifonice și contrapunctice în favoarea cărora pledase încă din 1925 André Gide, ba chiar acuzîndu-l și pe Proust, așa cum a făcut Nathalie Sarraute, de a se fi oprit la jumătatea drumului din moment ce nu a dus la capăt „disoluția personajului“, criticii oficiali nu și-au modificat deloc atitudinea, emițîndu-și, ca și mai înainte, sentințele în funcție de importanța mesajului, de reușita analizelor psihologice și de felul cum autorii respectivi au izbutit, sau n-au izbutit, să-și contureze personajele.

Această stare de fapt este oglindită în dicționarele literare. Astfel, în ediția 1968 a cunoscutului *Dictionnaire des Oeuvres* semnat de Laffont-Bompiani, Colette figurează cu 22 de titluri, dintre care doar patru nu se încadrează în genul romanesc și printre ele figurează *Sido* și *Les Vrilles de la Vigne* alături de *l'Enfant et les sortilèges,* un libret compus de Colette pentru muzica lui Maurice Ravel și acele *„Dialogues des bêtes“* fără precedent în literatură, care au apărut în anul 1904 cu o prefață de Francis Jammes. Volume de evocări ca *L'Etoile Vesper* sau *Le fanal bleu,* datorită cărora scriitoarea Colette a devenit în ochii contemporanilor săi „Madame Colette“ și, începînd din ianuarie 1981, cînd Marguerite Yourcenar, în discursul său de recepție la Academia Franceză, i-a adus un frumos și bine meritat elogiu „La grande Colette“.

Mai elocvente sînt poate datele furnizate de dicționarele destinate să informeze succint și exact marele public.

În *Le Petit Larousse* (ediția 1968) citim: Romancieră franceză, autoare a seriei Claudine (adică a acelor romane semnate Colette Willy și renegate ulterior de scriitoare) și a altor romane ca *Chéri, Le Blé en herbe* etc.

Membră a Academiei Goncourt“. În același an, în versiunea engleză — *Longmans English Larousse* — ni se vorbește nu de romanciera Colette ci de scriitoarea Colette, specificîndu-se: „Aparenta fluență a stilului (Colette își revedea de nenumărate ori manuscrisele) ascunde meșteșugite și subtile analize ale unor stări emotive euforice, de origine senzorială“.

Cele două caracterizări demonstrează că talentul scriitoarei a fost apreciat la justa lui valoare mai întîi în străinătate și apoi în Franța, unde Colette, deși iubită de marele public și admirată de cîțiva colegi de breaslă — și printre ei s-au numărat André Gide, Marcel Proust, Léon Paul Fargue, Jean Cocteau, Aragon, Julien Green și poate mulți alții care nu și-au exprimat opiniile în articole, scrisori sau jurnalele lor intime — nu a întrunit în timpul vieții sufragiile criticilor.

Oare clarviziunea criticilor englezi să fi fost facilitată de faptul că în Marea Britanie nimeni nu a luat prea în serios împărțirea pe genuri a literaturii, cititorii avizați fiind cu precădere atenți la aportul fiecărui scriitor, sau factorul distanță — care împiedică stabilirea unui raport prea strîns între creatorul unei opere de artă și omul contingent și sortit uitării — să fi jucat un rol hotărîtor în cazul Colettei, așa cum jucase cu treizeci de ani mai înainte în cazul lui Marcel Proust?

Oricare ar fi răspunsul, cert este că numai după moartea scriitoarei, survenită în 1954, aflăm în tratatele de istorie literară franceză caracterizări „la obiect“, dintre care ne mărginim să citām rîndurile pe care i le consacră Colettei, în 1960, Gaëtan Picon: „Este o scriitoare extraordinară și în anumite privințe inegalabilă; limba pe care o folosește este pusă în slujba unui spirit de observație și a unei imaginații senzoriale pe care nici

un alt scriitor nu le-a posedat în asemenea măsură[1]", precum și cele pe care avea să le semneze șapte ani mai tîrziu Pierre Henri Simon: „Cine scria în 1913 cu atîta intensitate? Poate Proust. Colette și Proust erau, în ajunul primului război mondial, cei doi mari aștri care urcau pe firmamentul romanului francez"[2].

Alăturarea celor două nume poate părea șocantă la prima vedere, știut fiind că Proust trece și azi drept un scriitor dificil, în timp ce proza accesibilă a Colettei a intrat în bibliotecile tuturor categoriilor de cititori, fără a mai vorbi de faptul că Proust a incorporat în vasta sa operă pagini de critică și teorie literară care dau dreptate celor ce vorbesc de *În Căutarea Timpului Pierdut* ca despre „romanul elaborării unui roman". Analogia remarcată de P. H. Simon este însă perfect îndreptățită dacă o circumscriem la pasajele în care ambii scriitori evocă anii copilăriei.

Analogiile nu se opresc aici.

Într-adevăr, scrisorile primite și trimise de Colette au fost publicate la Flammarion în 1973 sub titlul *Colette à ses pairs* și printre ele se află și cele în care Proust și Colette se felicită reciproc pentru a fi pus la temelia artei lor „senzația pură".

Din acest punct drumurile lor se despart.

După cum se știe, Proust descrie îndelung anevoiosul travaliu în urma căruia izbutește să extragă senzația din amalgamul impresiei — unica senzație capabilă să-i transmită într-un limbaj cifrat, dar pe care îl poate

[1] Gaëtan Picon, *Panorama de la nouvelle littérature française*, Gallimard, Paris, 1960, p. 30.

[2] Pierre Henri Simon, *Histoire de la littérature française au XX-ème siècle*, A. Colin, Paris, 1967, Tome I, p. 26.

decoda la lumina inteligenței, mesajul emis de un aspect din natură sau de o operă de artă — în vreme ce Colette nu divulgă niciodată etapele parcurse pe calea ce duce spre descoperirea și captarea prețiosului material din care își construiește opera.

Mai mult încă, codurile estetice a celor doi scriitori se deosebesc fundamental, cel explicit formulat de Proust: „Numai metafora poate dărui un fel de eternitate stilului"[1] aflîndu-se la antipodul celui la care pare să fi aderat Colette — scriitoarea n-a făcut niciodată o profesiune de credință — pornită, ca și scriitorii clasici francezi, într-o perpetuă căutare a acelui „mot juste", greu de descoperit printre cuvintele ce se dau drept sinonime, de vreme ce numai el singur, prin forma lui, se poate suprapune exact conținutului, celelalte fiind, spune Colette „sau prea umflate sau prea zbîrcite".

O altă deosebire, fundamentală după părerea noastră, o constituie selecția operată de Proust în materialul furnizat metaforelor sale sinestezice de realitatea extralingvistică și aparent nonșalantul sincretism al Colettei. Cu alte cuvinte, Proust alege din tot ceea ce îl înconjoară aspecte considerate în mod unanim „frumoase", de mare preț, sau aureolate de prestigiul conferit de un trecut artistic sau istoric glorios. Flori, cer crepuscular, catedrale, vitralii, nume sonore patronimice ca cel al seniorilor Guermantes sau toponimice — Parma de pildă — se îmbină datorită memoriei voluntare și involuntare pentru a da naștere unor „arbuști catolici și delicioși" sau unor orașe „impregnate de parfumul violetelor și de duioșie stendhaliană". Acești „hibrizi" sînt

[1] Marcel Proust. În legătură cu stilul lui Flaubert, în *Eseuri*, Univers, 1981, p. 245.

acceptați de cititor, întrucît autorul enumeră motivele ce-l îndreptățesc să le alcătuiască — în cazul arbustului suprapunerea a două senzații percepute în copilărie, una vizuală — crengile arbustului împodobeau altarele bisericilor în luna mai — cealaltă gustativă — culorile corolelor tufișului în floare au nuanțele prăjiturilor rîvnite, în satul unde micul Marcel își petrecea vacanțele — în cazul orașului asociațiile sînt motivate doar fonic prin sintagma „violete de Parma" și titlul romanului *La Chartreuse de Parme.*

Aparentul sincretism al Colettei ascunde și el o alegere bazată pe excluderea riguroasă a elementelor triate de Proust. Oricît vom căuta, nu vom găsi în opera ei monumente celebre, peisaje semnalate în ghidurile turistice, parcuri unde mîna omului a alcătuit savante armonii, pe scurt nimic din ceea ce este socotit frumos fiindcă este rar.

„O comoară, spune Colette, nu înseamnă o grămadă de lucruri de preț ascunse în pămînt, în peșteri sau în fundul mării. Himera aurului și a nestematelor este un miraj inform."[1]

Refuzînd în mod deliberat să acorde un statut privilegiat „rarităților", Colette se situează, conștient sau nu, pe pozițiile pictorilor moderni care, începînd cu Cézanne și Van Gogh și sfîrșind cu Utrillo, Vlaminck, Matisse și Picasso proclamă primatul privirii înnoitoare, capabilă să revalorizeze cele mai anodine obiecte.

Ce poate fi mai banal decît o plimbare făcută de o fetiță într-o pădurice din apropierea casei părintești ? Iată cum o descrie Colette :

---

[1] Colette, *Sido,* Le livre de poche, Hachette, Paris, 1969, p. 20.

„Mă întorceam acasă cînd auzeam bătînd clopotele pentru slujba de dimineață. Dar nu înainte de a fi mîncat pe săturate, nu înainte de a fi zburdat prin pădure ca un cîine pornit la vînătoare și de a fi sorbit din apa a două izvoare de nimeni știute, în fața cărora mă înclinam smerită. Unul țîșnea, gîlgîind cristalin — un fel de hohot de plîns — și-și croia albia de nisip. Se descuraja iute și se vîra iar în pămînt. Celălalt, aproape invizibil, brăzda ușor iarba, ca trecerea unui șarpe, ca să se lăfăie în singurătatea din mijlocul poienii. Numai luîndu-te după pîlcul de narcise înflorite de jur împrejurul lui, puteai da de el. Cînd sorbeai din primul izvor, simțeai aroma frunzei de stejar. Cînd beai din al doilea, deslușeai un iz de fier și mirosul tulpinei de zambilă. E de-ajuns să vorbesc de aceste izvoare, ca să doresc ca în clipa cînd totul se va sfîrși savoarea lor să-mi umple gura și să plec, luînd cu mine o înghițitură din această apă imaginară..."[1]

Descrierea unor izvoare vrăjite ? Nu. Relatarea unei stări de grație, căci, întocmai ca și mama ei, Sido, Colette nu a crezut niciodată, ca bătrînul preot din satul ei, că vinul din potir se va preschimba în timpul slujbei în sîngele Mîntuitorului, ci în miracolele pe care trecerea anotimpurilor le săvîrșesc neîncetat în poieni, în grădini, în sufletele oamenilor, — și de ce nu ? — în sufletul izvoarele care-și cer dreptul la viață, luptînd cu pămîntul arid, sau mlăștinos. Pentru Colette natura însăși este blagoslovită.

În pragul bătrîneții, cînd va pune în balanță cîștigurile și pierderile înregistrate în cei patruzeci de ani petrecuți la Paris, care pot fi calificați global prin titlul

---

[1] *Sido,* ed. cit., p. 14.

unuia din volumele sale de evocări — *Prisons et Paradis* — Colette înțelege că adevărata ei menire nu este aceea de a scrie romane în care să evolueze personaje din mediile artistice, mai mult sau mai puțin boeme pe care le-a cunoscut, ci să sporească frumusețea lumii, relatînd exact ceea ce a văzut, auzit, mirosit, gustat și intuit în anii copilăriei, într-o grădină fără seamăn, de vreme ce acolo și mierlele, și pisicile, și plantele își duceau neverosimila și totuși adevărata lor viață, nebănuită de ceilalți ce nu au învățat să privească, să asculte, să adulmece.

S-a vorbit mult despre neobișnuita acuitate a simțurilor Colettei, dar nu s-a insistat suficient, credem, asupra faptului, adesea subliniat de scriitoare, că simțurile trebuiesc exersate, ca și inteligența sau memoria.

Oricît de pătrunzătoare ar fi privirea, oricît de fin ar fi auzul, oricît de ascuțite ar fi celelalte simțuri, ele nu pot percepe, fără a fi învățat să te concentrezi îndelung, acea imperceptibilă, dar explozivă evoluție a vieții — filmele derulate „au ralenti" demonstrează cu prisosință acest lucru — pe acest pămînt.

Începînd din 1908, cînd a scris unele poeme în proză, cuprinse în volumul intitulat *Les Vrilles de la Vigne* — în versiunea din 1969 editorii au inserat și scurte povestiri inspirate de realitatea pariziană din perioada interbelică — publicate ulterior de Colette — scriitoarea își întoarce din ce în ce mai des privirile sufletului spre grădina și casa în care și-a petrecut anii copilăriei lîngă cea care i-a fost nu numai mamă ci și o neîntrecută maestră în arta de a se bucura de miracole adevărate.

„*Je sais l'art d'évoquer les minutes heureuses*", spusese cu mult înaintea ei Baudelaire, dar, dacă este adevărat că în unele poeme a știut să evoce „*le vert paradis des amours enfantines*", poetul *Florilor Răului* ne-a vorbit cel mai adesea, cutremurător, despre suferință, descompunere și moarte.

Strigătele de durere, existente în romanele cu caracter mai mult sau mai puțin autobiografic, sînt înăbușite cu grijă sau neutralizate de suflul precipitat al unei necontenite uluiri în fața diversității vieții înconjurătoare, peisaj în care plantele și pisicile sînt tot atît de „complicate" ca și oamenii. Solicitată de un neîntrerupt și mirific spectacol, derulat de filmul regăsit al copilăriei, Colette se socotește datoare să vestească oamenilor că sub ochii lor se află cele mai de preț comori și că e suficient să deschizi ochii ca să le vezi.

Lăsîndu-se „absorbită, spune ea, de lacome amintiri", Colette va păși dintr-un ținut pustiu, — în ciuda reclamelor multicolore care anunță că pe străzi, în palate, în teatre, în saloanele iluminate sau în localuri de noapte oamenii se distrează de minune — într-o oază, grădina copilăriei.

În centrul acestei oaze — o umilă curte dintr-un sat burgund — Colette se va reîntîlni cu o ființă în care neinițiații văd numai pe respectabila soție a căpitanului Colette, veteran din războiul purtat la Magenta în 1859.

Numai cei care au avut privilegiul s-o privească pe Sido, plivind buruienile, legînd cu un fir de aur crenguțele rupte ale mușcatelor de tulpina vie, luptînd cu înverșunare împotriva marelui ei dușman, năprasnicul vînt venit de la Soare Răsare, ocrotind toate viețuitoarele din jurul ei, flori, cîini de pripas, copii încăpățînați și năstrușnici — cel mai vîrstnic dar nu și cel mai înțelept dintre ei fiind propriul ei soț, cel care dorise în tinerețe să moară pe cîmpul de onoare, iremediabilul visător, veș-

nicul îndrăgostit, căpitanul Colette — au putut înțelege că Sido era o vestală ce oficia cultul vieții.

„Noi toți am dezamăgit-o pe Sido", spune Colette, evocînd femeia care și-a iubit omenește copiii și bărbatul, dar care uita de toți și de toate, redobîndindu-și seninătatea de îndată ce intra în grădină și atingea cu mîna iarba udată de ploaie sau pămîntul crăpat de arșiță.

„Sido și copilăria, și una și alta, una prin alta, au fost fericite în centrul acelei imaginare stele cu opt brațe, botezate fiecare cu numele unui punct cardinal sau colateral.[...] Aș fi dorit să ilustrez aceste pagini cu o fotografie. Dar nu una luată la întîmplare, ci una care s-o înfățișeze pe Sido stînd în picioare, în grădină, lîngă cișmea, între rondul de hortensii, frasinul plîngător și bătrînul nuc. Acolo am lăsat-o cînd am fost nevoită să mă despart și de fericire, și de copilărie. Acolo am revăzut-o, în grabă, în primăvara anului 1928. Inspirată și cu fruntea ridicată spre cer, cred că stă și acum acolo să convoace și să adune zvonurile, adierile și prevestirile, care, purtîndu-i aceeași credință, se îndreaptă spre ea, alergînd pe cele opt cărări ale Rozei Vînturilor." [1]

Dacă este adevărat că orice mare scriitor — și nimeni nu se mai îndoiește acum că din această categorie face parte Colette — întîlnește în calea lui simboluri și mituri străvechi, Colette dotînd-o pe Sido cu atribute omenești — soția căpitanului apare atît în casă cît și în grădină ținînd în mîini fie o foarfecă, fie un hîrleț, fie un bătător de covoare — dar atribuindu-i puteri supraomenești — puterea de a tămădui oamenii, animalele și plantele, precum și cea de a struni caii nărăvași și

---

[1] Colette, *Sido*, ed. cit., p. 31.

vîntul prădalnic — Colette izbutește să creeze unul din cele mai seducătoare și mai benefice mituri din toate cîte au fost plăsmuite de mintea și imaginația oamenilor, *Sido*.

Acolo, lîngă fîntîna cu apă vie, acolo cu picioarele lipite de pămîntul darnic, acolo cu ochii spre cer stă Sido, veghind ca elementele care îi sînt prielnice să nu stingă focul sacru de care s-a apropiat fiica și discipola ei Colette, pentru a plămădi din scîntei și cenușă o înaltă bucurie.

IRINA ELIADE

SIDO

SIDO

ȘI DE CE n-aș vorbi de satul meu ? Degeaba încerci să mă oprești ! Ești foarte mîndră, Pisule drag, fiindcă locuiești la Paris de cînd te-ai măritat. Mă apucă rîsul cînd văd că toți parizienii sînt mîndri că locuiesc la Paris, cei de baștină considerînd că a te fi născut acolo este echivalent cu un titlu de noblețe, cei veniți de aiurea închipuindu-și că au urcat în grad. Dacă așa stau lucrurile, n-am decît să mă fălesc și eu cu mama, care s-a născut în capitală, pe bulevardul Bonne-Nouvelle ! Acum și tu... Parc-ai fi un purice care s-a ridicat în două picioare, doar pentru că te-ai măritat cu un parizian. Ce mai parizian... Adevărații parizieni, cei care din moși-strămoși s-au născut acolo, au chipuri mai puțin expresive. S-ar spune că Parisul șterge trăsăturile caracteristice !...

Se întrerupea, pentru a ridica perdeaua de tul de la fereastră :

— Uite-o pe domnișoara Thévenin... Își poartă cu triumf pe toate ulițele verișoara de la Paris. E inutil să spună de unde vine doamna Quériot. Surplus de sîni, picioare mici, prea fragile pentru trupul ei greoi, două lanțuri

încolăcite în jurul gîtului, părul frumos coafat... N-am nevoie de toate aceste indicii, pentru a-mi da seama că doamna Quériot e casieriță într-o mare cafenea. Cînd e vorba să se gătească, o casieriță de la Paris are grijă doar de cap și de bust, restul nu iese niciodată la lumina zilei. Unde mai pui că nu merge îndeajuns pe jos, așa că face burtă. Ai să vezi adesea la Paris tipul ăsta de femei otova.

Așa-mi vorbea mama pe vremea cînd — e mult de atunci — eram foarte tînără. Dar nu așteptase să mă mărit, ca să dea întîietate provinciei. În copilăria mea o auzisem proferînd sentințe, foarte adesea excomunicatoare, cu o ciudată vehemență. Pe ce se bizuia vorbind atît de autoritar și cu atîta miez ea, care nu ieșea din satul ei decît cel mult de trei ori pe an ? De unde căpătase darul de a defini, de a analiza în adîncime, precum și pe acela de a-și formula ritos părerile ?

Chiar dacă n-aș fi moștenit-o de la ea, cred că mama tot ar fi izbutit să-mi trezească dragostea pentru viața de provincie, în măsura în care prin provincie nu se înțelege doar un anumit loc, situat într-o regiune îndepărtată de capitală, ci și un spirit de castă, o puritate obligatorie a moravurilor, orgoliul de a locui într-o casă durată demult, respectată, bine ferecată, dar care poate fi oricînd deschisă, dînd la iveală poduri aerisite, grînare pline și gospodari pe potriva nevoilor și demnității casei lor.

Ca o adevărată provincială, încîntătoarea mea mamă, „Sido", își ațintea adesea ochii sufletului asupra Parisului. Teatrele, modele, festivitățile pariziene nu-i erau nici indiferente și nici străine. Aș zice mai curînd că-i trezeau o pasiune din care nu lipsea o oarecare agresivitate, pigmentată de accese de cochetărie, de simulată indiferență, de înaintări strategice și de dansuri războinice. Porția de Paris, din care se înfrupta cam la doi ani odată, îi ajungea. Se întorcea la noi încărcată cu batoane de ciocolată, de produse exotice, de cupoane, dar mai ales de programe de spectacole și de parfum de violete. Începea să ne descrie acel Paris, ale cărui atracții erau cu toatele pe măsura ei, pentru că Sido nu disprețuia nimic.

Într-o săptămînă văzuse și mumia exhumată și muzeul mărit și noul magazin, auzise și tenorul celebru și conferința despre *Muzica birmană*. Aducea din capitală un palton modest, ciorapi de toate zilele și mănuși foarte scumpe, ne readucea mai ales zburătăceala privirilor ei cenușii, fața îmbujorată pe care oboseala o împurpura ; revenea spre noi bătînd din aripi, privind cu îngrijorare tot ceea ce începuse să lîncezească în lipsa ei. N-a aflat niciodată că mirosul hainei ei de blană gri, îmbibată de un parfum galben-închis, feminin, cast, fără nici o urmă de terestră și ațîțătoare sudoare, mă lăsa mută și gîtuită de emoție.

Dintr-un singur gest, dintr-o singură privire, lua frînele gospodăriei. Ce mînă iute avea ! Tăia panglicele roz, liberînd din cutii

delicatesele și colonialele, împăturea hîrtia neagră și cerată care mirosea a catran. Vorbea cu noi, chema pisica, îl observa pe furiș pe tata — mai slab decît îl lăsase — îmi atingea și-mi adulmeca părul împletit în două cozi lungi, pentru a fi sigură că mi-l periasem zilnic... Odată, în timp ce deznoda un foșnitor fir de aur, a zărit, prizonieră între geamul ferestrei și perdeaua de tul, o mușcată cu o rămurică ruptă care nu se uscase încă. Nici n-am apucat să-mi dau bine seama și firul de aur s-a înfășurat de douăzeci de ori în jurul crenguței lipite iar de tulpină și sprijinită cu o bucățică de carton... M-am înfiorat, sigură că o să mor de gelozie, cînd de fapt percepusem o rezonanță poetică iscată de magia ajutorării eficace și de aurul care o pecetluia...

Pentru a fi o provincială tipică, lui Sido nu-i lipsea decît plăcerea de a bîrfi. Simțul ei critic, viguros, versatil, însuflețit și voios ca o zvîrlugă, era veșnic treaz. Prindea din zbor trăsătura caracteristică, sau defectul și semnala prin fraze fulgurante frumuseți obscure, străbătînd, de-a pururi luminoasă, inimi înguste.

— Sînt roșie la față, nu-i așa ? întreba cînd scăpa, ieșind dintr-o inimă în formă de coridor.

Era într-adevăr roșie la față. Adevăratele ghicitoare, după ce s-au cufundat în sufletele altora, ies la suprafață aproape sufocate. Uneori, la sfîrșitul unei vizite banale, o găseam

congestionată și vlăguită în fotoliul cel mare din casă, capitonat cu rips verde.

— Of, Doamne, familia Vivenet!... Sînt frîntă... Doamne, Dumnezeule ce oameni!

— Ce ți-au făcut?

Atunci mă întorsesem de la școală și lăsam urma de potcoavă a dințișorilor mei într-o felie zdravănă de pîine proaspătă, bine unsă cu unt și dulceață de zmeură.

— Ce mi-au făcut? Au venit în vizită! Mai rău nu se putea! Doi tineri însurăței, sosiți în vizită cu mama ginerelui. Of Doamne, ce oameni!

Nu-mi spunea mai mult, dar mai tîrziu, cînd venea tata, auzeam restul.

— Da, povestea maică-mea, au făcut nunta acum patru zile! Auzi dumneata! Curată necuviință! Însurățeii de patru zile se ascund, nu bat ulițele, nu se arată în saloane, nu se afișează cu mama ginerelui sau a miresei... Rîzi? N-ai nici un pic de tact. Îmi arde încă fața din cauza acestei tinere neveste. Ea, ce-i drept, nu se prea simțea la largul ei... Parcă și-ar fi pierdut juponul sau s-ar fi ridicat de pe o bancă proaspăt vopsită. Ginerele... Ce să mai vorbim... Oribil! Degete de asasin și în fundul ochilor lui mari, stă la pîndă o altă pereche de ochi mici de tot. Face parte din speța bărbaților care au memoria cifrelor, își pun mîna pe inimă cînd spun minciuni și cărora le este sete după-amiaza, semn că nu le merge bine stomacul și că sînt circotași din fire.

— L-ai făcut praf! spunea tata, entuziasmat.

Nu trecea mult și-mi venea și mie rîndul, fiindcă cerusem voie să port vara șosete.

— Cînd oare ai să încetezi s-o imiți pe Mimi Antonin? De cîte ori vine să stea cu bunică-sa în timpul vacanței, începi să te maimuțărești. Mimi Antonin locuiește la Paris și tu aici. Copiii de acolo n-au decît să-și arate vara picioarele subțiri ca fusele, și iarna, niște pantaloni prea scurți ca să le acopere niște amărîte de pulpe roșii și înghețate. Mamele de la Paris găsesc întotdeauna soluții. Cînd copiii lor dîrdîie de frig, le înfășoară în jurul gîtului un guler de blăniță albă. Dacă e un ger de crapă pietrele, le pun pe cap o căciuliță asortată... Și la urma urmei, cînd ai împlinit unsprezece ani nu mai porți șosete, mai ales cînd ai picioarele ca ale tale, moștenite de la mine, fie vorba-ntre noi. O să zică lumea că ești de la circ. Poate vrei și o cutiuță de tinichea, ca să-ți strîngi gologanii?

Așa vorbea mama, fără să-și caute vreodată cuvintele și fără să depună vreodată armele. Numesc arme cele două perechi de ochelari, un briceag, uneori o perie de haine, o foarfecă de grădină, niște mănuși uzate și sceptrul de răchită, ca o rachetă trilobată, numit „bătător", folosit la scuturarea perdelelor și al mobilelor. Mama, deși se conducea după propria ei fantezie, respecta anumite zile care, în provincie, se sărbătoresc prin scuturarea casei de sus pînă jos, prin spălatul rufelor sau

pusul blănilor şi al hainelor de lînă în dulapuri, la adăpost de molii. Dar nu-i plăcea să se îndeletnicească cu astfel de treburi, după cum nu-i plăcea nici funebrul miros al camforului, pe care îl înlocuia dealtminteri cu ţigări de foi tăiate bucăţele, cu scrumul rămas în pipele din spumă de mare ale tatii, sau cu păianjeni mari, pe care-i închidea în dulapul doldora de blănuri, adăpostul favorit al moliilor argintii.

Sprintenă şi activă, Sido nu era totuşi o gospodină sîrguincioasă. Curată şi ordonată din fire, nu făcea parte din acele femei maniace care tot numără şervetele de masă, bucăţelele de zahăr şi sticlele pline. În timp ce supraveghea fata care nu mai termina cu spălatul geamurilor, tot hlizindu-se la vecinul de peste drum, mama, cu o cîrpă în mînă, lăsa să-i scape anumite vorbe ce trădau dorul ei de libertate.

— Cînd şterg îndelung şi cu grijă ceştile chinezeşti, spunea ea, simt cum îmbătrînesc...

Corectă, nu făcea niciodată o treabă pe jumătate. Dar cînd termina, cobora cele două trepte din pragul casei şi intra în grădină. Toanele rele dispăreau pe dată. Orice prezenţă vegetală acţiona asupra ei ca un antidot şi avea un fel ciudat de a ridica trandafirii, apucîndu-i de bărbie pentru a-i privi drept în faţă.

— Ia te uită... Panseaua asta seamănă cu regele Angliei, Henric al VIII-lea. Are o barbă rotundă ca a lui. Dacă stau să mă gîndesc,

nu-mi prea plac mutrele de soldăţoi ale panselelor cu petale galbene şi violete...

În partea satului unde stăteam noi, nu existau mai mult de douăzeci de case fără grădină. Pînă şi cele mai vitregite aveau cîte o curte, cu sau fără flori, cu sau fără boltă de viţă. Fiecare faţadă ascundea cîte o grădină mare, aflată în fund, despărţită prin ziduri de cele ale vecinilor. Aceste grădini, ascunse trecătorilor, erau caracteristice satului nostru. Acolo îşi făceau oamenii veacul. Vara spălau rufele, iarna tăiau lemnele, mă rog, acolo trebăluiau în orice anotimp, iar copiii se jucau prin magazii, cocoţaţi pe loitrele carelor cu fîn.

Curţile lipite de grădina noastră nu doreau neapărat să-şi păstreze tainele, dar fiindcă pămîntul era în pantă, înconjurat de ziduri vechi şi înalte şi copaci, atît grădina „din deal“ cît şi cea „din vale“ erau ferite de privirile vecinilor. Flancul sonor al colinei repercuta însă zgomotele, ducea veştile de la un atol legumicol înconjurat de case, la o grădină de agrement.

Din grădină îl auzeam, la sud, pe moş Miton, strănutînd şi stînd de vorbă, în timp ce săpa în curte, cu cîinele lui, un cîine alb, căruia de 14 iulie îi vopsea capul în albastru şi partea din spate în roşu. La nord, văduva Adolphe cînta un imn religios, legînd mănunchiurile de violete pe care avea să le aşeze pe altarul bisericii, rămasă fără clopotniţă de cînd căzuse

trăsnetul. La est, cînd auzeam zbîrnîitul trist al soneriei, știam că la notar a sosit un client... De ce mi se tot spune că în provincie oamenii se feresc unii de alții? Nu zău? Grădinile noastre n-aveau secrete unele față de celelalte.

Doamne! Ce minunată era viața plină de cuviință a grădinilor noastre! Politețe, schimb de amabilități între garduri: grădina de zarzavat cu cea de flori, curțile cu orătănii cu cele năpădite de tufișuri. Cum ar fi putut oare veni ceva rău peste zidurile despărțitoare, sau de-a lungul lespezilor din vîrful lor, atît de bine sudate de mușchi și de buruieni, încît motanii și pisicile le considerau drept bulevard? În fața casei, o liotă de copii obraznici jucau bile sau umblau creanga, — fetițele își suflecau fustele ca să treacă pîrîiașul —, vecinii schimbau priviri, îi ocărau în glumă, rîdeau și aruncau în urma lor cu ce nimereau, coji de legume sau fructe. Bărbații stăteau în prag fumînd și scuipînd... Fațada casei noastre, de culoarea plumbului și cu mari obloane verzi, nu lăsa să străbată decît gamele neîndemînatece pe care le exersam la pian, lătratul cîinilor cînd se suna la poartă și ciripitul scatiilor verzi din colivii.

Poate că vecinii încercau să înscăuneze în grădinile lor o pace asemenea celei ce domnea într-a noastră, unde copiii nu se băteau, oamenii și animalele se exprimau cu blîndețe, o grădină în care timp de treizeci de ani un bărbat și nevasta lui au trăit fără să se răstească vreodată unul la celălalt...

În copilăria mea erau ierni adevărate și veri fierbinți. De atunci mi-a fost dat să văd veri a căror culoare — dacă închid ochii — se confundă cu ocrul pămîntului crăpat, întrezărit printre firele de grîu, sau printre uriașele și străveziile ombele ale mărarului sălbatic; altele au luat culoarea mării, devenind albastre sau cenușii. Dar nici o vară, în afară de cele din copilărie, nu-mi evocă mușcatele stacojii sau tulpinile încărcate cu înflăcăratele flori de digitală. Nici o iarnă nu mai este ca altădată curată și albă, sub un cer acoperit de norii vineți care aduc viscol și apoi un dezgheț iluminat de mii de stropi și de lănciile mugurilor... Cerul apăsa acoperișul împovărat de omăt, podurile cu fînețe, nucul cu ramurile despuiate, vîrtelnița de pe casă și... pleoștea urechile pisicilor... Zăpada nu mai cădea calm și vertical, ci pieziș; un vuiet slab, ca cel pornit dintr-o îndepărtată mare, se ridica deasupra capului meu băgat sub glugă, cînd, în mijlocul grădinei, încercam să prind cu buzele înaripata zăpadă. Cu antenele ei, mama și prinsese de veste. De pe terasa unde ieșise ca să adulmece timpul, îmi striga:

— Se pornește viforul de la apus! Dă fuga! Închide ferăstruicile de la pod... Și ușa grajdului... Vezi dacă în odaia din dos n-a rămas deschisă vreo fereastră.

Marinar exaltat al corăbiei natale, porneam, clămpănind din saboți, încîntată dacă în toiul încăierării dintre alb și întunericul albăstrui, vreun fulger scurt, sau vreun tunet bubuitor

— şi unul şi altul zămislite de luna lui Faur şi de Soare-Apune — astupau împreună cîte o văgăună a cerului... Încercam să mă înfior, să-mi închipui că e sfîrşitul lumii.

Dar în toată grozăvia asta, mama, privind printr-o lupă mare montată într-un cerc de aramă, număra, minunîndu-se, cristalele ramificate ale unui pumn de zăpadă, cules chiar din mîinile aprigului Soare-Apune, năpustit asupra grădinii noastre...

Muşcate, digitale... Primele arzînd ca focurile unei rampe aprinse pe terasa noastră, ultimele străfulgerînd prin crînguri... Poate că din văpaia voastră s-au îmbujorat obrajii fetiţei care am fost. Odinioară, Sido voia ca în grădină să fie multe flori de un roşu mai viu sau mai stins, aşa că la noi găseai însîngeraţi trandafiri, garofiţe purpurii, hortensii roz, mixandre ruginii, ba chiar şi păpălău, căruia îi spunem şi Physalis Alkekengi, deşi mama declara că nu prea se dă în vînt după florile lui roz, striate de vine roşietice, care-i aminteau de bojocul de viţel... Mai de voie, mai de nevoie, Sido pactiza şi cu „vîntul de la Răsărit" : „O să mă descurc", spunea ea, dar n-avea încredere în el şi nu-l slăbea din ochi. Dintre toate punctele cardinale şi colaterale, el, Răsăritul, acest punct îngheţat, perfid şi meşter în jocuri dătătoare de moarte, o preocupa întruna. Îi încredinţa, totuşi, cîţiva bulbi de mărgăritar, begoniile şi brînduşele

mov care stau de veghe în înfriguratele amurguri.

În afară de un colţ, unde nu creşteau decît cîţiva leandri la umbra unui impozant Junkobiloba — făceam cadou frunzele lui, de forma peştelui numit calcan, colegelor mele de şcoală, care le uscau între paginile atlasului — toată grădina noastră se adăpa dintr-o lumină galbenă, străbătută de tremurătoare licăriri roşii şi violete, dar n-aş şti să spun dacă acel roşu şi acel violet se datorau — se datorează încă — fericirii mele sau unei iluzii optice. Veri reverberate de pietrişul galben şi călduţ, veri filtrate de pălăriile mele de pai, veri aproape fără nopţi... De pe atunci atît de dragi îmi erau zorile, încît mama mi le dădea drept răsplată. O rugam să mă trezească la ora trei şi jumătate şi porneam, cu două coşuleţe goale în mîini, spre grădinile de zarzavat care se trăseseră spre cotul rîului, îndreptîndu-mă spre căpşuni, agrişe şi coacăze bărboase.

La ora trei şi jumătate întreaga lume dormea într-un albastru originar, umed şi nedesluşit, şi cînd coboram pe poteca nisipoasă, ceaţa — ţinută la pămînt de propria ei greutate — îmi scălda întîi picioarele, apoi pieptişorul bine legat, îmi atingea buzele, urechile şi nările, mai sensibile decît orice altă parte a trupului meu... Mergeam de una singură, la acea oră cînd toată lumea dormea, aşa că n-avea cine să-mi scoată vorbe. Pe acel drumeag şi la acea oră, îmi dădeam seama ce dar de preţ primisem : harul de a fi martora primei adieri ce-mi ieşea

în cale, cu prima pasăre, cu soarele încă oval, ca un ou din care stă să iasă puiul.

Mama mă lăsa să plec, după ce mă giugiulea spunîndu-mi : „Frumusețeo ! Giuvaierul meu de aur“ ; din prag, privea alergînd la vale și devenind tot mai mică opera ei, „capodopera“, spunea ea. Poate că eram drăguță. Fotografiile mele de atunci nu îndreptățesc întotdeauna spusele lui Sido... Eram drăguță fiindcă eram mică, fiindcă era dis-de-dimineață, fiindcă aveam ochi albaștri, adumbriți de năvala de verdeață din jur, păr blond și cîrlionțat — doar la întoarcere mi-l netezeam — și fiindcă aveam superioritatea de a fi trează în timp ce toți ceilalți copii dormeau.

Mă întorceam acasă cînd auzeam bătînd clopotele pentru slujba de dimineață. Dar nu înainte de a fi mîncat pe săturate, nu înainte de a fi zburdat prin pădure ca un cîine pornit la vînătoare și de a fi sorbit din apa a două izvoare de nimeni știute, în fața cărora mă înclinam smerită. Unul țîșnea, gîlgîind cristalin — un fel de hohot de plîns — și-și croia albia de nisip. Se descuraja iute și se vîra iar în pămînt. Celălalt, aproape invizibil, brăzda ușor iarba, ca trecerea unui șarpe, ca să se lăfăie în singurătatea din mijlocul poienii. Numai luîndu-te după pîlcul de narcise înflorite de jur împrejurul lui, puteai da de el. Cînd sorbeai din primul izvor, simțeai aroma frunzei de stejar, cînd beai din al doilea, deslușeai un iz de fier și mirosul tulpinei de zambilă. E de-ajuns să vorbesc de aceste izvoare, ca să

doresc ca în clipa cînd totul se va sfîrși, savoarea lor să-mi umple gura și să plec, luînd cu mine o înghițitură din această apă imaginară...

În afara punctelor cardinale direct interpelate de Sido sau cărora le răspundea fie prin viu grai — auzite din casă, vorbele ei păreau inspirate solilocvii — fie prin gesturi curtenitoare, în deosebi de natură florală, între ulița unde sta Cèbe și strada Viilor, între casa văduvei Adolphe și cea a doamnei de Fourolle, mai exista o zonă de puncte colaterale, mai vagă și mai îndepărtată, care rămînea în contact cu noi prin semnale slabe și sunete înfundate... Imaginația și orgoliul meu de copil situau grădina noastră în centrul unei roze a vînturilor, a razelor, a grădinilor și nici un sector nu se afla cu totul în afara influenței lui Sido.

Deși între mine și libertate nu se afla decît un gard, un zid, un acoperiș înclinat, pe care le puteam escalada oricînd, nu-mi regăseam iluziile și încrederea decît în clipa cînd, la întoarcere, aterizam pe pietrișul din curtea casei noastre. După întrebarea „De unde vii ?“ și rituala încruntare a sprîncenelor, fața mamei redevenea liniștită și radioasă ca întotdeauna în grădină, o față mult mai frumoasă decît cea îngrijorată pe care i-o vedeai în casă. Grație dreptului ei de suzeranitate și constantei ei solicitudini, zidurile păreau mai înalte, meleaguri necunoscute se iveau în locul curților

prin care trecusem, sărind de pe un zid pe altul, de pe o cracă pe alta și asistam la tot felul de minuni, bine cunoscute mie :

— Mi se pare, sau ai spus ceva, Cèbe ? striga mama. Nu cumva mi-ai văzut pisica ?

Cu o mișcare bruscă, își da pe ceafă pălăria de pai de culoarea ruginei, care i se bălăngănea pe spate, ținută de panglica de mătase maro, și înfățișa cerului vajnica ei privire cenușie, chipul ei rumenit ca merele de toamnă. De glasul ei se vor fi izbit oare pasărea din vîrful vîrtelniței, uliul în zbor razant, ultima frunză de nuc, sau acea fereastră din pod care înghițea bufnițele cînd se crăpa de ziuă ?... Surprizele mele de atunci, certitudinea de atunci... Dintr-un norișor ce plutea înspre stînga, cădea o voce de profet gutunărit : „Nu, doamnă Cole-e-ette !“ și vorbele păreau să-și croiască anevoie drumul printr-o barbă deasă, prin ghemotoace de pîclă, alunecînd peste eleșteiele înghețate deasupra cărora se ridicau aburi. Sau :

— Am văzut-o e-eu, doamnă Cole-e-ette, cînta, venind dinspre dreapta, o voce acrișoară și îngerească, probabil branșată pe subțiratecul nouraș cirus care naviga pe cer ca să se întîlnească cu luna în primul pătrar. V-a auzit Gla-a-sul, vi-i-ine prin li-lie-eci.

— Mulțumesc, striga mama, la nimereală. Dacă mai ești în grădină, Cèbe, dă-mi înapoi hîrlețul și sfoara pentru răsaduri. Îmi trebuie ca să-mi aliniez lăptucile. Ușurel. Sînt lîngă hortensii.

Adus de un vis, rodul unei levitații magice, jucăria vrăjită, hîrlețul, în jurul căruia era răsucită o sfoară lungă de zece metri, călătorea prin aer și cădea la picioarele mamei.

Alteori, oferea unor spiriduși subalterni și invizibili proaspete ofrande. După un statornic obicei, își dădea capul pe spate și scruta cerul :

— Vrea cineva un buchețel de mixandre bătute ? întreba Sido.

— Eu, doamnă Cole-e-ette ! răspundea o voce neidentificabilă de la Est, feminină și plîngăreață.

— Poftim !

Buchețelul, legat cu o frunză lipicioasă de narcisă, zbura prin aer, pentru a fi cules cu recunoștință de tînguitorul Răsărit.

— Miros de te îmbată. Niciodată n-am izbutit să am în grădină asemenea mixandre !

„Firește“, îmi spuneam. Și eram gata să adaug : „Altă climă...“

Sido, care se trezea de îndată ce se lumina de ziuă, uneori chiar înainte, dădea o mare importanță punctelor cardinale, precum și bucuriilor sau neajunsurilor pe care i le puteau pricinui. Din cauza ei, din cauza nedezmințitei mele afecțiuni, întreb și acum din fundul patului, în clipa cînd mă deștept din somn : „De unde bate vîntul ?“ Și mi se răspunde : „E un timp de toată frumusețea... E plin de păsărele în curtea de la Palais Royal... E urît afară... Ce să-i faci, așa e toamna...“ Acum trebuie să caut răspunsul în mine însămi, să

pîndesc goana unui nor pe cer, vuietul marin din șemineu, ca să simt pe trupul meu suflarea umedă a vîntului de la Apus, boare organică și plină de înțelesuri ca fuioarele de aburi țîșnite din nările unui monstru prietenos. Alteori mă chircesc toată ca să înfrunt crivățul, dușmanul frumos, uscat și hulit venit de la Răsărit, împreună cu fîrtatul lui pornit de la Miază-Noapte... Așa făcea și mama, punînd tichii de hîrtie pe capul tuturor făpturilor vegetale care riscau să fie atacate de o lună roșietică : „O să vină ger mare, pisica a început să danseze“, spunea ea.

Avea auzul bun — așa l-a avut pînă la moarte — și urechile ei captau avertismente eoliene.

— Ascultă... Întoarce capul spre Moutiers ! îmi zicea uneori.

Ridica degetul și stătea dreaptă între cișmea, rondurile cu hortensii și tufișurile de trandafiri. Acolo centraliza Sido informațiile venite de la Vest, pe deasupra gardului celui mai scund din vecinătate.

— Auzi ?... Bagă în casă fotoliul, cartea și pălăria... Plouă la Moutiers. Peste două-trei minute ploaia ajunge la noi.

Îmi ciuleam urechile și-mi întorceam capul spre Moutiers ; din zare venea un zgomot ritmic de mărgele aruncate în apă ; se apropia mirosul fad al eleșteului biciuit de ploaie, întinzîndu-se pe mîlul verzui de la margine. Așteptam cîteva clipe ca blîndele picături ale unei ploi iuți de vară să-mi cadă pe obraji, pe

buze, ca să se adeverească spusele celei căreia o singură făptură omenească — tata — îi spunea „Sido“.

Prevestiri, decolorate de moartea ei, plutesc încă în jurul meu. Una e din zodiac, cealaltă de natură botanică. Mai sînt și alte semne și, ca să le deslușești, trebuie să ții seama de vînt, de lună și de apele care mustesc din pămînt. Iată de ce mamei i se părea plicticos Parisul, căci doar la ea în sat semnele erau limpezi, peremptorii și eficace.

— Ca să pot trăi la Paris, îmi spunea mama, aș avea nevoie de o grădină ca lumea. Și chiar așa, stau și mă întreb... Nu într-un petec de grădină pariziană aș putea culege și coase pentru tine pe un cartonaș spicele de ovăz cu țepi în vîrf, care prevestesc timpul mai bine ca orice barometru.

Mi-e ciudă că am pierdut toate barometrele rustice, făcute din două spice de ovăz, ale căror bărbi — la fel de mari ca ale crevetelor — răsfirate pe carton, porneau cînd la stînga, cînd la dreapta, prevestind timp ploios sau vreme bună. N-avea potrivă Sido cînd era vorba să deslușească, numărînd foile cu reflexe metalice ale cepei, ce fel de iarnă ne aștepta.

— Una, două, trei... S-a învelit în trei foi !

Lăsa să-i cadă pe genunchi ochelarii și, stînd pe gînduri, adăuga :

— Semn de iarnă grea. Am să acopăr cu paie cișmeaua. Dealtfel broasca țestoasă a și intrat în pămînt. Și veverițele, au furat o grămadă de nuci și de alune din livezile de la

Guillemette, ca să-şi facă provizii. Veveriţele ştiu multe.

Dacă se anunţa în jurnal dezgheţ, mama ridica din umeri şi rîdea dispreţuitor :

— Ce dezgheţ ? N-or să mă înveţe ei pe mine, meteorologii de la Paris. Uită-te mai bine la pisică.

Înfrigurată, pisica îşi îndoise lăbuţele invizibile şi-şi ţinea ochii închişi cît putea de strîns.

— Cînd e vorba doar de cîteva zile friguroase, continua Sido, pisica se face colac. Cînd vine ger mare, îşi vîră perniţele labelor dinainte în blana de pe piept, ca într-un manşon.

Pe nişte rafturi, din scîndură vopsită în verde, mama ţinea tot anul o sumedenie de ghivece cu tot felul de flori : muşcate de soi, trandafiri pitici, rourică învolburată de panaşe albe sau roz, „plante grase", păroase şi bondoace ca nişte crabi, cactuşi plini de ţepi... Ca să-l ferească de vînt, mama îşi pusese „laboratorul" într-un colţ format din două ziduri apărate de frig. În blidele de argilă roşietică eu una nu vedeam decît pămînt fertil şi adormit.

— Nu care cumva să pui mîna !

— Dar nu creşte nimic !

— Aşa crezi tu ? De unde ştii ? Ia citeşte ce scrie pe bucăţelele de lemn înfipte în ghivece ! Aici, sămînţă de lupinus albastru ; în ăsta, un bulb de narcisă adusă din Olanda ; în ghiveciul de alături, sămîntă de physalis ; în ăsta, un butaş de hibiscus — nu, nu s-a uscat ! — ;

aici am semănat latiris, un fel de floare de mazăre cu miros frumos şi cu nişte petale ca urechile iepuraşilor. Aici... Aici...

— Aici ce-ai pus ?...

Mama îşi dădu pălăria pe spate şi tot mursicîndu-şi şnurul ochelarilor, spunea cu un aer nevinovat :

— Zău dacă-mi aduc aminte... Şi mi-e necaz. Nu mai ştiu dacă am pus bulbi de crocus sau o crisalidă de fluture de noapte din specia „ochiul de păun"...

— Scormonim puţin pămîntul şi vedem noi...

Nici n-apucam să mă apropii şi mîna ei mă oprea. De ce oare nu s-a făcut mulajul, de ce nu s-a pictat sau nu s-a sculptat vreodată mîna lui „Sido", pîrlită de vînt şi de soare, de timpuriu încreţită de treburile gospodăriei, de grădinărit şi de apă rece, mîna ei cu degete lungi, subţiate spre vîrf, cu unghii frumoase, ovale şi bombate ?

— Nu care cumva să te atingi de vre-un ghiveci ! Dacă în el se află crisalida, o să moară la primul contact cu aerul ; dacă sînt crocuşi, lumina va prăpădi micile lăstare albe — aşa că va trebui s-o iau iar de la capăt ! Ai înţeles ce ţi-am spus ? N-ai să te atingi de ghivece, nu-i aşa ?

— Nu, mamă...

În acele clipe, faţa ei, însufleţită de convingere şi o curiozitate fără margini, era acoperită de o alta, o faţă mai îmbătrînită, mai resemnată şi mai blîndă. Ştia că nu voi rezista

tentației de a cunoaște și că, urmîndu-i pilda, voi scormoni pămîntul pînă voi afla taina ghiveciului. Știa că sînt făcută din aceeași plămadă — pe vremea aceea nu mă gîndeam la asemănarea dintre noi — și că, încă de pe atunci, pornisem în căutarea acelui nepreväzut care-ți taie răsuflarea și-ți întețește bătăile inimii : beția singuratică a căutătorului de comori. O comoară nu înseamnă numai lucruri de preț ascunse în pămînt, în peșteri sau în mare. Himera aurului și a nestematelor nu este decît un miraj inform... Eu nu vreau decît să dezghioc și să dau la iveală ceea ce nici un ochi omenesc n-a atins înaintea mea...

Așadar, rîcîiam pe furiș pămîntul din ghivecele mamei, pentru a surprinde gheara ascendentă a cotiledonului, virilul mugure gonit de primăvară din teaca lui. Zădărniceam oarba pornire a crisalidei negre cu reflexe verzui ca fierea și o precipitam din pasagera ei moarte într-un neant definitiv.

— Nu înțelegi... Nu poți înțelege. Nu ești decît o mică ucigașă. N-ai decît opt ani..., decît zece ani... Încă nu ești în stare să înțelegi ce înseamnă să vrei să trăiești...

Nu primeam nici o altă pedeapsă pentru faptele mele rele. Dar vorbele ei mă usturau cumplit.

Lui „Sido" nu-i plăceau hecatombele de flori. Pe această femeie, atît de darnică din fire, am văzut-o totuși refuzînd cînd i se cereau flori pentru a fi puse pe un dric sau pe un mormînt.

Devenea aspră, încrunta din sprîncene și zicea pe un ton dușmănos : „nu".

— Dar sînt pentru bietul Enfert, care a murit aseară ! Dacă ați vedea-o pe văduvă ! Mai mare mila. Spunea că ar vrea să-și vadă bărbatul ieșind din casă acoperit de flori. Asta ar fi singura ei mîngîiere ! Doamnă Colette, dumneavoastră care aveți trandafiri atît de frumoși...

— Trandafirii mei ! Pe un mort ! Ce grozăvie !

Strigase fără voia ei. Pe un ton mai potolit repeta :

— Nu. Nimeni nu mi-a condamnat trandafirii să moară în aceeași zi cu domnul Enfert.

Sacrifica uneori bucuros o floare foarte frumoasă pentru un copilaș care încă nu știa să vorbească. Așa s-a întîmplat cînd vecina noastră de la „Răsărit" a venit la noi, mîndră să-și arate odorul. Mama a dojenit-o fiindcă îl înfășase prea strîns, i-a scos de pe cap bonețica făcută din trei bucăți, inutilul șal de lînă și apoi a început să admire pe îndelete părul inelat de culoarea bronzului, obrăjorii și ochii negri, severi și mari ai acestui băiețel de zece luni, mai frumos, într-adevăr, decît toți copiii de vîrsta lui. I-a dat un trandafir roz, primit cu entuziasm de copilaș. L-a dus la gură, l-a supt, pe urmă l-a frămîntat ca pe un aluat, cu mînuțele lui puternice și a sfîrșit prin a-i smulge petalele tivite cu un roz mai aprins, ca și propriile lui buze...

— Ţi-arăt eu ţie, pramatie! a spus maică-sa.

Dar mama arăta că se bucură şi cu privirea, şi cu vorba, asistînd la masacrul florii. Eu tăceam, sugrumată de gelozie...

Refuza întotdeauna să-şi împrumute ghivecele cu muşcate bătute, cu begonii sau cu trandafiri pitici, ca să fie puse pe altarul bisericii de sărbători, căci lui Sido — botezată şi cununată la biserică — nu-i plăceau puerilităţile şi fastul religiei catolice. Obţinusem permisiunea, pe la unsprezece, doisprezece ani, să merg la catehism şi la slujbele în cinstea Sfîntei Marii.

De 1 mai, ca şi ceilalţi copii care mergeau la biserică, am aşezat crengi de liliac, romaniţe şi trandafiri, pe altarul Fecioarei. M-am întors acasă arzînd de nerăbdare să-i arăt mamei „buchetul binecuvîntat". A început să rîdă ironic, aşa cum făcea adesea, s-a uitat la mănunchiul de flori care atrăgea cărăbuşii pînă la lumina lămpii din salon :

— Crezi că nu fusese binecuvîntat încă dinainte de slujbă ?

Nu ştiu pe ce se baza această atitudine rezervată faţă de orice cult religios. Ar fi trebuit să încerc să aflu. Biografii mei, cărora, ce-i drept, nu le prea dau amănunte, o descriu pe Sido înfăţişînd-o cînd ca pe o femeie de la ţară, cînd ca pe o „artistă boemă". Unul dintre ei, spre marea mea surprindere, merge atît de departe încît o acuză de a fi scris nişte cărticele pentru tineret!

De fapt, această femeie născută în Franţa şi-a trăit copilăria în provincia Yonne, adolescenţa într-un mediu de artişti — pictori, jurnalişti, muzicieni de mare clasă — în Belgia, unde se stabiliseră cei doi fraţi mai mari ai ei, ca să revină în provincia ei natală şi să se mărite, de două ori. De unde primise, şi de la cine, acea deosebită sensibilitate pentru natură şi felul rafinat de a gusta viaţa de provincie? Îi închin, după priceperea mea, un imn de laudă! Proslăvesc doar lumina originară care, în făptura ei, înăbuşea, stingînd uneori, opaiţele cu trudă aprinse prin contactul cu ceea ce Sido numea „muritorii de rînd". Am văzut-o agăţînd într-un cireş o sperietoare, ca să alunge mierlele, căci blajinul nostru vecin de la Vest, în permanenţă răcit şi scuturat de strănuturi care nu se mai terminau, îşi deghiza cireşii în bătrîni cerşetori şi punea pe tufişurile de coacăze căciuli miţoase. Cîteva zile mai tîrziu, am găsit-o pe mama sub pom, nemişcată şi încordată, cu capul îndreptat spre acel cer de unde surghiunea credinţele omeneşti...

— Taci! Priveşte...

O mierlă neagră cu pene oxidate, unele bătînd în verde, altele în violet, străpungea cu ciocul cireşele, sorbindu-le sucul, sfîrtecînd carnea roşietică.

— Cît e de frumoasă! şoptea mama. Şi vezi cum ştie să se slujească de gheare? Şi cu ce trufie îşi mişcă capul? Ce zici de felul cum

dă cu pliscul, ca să desprindă sîmburii ? Bagă de seamă : nu le ia decît pe cele mai coapte !

— Mamă... Sperietoarea din pom...

— Taci ! Sperietoarea n-o stinghereşte.

— Mamă, dar cu cireşile cum rămîne ? Mama şi-a întors privirea ei străvezie pe pămînt.

— Cireşile ? Da, bine zici, cireşile...

În ochii ei am văzut străfulgerarea unei voioase frenezii, un dispreţ universal, o sprintenă nepăsare care mă făcea şi pe mine una cu glodul pe care păşea... Străfulgerarea n-a durat decît o clipă, dar aveam s-o mai văd. Acum, cînd o cunosc mai bine, ştiu cum s-o interpretez. Cred că licărirea aceea fusese aprinsă de nevoia de a scăpa de tot şi de toate, printr-un salt spre înălţimi, spre o lege scrisă de ea, anume pentru ea. Dacă gîndurile mele mă fac s-o iau razna, nu mă abateţi din drum

Acolo, sub cireş, Sido s-a întors iar printre noi, împovărată de griji, de dragoste, de un soţ şi de copii care o trăgeau la pămînt şi a redevenit iar bună, rotundă şi smerită în faţa rosturilor vieţii de toate zilele :

— Bine zici, cireşile...

Mierla zburase, după ce mîncase pe săturate şi sperietoarea îşi legăna în bătaia vîntului o pălărie ce nu acoperea nimic.

— Am văzut, îmi povestea ea, am văzut cu ochii mei ningînd în luna iulie.

— În luna iulie !...

— Da. Într-o zi ca asta.

— Ca asta...

Reluam sfîrşitul frazelor pe care le rostea. De pe atunci timbrul vocii mele era mai grav decît al ei, dar îi imitam felul de a vorbi. Aşa fac şi azi.

— Da. Într-o zi ca asta, a spus mama, alungînd dintr-o răsuflare un imponderabil fulg de argint smuls din blana căţeluşei pe care o pieptăna. Fulgul, mai străveziu ca sticla, se îmbarca agale pe un pîrîiaş de aer ce urca în sus ; ajunse pînă la acoperiş şi se mistui într-o lumină orbitoare...

— Era timp frumos, îşi reluă mama povestirea, da, era frumos... Deodată o pală de vînt a adus o rămăşiţă de furtună, pe care, evident, a blocat-o spre Răsărit ; la început a căzut grindină şi s-a făcut frig, apoi a început să ningă cu fulgi mari şi deşi... Trandafirii acoperiţi de zăpadă, cireşe coapte şi pătlăgele roşii sub omăt... Muşcatele n-avuseseră timp să se răcească, aşa că topeau zăpada pe măsură ce cădea... Asta-i una din isprăvile făcute de ştiu eu cine...

Arăta cu mîna şi ameninţa cu bărbia măreţul lăcaş al invizibilului ei duşman, Răsăritul, pe care cu ochii mei de copil îl căutam dincolo de fierbinţii nori albi, prăvăliţi peste frumosul cer de vară...

— Am mai văzut şi altceva ! spunea mama.

— Și altceva ?...

Poate că se întîlnise într-o bună zi — ducîndu-se la Bel-Air, sau în drum spre Thury — chiar cu el, Răsăritul ? Poate că unul din marile lui picioare vinete, sau băltoaca înghețată a uriașului său ochi despicase norii, anume ca mama să-mi poată povesti acum isprăvile lui ?...

— Eram însărcinată cu fratele tău Léo și înhămasem iapa la cabrioletă.

— Tot asta era ?

— Sigur că da. N-ai decît zece ani. Ce crezi tu ? Caii se schimbă toată ziua, bună ziua...? Iapa noastră era atunci foarte frumoasă, cam tinerică, și uneori îi dădeam voie lui Antoine s-o mîne. Dar mă urcam și eu în cabrioletă, ca s-o liniștesc.

Mi-aduc aminte că am vrut s-o întreb : „Pe cine să liniștești ?“ M-am abținut, dorind cu străşnicie să nu destram nici prestigiul, nici incertitudinea unui echivoc : în definitiv, de ce prezența mamei n-ar fi potolit cabrioleta ?

— ...Vezi tu, cînd îmi auzea vocea se simțea mai liniștită...

Desigur, foarte liniștită, întinsă cît era de mare și acoperită cu postavul ei albastru, între două felinare elegante, ornamentate cu niște coronițe de aramă făcute din frunze de trifoi... Chipul unei cabriolete liniștite... Nu încăpea nici o îndoială...

— Ce te uiți așa ca proasta, fetițo... Ai auzit ce ți-am spus ?

— Da, mamă...

— Așadar mersesem o bucată bună de drum pe o căldură grozavă ! Eram enormă și mă mișcam greu. Ne întorceam acasă la pas și-mi aduc aminte că tăiasem niște stînjenei sălbateci... Am ajuns în dreptul cimitirului — nu, nu e vorba de o poveste cu strigoi — cînd un nor, un ditamai norul venit de la Miazăzi, castaniu-roșcat și tivit de jur împrejur cu mercur, începe să se urce repede pe cer, bubuie năprasnic și se sparge lăsînd să curgă apă ca dintr-o găleată ciuruită. Antoine coboară și vrea să ridice coviltirul ca să mă apere. I-am spus : „Nu, mai întîi du-te iute și apucă iapa de cap : dacă dă grindină, o s-o ia razna în timp ce ridici coviltirul“. Așa a făcut, și iapa, care și începuse să țopăie, a stat pe loc. Dar eu îi vorbeam întruna, mă înțelegi ? Ca și cum nici n-ar fi plouat, nici n-ar fi tunat, îi vorbeam ca și cînd ar fi fost timp frumos și ne-am fi aflat la plimbare. În răstimp, puhoaie de apă se năpusteau asupra bietei mele umbreluțe de mătase... Cînd a trecut norul, stăteam în cabrioletă ca într-un lighean. Antoine era ciuciulete, coviltirul plin de apă, o apă călduță, de optsprezece-douăzeci de grade. Și cînd Antoine a dat să-l golească, ce crezi că a găsit ? Niște broscuțe minuscule, vii... Să tot fi fost vreo treizeci, aduse prin văzduh de capriciosul Miazăzi, printr-o trombă caldă, una din acele vijelii cu coadă de sfredel, care ia și duce la sute de leghe depărtare un panaș făcut din nisip, grăunțe și gîze... Da, mi-a fost dat să văd asta !

Ridica în aer pieptenele cu dinți de fier cu care descîlcea blana cîinilor și a pisicilor angora. Nu se mira că asemenea miracole meteorologice îi ieșiseră în cale și o tratau de la egal la egal.

Mă veți crede, — nu-i așa ? — cînd vă voi spune că privind cu ochii sufletului vedeam, la chemarea lui Sido, ridicîndu-se, răsucindu-se pe picioarele lui de sfredel și purtînd pe cap un panaș de grăunțe de nisip, de boabe de grîu, de fluturi morți, vîntul de Miazăzi pornit din țara lui de baștină : deșertul Libiei. Haihui, își tot clătina capul, răspîndind trîmbe de apă și ploi de brotăcei călduți... Și astăzi îl mai pot vedea.

— Ce te uiți ca proasta la mine, fetițo ? Dealtfel ești mult mai frumușică cînd te uiți așa. Păcat că ți se întîmplă atît de rar. Ca și mine, ai o mutră prea expresivă. Cînd uit unde mi-am pus degetarul, s-ar putea crede că mi-a murit o rudă la care țineam mult... Cînd faci pe proasta, ochii tăi devin mai mari și, cu gura puțin căscată, pari mai mică decît ești... La ce te gîndești ?

— La nimic, mamă...

— Nu te cred, dar te prefaci foarte bine. Într-adevăr foarte bine, fetițo ! Cine a mai văzut o mutriță atît de ștearsă și de drăgălașă ?

Tresăream, mă roșeam sub privirea pătrunzătoare a lui Sido, cînd auzeam lauda usturătoare spusă de acea voce care rostea corect și apăsat ultimele silabe. Nu-mi spunea „fetițo" decît atunci cînd voia să dea o mai mare greutate unei observații sau unei dojeni... Dar și vocea și privirile lui Sido se transformau pe negîndite :

— Giuvaerul meu de aur ! Nu-i adevărat ! Nu ești nici proastă, nici frumoasă. Ești numai copilul meu fără seamăn pe lume ! Unde te duci ?

Ca tuturor nestatornicilor, iertarea îmi dădea aripi și, după ce primeam sărutarea cuvenită, nu mă mai gîndeam decît să fug de acasă.

— Să nu te duci departe, Soarele apune peste...

Nu se uita la ceas, ci la soare, măsurîndu-i înălțimea față de orizont, precum și la acele flori — datura sau regina nopții — care moțăie toată ziua ca să se trezească pe înserat.

— ... peste o jumătate de oră. Regina nopții a și început să-și răspîndească parfumul... Vrei să duci cîteva crăițe, căldărușe și campanule Adriennei Saint-Aubin și să-i înapoiezi revista ? Schimbă-ți funda. Pune-ți una albastru-deschis. Astă-seară albastrul ți se potrivește de minune.

Să-mi schimb funda... Pînă la douăzeci și doi de ani tot satul m-a văzut pornind la drum cu părul legat cu o panglică (așa cum purta doamna Vigée-Lebrun cînd și-a făcut autoportretul) ca să duc mesajele ei florale. Așa îmi dădea mama să înțeleg că în acel ceas, în acea zi, eram mai drăguță decît de obicei și că se mîndrea cu mine. Cu panglica înnodată în formă de fluture deasupra frunții și cu cîți-

va cîrlionți aduși pe tîmple, stăteam lîngă Sido și luam florile pe măsură ce le tăia.

— Acum du-te! Căldărușele bătute le dai Adriennei Saint-Aubin, celelalte cui vrei tu. Am auzit că spre Răsărit e cineva bolnav. Văduva lui Adolphe, așa mi s-a spus... Dacă intri la ea...

N-avea răgazul să-și termine fraza. Dintr-o săritură mă și dădusem cîțiva pași înapoi, zburlindu-mă ca un animal față în față cu mirosul sau cu imaginea bolii... Mama mă apuca de coade și o față sălbatecă, de pe care se ștersese orice urmă de milostivenie și de omenie, răsărea dintr-odată din chipul ei de toate zilele. Îmi șoptea :

— Taci... Știu... Și eu... Dar nu trebuie să spui una ca asta. Niciodată. Acum pleacă... Iar ai dormit cu părul pus pe moațe, nu-i așa, ștrengărițo ? Treacă de la mine.

Dădea drumul cozilor mele groase ca niște odgoane și se îndepărta puțin ca să mă privească mai bine.

— Du-te și arată-le ce m-am priceput eu să fac !

Orice mi-ar fi spus Sido, la vecina bolnavă de la Răsărit tot nu intram. Treceam strada ca printr-un vad, sărind din piatră în piatră și nu mă opream decît la ciudata prietenă a mamei, Adrienne.

Nu-mi vine a crede că vreunul din copiii sau nepoții ei să-și aducă aminte de ea mai bine decît mine. Vioaie, curioasă și somnolentă, cu ochi frumoși și galbeni de țigancă și

cu păr creț, Adrienne hoinărea de dimineață pînă seară, însuflețită de un fel de lirism agrest și de neastîmpăr nomad. Casa îi semăna și prin dezordine, și prin acel farmec pe care nu-l au nici locuințele elegante și nici proprietarii lor. Pentru a scăpa din penumbra umedă, funebră, și de verdeața înăbușitoare, trandafirii și glicinele din grădina ei se cățărau pe copaci și ajungeau la lumină după penibile eforturi și o mare risipă de energie, așa încît tulpinele vlăguite și desfrunzite, din care ieșiseră, semănau cu niște reptile... O sumedenie de trandafiri, adăpostiți în vîrful copacilor, înfloreau fără ca nimeni să-i mai poată culege, printre ciorchinii de glicină, dușmanii victorioși ai firavelor clematite.

Sub această coamă vegetală, casa Adriennei se sufoca în ceasurile cînd căldura era în toi. Sigură că aveam să găsesc o sumedenie de cărți prăbușite pe podea și, după anotimpuri, ciuperci culese în zori, fragi, melci fosilizați sau trufe cenușii din speța celor ce creșteau prin pădurile de la noi, mă strecuram ca o pisică în casa Adriennei. Însă pînă și o pisică șovăie și rămîne descumpănită cînd dă de cineva care este mai pisică decît ea. Înduram prezența Adriennei, indiferența ei, taina strălucitoare și bine ascunsă în fundul ochilor ei galbeni nu fără o tulbure mîhnire, pe care poate știam încă de pe atunci s-o prețuiesc. Ținea să-mi arate în felul ei rafinat și primitiv, așa cum fac țiganii, că nu mă ia în seamă,

și indiferența ei universală mă jignea, ca o persecuție doar mie hărăzită.

Pe vremea cînd maică-mea și Adrienne alăptau, prima o fetiță, cealaltă un băiețel, într-o zi, din joacă, și-au schimbat pruncii la sîn. Uneori Adrienne îmi spunea rîzînd : „Te-am hrănit cu laptele meu, nu uita !" Mă înroșeam atît de tare, încît mama se încrunta și-mi cerceta fața, străduindu-se să afle de ce eram atît de tulburată. Cum să ascund acestei amenințătoare priviri de oțel imaginea care nu-mi da pace : sînul măsliniu al Adriennei, cu sfîrcul lui vînăt și tare...

Stăteam o veșnicie la Adrienne, printre teancuri de cărți gata să se năruie — toate numerele din *Revue des Deux Mondes*, îndeosebi — printre nenumărate tomuri de medicină cu iz de pivniță, printre scoici uriașe, buruieni de leac puse la uscat, blide în care terciul pentru pisici începuse să se acrească, cîinele pe nume Perdreau, cotoiul negru cu o mască albă, care răspundea cînd îl strigai „Colette" și mînca bucățele de ciocolată. Tresăream, cînd auzeam chemarea venită peste copacii năpădiți de trandafiri și cei cîțiva molifți pipernicíți, paralizați de glicina care se încolăcise în jurul lor ca un piton. La una din ferestre, mama striga, ca și cum ar fi călcat-o hoții sau ar fi luat foc casa... Straniu sentiment în sufletul unui copil fără pată : alergam spre casă gîfîind, ca să arăt că am întîrziat din zăpăceală, și încercam să mă port cît mai firesc...

— Pînă acum ai stat la Adrienne ?

Atît spunea Sido, dar pe ce ton ! Gelozia mamei — căci vedea ca prin sticlă în vălmășagul din sufletul meu — a dus, pe măsură ce deveneam tot mai mărișoară, la o răceală între cele două prietene. Nu s-au certat niciodată, după cum nici eu și nici mama n-am adus vreodată vorba despre Adrienne. Nu era nimic de explicat. Adrienne nu încerca să mă atragă sau să mă rețină. Seducția nu începe întotdeauna prin dragoste. Pe vremea aceea, să tot fi avut vreo zece, unsprezece ani...

A trebuit să treacă mult timp, ca să pot asocia o amintire pe care voiam s-o ocolesc, o anumită căldură sufletească și transplantarea unei ființe omenești și a locuinței ei în domeniul feeriei, cu ideea primei seducții.

Sido și copilăria, și una și alta, una prin alta, au fost fericite în centrul acelei imaginare stele cu opt brațe, botezate, fiecare, cu numele unui punct cardinal sau colateral. Cînd am împlinit doisprezece ani, au început necazurile : sărăcia, mutările, despărțirile. Mama, luptînd eroic și pe ascuns cu greutățile zilnice, nu mai avea mult timp de dăruit nici grădinii nici mie, ultimul ei copil...

Aș fi dorit să ilustrez aceste pagini cu o fotografie. Dar nu una luată la întîmplare, ci una care s-o înfățișeze pe Sido stînd în picioare, în grădină, lîngă cișmea, între rondul cu hortensii, frasinul plîngător și bătrînul nuc. Acolo am lăsat-o cînd am fost nevoită să mă despart și de fericire, și de copilărie. Acolo

am revăzut-o, în grabă, în primăvara anului 1928. Inspirată și cu fruntea ridicată spre cer, cred că stă și acum acolo să convoace și să adune zvonurile, adierile și prevestirile, care, purtîndu-i aceeași credință, se îndreaptă spre ea, alergînd pe cele opt cărări ale Rozei Vînturilor.

CĂPITANUL

CE CIUDAT mi se pare acum că l-am cunoscut atît de puțin. N-aveam ochi și inimă decît pentru Sido. Trebuia să fiu în cine știe ce toane, ca să-mi dau seama că mai există și altceva în jur. Așa făcea și tata. O contempla pe Sido. Cînd stau și cuget, cred că nici ea nu l-a cunoscut prea bine. Întrucît îl privea, mama se mulțumea cu cîteva mari adevăruri de care se izbea la tot pasul : dragostea lui era nesăbuită — voind să-i mărească averea, i-a dus-o de rîpă — dragostea ei era statornică și mai temperată. Sido, neluîndu-și prea în serios bărbatul, în viața de zi cu zi, îi respecta totuși toate hotărîrile.

Numai cînd aceste evidențe orbitoare se destrămau o clipă, puteai întrezări ce fel de om era Căpitanul. Pe vremea cînd eram copilă, ce știam oare despre el ? Că se pricepea de minune să facă, anume pentru mine, „case de cărăbuși“ cu ferestre și uși cu geamuri, uneori chiar și bărcuțe ? Că știa să cînte ? Că îi plăcea să dăruiască în dreapta și-n stînga — dar și să le ascundă — creioane colorate, hîrtie de scris, rigle de lemn, praf auriu, ceara de care se slujea pentru a pune pecete pe scri-

sori și din care mă înfruptam oricînd se ivea prilejul... Că înota, cu unicul său picior, mai repede și mai bine decît rivalii săi cu două...

Mai știam și că, cel puțin în aparență, nu-i prea păsa de copiii lui. Scriu, „în aparență" ! Bizara timiditate a părinților în relațiile cu fiii și fiicele lor, avea să-mi dea, mai tîrziu, mult de gîndit. Cei doi copii din prima căsătorie a mamei — o fată abia prezentă, rătăcind mereu într-o lume romanescă, obsedată de fantomele eroilor din cărți, și un băiat cu un suflet gingaș, ascuns sub scoarța orgoliului — l-au deranjat. Își închipuia, în naivitatea lui, că poți cîștiga un copil făcîndu-i daruri... N-a vrut să recunoască niciodată că propriul lui fiu, „lazzarone"-le cum îi spunea mama, moștenise de la el o nonșalantă fantezie muzicală. Dar mie mi-a dat ceva mai multă atenție. Eram încă mititică, cînd tata a început să facă apel la simțul meu critic. Mai tîrziu, din fericire, m-am dovedit mai puțin precoce ! Îmi aduc perfect de bine aminte cît de intransigentă eram, la zece ani, în calitate de judecător...

— Ia ascultă, spunea tata.

Și eu ascultam cu severitate. Îmi citea o frumoasă pagină de proză oratorică, sau o odă, versuri cam găunoase dar cu rime și ritmuri somptuoase, sonore ca furtunile de la munte...

— Ei ? mă întreba tata. Cred că de data asta am nimerit-o. Hai ! Zi și tu ceva !

Dădeam din cap, îmi clătinam cozile blonde, fruntea prea mare pentru a părea îngăduitoare și mica bărbie în formă de bilă, pentru a rosti cuvintele reprobatoare :

— Ca de obicei, prea multe adjective !

Atunci tata își ieșea din fire, tăbărînd cu ocările asupra moftului, rîiei și păduchelui vanitos care eram eu. Imperturbabilă, „rîia" adăuga :

— Ți-am mai spus și săptămîna trecută, cînd mi-ai citit *Odă lui Paul Bert*. Prea multe adjective !

Poate că după ce plecam din odaie, tata rîdea, mîndru de progenitura lui... Dar în primele clipe ne măsuram din ochi, ca doi egali, ca doi confrați.

El e, fără îndoială, cel care mă domină cînd muzica sau baletul — nu cuvintele, niciodată cuvintele — mă emoționează pînă la lacrimi. El e cel care voia să iasă la iveală, să reînvie, în clipa cînd am început să-mi caut, orbecăind, calea prin scris... Din cauza lui am primit cel mai caustic elogiu — și, fără tăgadă, cel mai util :

— Să mă fi însurat oare cu ultima poetă lirică ?

Lirismul tatii, umorul și spontaneitatea maică-mi, cînd amestecate, cînd suprapuse... Am devenit cu vremea destul de înțeleaptă, destul de mîndră, ca să le deosebesc și să le rostuiesc în mine, pe deplin fericită că-i moștenesc pe amîndoi și că nu am de ce și nici de cine să mă rușinez.

Da, noi toți, cei patru copii din casă, l-am deranjat pe tata. Se întîmplă oare altfel cînd în vreo familie bărbatul, depășind vîrsta dragostei, continuă să-și iubească nevasta ? Noi copiii am fost pricina care l-a împiedicat toată viața să stea, așa cum visase, singur cu Sido... Simțul pedagogic poate apropia un părinte de copiii lui. În afară de cazul cînd îi iubește cu adevărat — caz mai rar decît se crede în general — un bărbat se leagă de fiii săi din orgolioasa dorință de a-i învăța. Dar Jules-Joseph Colette, deși era un om cu carte, nu făcea paradă de știința lui. Voise la început să strălucească pentru „Ea". Apoi a venit o zi cînd dragostea a devenit atît de puternică, încît tata a renunțat pînă și la dorința de a o ului pe Sido.

Și acum aș putea să merg drept spre colțul din grădină unde înfloreau ghioceii. Pot descrie oricînd, din memorie, trandafirul urcător, gaura din zid și lespedea tocită... Dar fața tatii îmi apare cu intermitențe, și niciodată limpede. Doar acolo îl văd, în fotoliul în care se odihnește. Cele două oglinjoare ovale ale ochelarilor îi strălucesc pe piept, ciudata lui buză roșie, în formă de jgheab, depășește puțin mustățile lungi, care-i ajung pînă în dreptul bărbii. Acolo a rămas așezat, în veci, pentru mine.

Dar cînd dau să-l caut în alte locuri, colindă cine știe unde sau plutește, sfîrtecat, brăzdat de nori, și nu-l zăresc decît fragmentar. Mîna lui albă nu-mi mai poate ieși din minte, mai

ales de cînd am început să țin, ca și el, îndepărtat de celelalte degetul mare, de cînd am început la rîndu-mi să mototolesc, să fac ghem și să arunc cît colo foile de hîrtie, cînd sînt mînioasă. De accesele mele de furie, de la el moștenite, n-am să spun nimic. Dar de-ale lui... Dacă vrea cineva să se convingă, n-are decît să meargă la Saint-Sauveur și să vadă în ce hal a ajuns șemineul de marmură, după ce a dat de două ori în el cu unicul său picior...

Silabisesc, citind în străfundul ființei mele, ce am primit de la tata și ce de la Sido. Căpitanul Colette nu-și săruta copiii. Fiica lui declară că sărutările le veștejesc fața. Dacă nu mă prea mîngîia, cel puțin mă lua în brațe și mă arunca în sus. Mă izbeam de tavan și cu mîinile și cu genunchii, chiuind. Avea o mare forță fizică, pe care, ca și felinele, o disimula și o drămuia. Fără îndoială că izbutise să și-o mențină prin mese atît de frugale încît oamenii din satul nostru burgund rămîneau cu gura căscată : pîine, cafea, mult zahár, un păhărel de vin, multe roșii și pătlăgele vinete. Numai după ce a trecut de șaptezeci de ani a acceptat, la sfatul doctorului, să mănînce și puțină carne. Sedentar, acest meridional, cu pielea albă și satinată, nu s-a îngrășat niciodată.

— Italianule ! Cuțitarule !

Așa-l ocăra mama, cînd se supăra pe el, sau cînd pe statornicul ei iubit îl apuca iar extraordinara-i gelozie. N-a omorît niciodată pe nimeni, dar nu-i mai puțin adevărat că avea

întotdeauna asupra lui un pumnal, ale cărui prăsele de os ascundeau un resort, căci tata disprețuia pistoalele.

În timpul acestor înșelătoare accese de furie, tata, ca toți meridionalii, tuna și fulgera, blestema cu un patos căruia nimeni nu-i acorda nici un fel de importanță. Dar m-am înfiorat din creștet pînă-n tălpi cînd am auzit cît de armonios suna vocea adevăratei lui mînii! Aveam unsprezece ani.

Ciudata mea soră, o fată din prima căsătorie a mamei, se măritase de curînd, de capul ei, atît de prost și atît de jalnic încît singura ei nădejde era să moară : într-o zi, a înghițit nu știu ce doctorii și un vecin a dat fuga s-o anunțe pe mama. Tata nu se prea atașase de această fată în cei aproape douăzeci de ani cît stătuseră împreună. Văzînd-o suferind pe Sido, tata a spus fără să ridice vocea, pe un ton melodios :

— Du-te și spune-i soțului fiicei *mele*, doctorului R..., că dacă n-o salvează, la noapte nu se mai numără printre cei vii.

Cît de suav vorbise! M-a entuziasmat. Ce sunet frumos, plin, muzical, asemenea cîntului mării învrăjbite! De n-aș fi văzut-o pe Sido atît de amărîtă, aș fi alergat, țopăind, în grădină și, încrezătoare și voioasă, aș fi așteptat ca doctorul R... să moară, după cum era drept.

Nimeni nu l-a cunoscut bine și mulți l-au judecat greșit... „De ce-oi fi mereu atît de vesel ?“ îi striga uneori mama. Nu invinuindu-l, ci mirîndu-se. Îl credea vesel fiindcă îl auzea cîntînd. Eu însă, care încep să fluier de îndată ce mă copleșește tristețea, eu, care scandez pulsațiile febrei, sau silabele unui nume care mă răvășește, pe variațiile fără sfîrșit ale unei teme muzicale, aș dori acum ca mama să fi înțeles că cea mai cumplită insultă e mila. Tata și cu mine nu acceptam mila. Nu sîntem făcuți pentru milă. Acum mă frămînt, din pricina tatii, căci știu că a avut nu numai farmec, ci și virtutea de a fi trist, pe bună dreptate, fără să se fi trădat vreodată.

În afară de momentele cînd ne făcea să rîdem, cînd ne povestea — și povestea bine — antrenat de ritmul său interior, înflorind cu îndrăzneală istorioara, în afară de această muzică pe care o emana, pot oare spune că l-am văzut voios ? Pleca de acasă precedat și protejat de cîntecul lui.

Voi, raze aurii și tu, o! blînd zefir...,

așa fredona în timp ce cobora ulița noastră pustie. Numai așa „Ea“ nu putea bănui, cînd avea să se întoarcă acasă, că Laroche, care luase în arendă o sfoară de moșie, refuza cu neobrăzare să-i plătească banii cuveniți și că un om de paie al aceluiași Laroche îi împrumuta tatii, pe termen de șase luni, cu șapte la sută, suma de bani de care avea neapărat nevoie...

O, spune-mi prin ce farmec au oare
m-ai vrăjit
Zărindu-te, aş spune că zîmbetu-ţi
divin

Cine ar fi putut crede că acest bariton, sprinten încă, deşi nu putea să se mişte decît în cîrje şi baston, se învăluia în romanţa lui ca într-un alb abur iernatic, pentru ca nimeni să nu ştie ce-i în sufletul lui.

Cîntă... Şi poate că „Ea" va uita astăzi să-l întrebe dacă a putut lua cu împrumut o sută de galbeni avans pe pensia lui de ofiţer amputat... Cînd îl aude cîntînd, Sido ascultă fără să vrea şi nu-l întrerupe...

Cînd cavalerii se-ntîlnesc
Rămîn aici adeseori
Şi-n tihnă zilele-şi sfîrşesc
Sorbind din vin şi din amor!

Dacă cumva cîntă prea tare, aruncînd peste zidurile Ospiciului nota finală, joasă ca un sunet de orgă, însoţind-o de alte cîteva înflorituri fanteziste, mama iese în prag scandalizată, dar surîzătoare :

— Ce faci Colette ? Cînţi pe stradă ?

După ce se adresează glumind vecinelor ei, vorbindu-le pe limba lor, mama îşi încruntă sprîncenele ei subţiri de Giocondă şi izbuteşte să-şi alunge din minte durerosul refren care nu i s-a ivit niciodată pe buze : „Va trebui să vindem şi La Forge, da... şi La Forge... Doamne ! I-a venit rîndul... După ce am vîndut pă-

mîntul de la Mées, de la Choslins, de la Lamberts..."

Să fi fost oare un om vesel ? De ce ar fi fost, la urma urmei ? Pentru a trăi, avea nevoie de o caldă aprobare, aşa cum în tinereţe avusese nevoie să moară eroic şi în văzul lumii. Cînd viaţa lui nu s-a mai desfăşurat decît în satul nostru şi în sînul familiei, căpitanul Colette, copleşit şi îngrădit de marea lui dragoste pentru Sido, nu şi-a mai descărcat sufletul decît unor străini, unor prieteni aflaţi departe. Unul din tovarăşii săi de arme, colonelul Godohot, care trăieşte încă, mai păstrează scrisorile primite de la el şi-mi repetă unele fraze ale căpitanului Colette... Ciudată această tăcere a unui om guraliv ! Nu vorbea niciodată despre faptele lui de vitejie. Căpitanul Fournès şi soldatul Lefèvre, care făcuseră amîndoi parte din regimentul I de zuavi, au transmis colonelului Godohot cuvintele rostite de tatăl meu ...1859... Războiul din Italia... Tata, în vîrstă de douăzeci şi nouă de ani, cade pe cîmpul de luptă de la Melegnano, cu piciorul stîng smuls din şold. Fournès şi Lefèvre se reped spre el şi-l duc în spatele frontului :

— Unde doriţi să vă aşezăm, domnule căpitan ?

— În mijlocul pieţei, sub drapel !

N-a spus nimănui dintre cei apropiaţi că a rostit aceste cuvinte în clipa cînd a sperat să moară în vuietul războiului şi înconjurat de dragostea tovarăşilor săi de arme. Nu ne-a povestit nici cum, rănit fiind, a fost aşezat ală-

turi de bătrînul său mareşal, Mac-Mahon. Şi nici cu mine n-a adus vreodată vorba despre singura boală lungă şi gravă de care am suferit. Dar iată că în scrisorile lui din acea vreme (aflu asta acum, cînd au trecut mai bine de douăzeci de ani de la moartea lui) vorbeşte numai despre mine şi despre boala „micuţei".

Prea tîrziu, prea tîrziu... Aşa spun neglijenţii, copiii şi ingraţii. Nu mă simt mai vinovată decît alţi copii, dimpotrivă. Dar n-ar fi trebuit oare, atunci cînd trăia, să forţez uşile acelei zeflemitoare demnităţi şi acelei frivolităţi pe care şi le impunea ? Nu meritam oare, şi unul şi altul, să fi făcut eforturi pentru a ne cunoaşte mai bine ?

Era poet şi citadin. La ţară, unde mama părea să se hrănească din orice sevă şi să reînvie de îndată ce, aplecîndu-se, putea să atingă pămîntul cu mîna, tata lîncezea şi toată purtarea lui era cea a unui surghiunit.

Sociabilitatea lui, care-l îmboldea să se amestece în viaţa politică a satului, să intre în consiliile comunale, să-şi depună candidatura la consiliul general, să năzuiască să facă parte din adunări şi comitete regionale, unde zarvei făcute de oameni i se răspunde prin zarvă, ne-a scandalizat adesea. Nedrepţi faţă de el, mai că-l învinuiam de a nu fi fost făcut

după chipul şi asemănarea noastră, a singuraticilor, care nu se simt în largul lor decît cînd se află departe de oameni.

De abia acum îmi trece prin minte că dorea să ne facă pe plac, organizînd acele „plimbări la ţară", aşa cum fac orăşenii. Cabrioleta noastră albastră, care număra mulţi anişori, ducea întreaga familie, merindele şi cîinii pînă la unul din eleşteele din apropiere, Moutiers, Chassaing sau frumoasa baltă din mijlocul pădurii Guillemette, proprietatea noastră. Tata avea sentimentul „duminical" şi simţea în asemenea măsură nevoia citadină de a sărbători o zi anume dintre cele şapte ale săptămînii, încît se înarma şi cu undiţe şi cu scaune pliante.

La marginea lacului arbora un ton jovial, diferit de cel folosit în cursul săptămînii ; destupa, delectîndu-se, sticla de vin, pescuia preţ de un ceas, citea, aţipea din cînd în cînd şi noi ne plictiseam, căci noi eram din spiţa celor cărora le place să vînture pădurile, alergînd sprinten, şi nu să se plimbe cu trăsura. Cînd vedeam friptura de pui rece pusă pe iarbă, tînjeam după felia de pîine proaspătă, usturoiul şi brînza mîncate pe apucate. Pădurea în măreţia ei, lacul, cerul reflectat în apă îl exaltau pe tata, dar aşa cum ar fi făcut un decor impunător. Cu cît se întrecea să evoce

...albastrul Titares şi golful argintiu...

cu atît mai taciturni deveneam noi, vorbesc de cei doi fraţi ai mei şi de mine, căci dragos-

tea noastră pentru păduri devenise un cult, de care ne sfiam să pomenim.

Așezată la marginea lacului, numai mama, între tata și sălbaticii ei copii, părea să se desfete melancolic, numărîndu-i pe toți cei dragi ei așezați pe iarba mătăsoasă, crestată ici și colo de noduri de papură și însîngerată de roșul buruienilor... Departe de soneria de la poartă care-i anunța vizite nedorite, departe de furnizorul speriat că n-o să fie plătit, departe de vocile mieroase... O horă, în care se prinseseră strîns stejari și mesteceni, ne izola pe noi toți (cu excepția surorii mele, eretica), care reprezentam opera și obsesia ei. Vălurind creștetul copacilor, vîntul trecea printr-o spărtură rotundă, dar arareori se atingea de suprafața lacului. Cupole, dintr-un soi de mușchi roșietic, ieșeau din pămîntul gri-argintiu, și mama împreună cu mine stam de vorbă despre ceea ce într-adevăr ne mergea la inimă.

Îmi povestea despre mistreții din iernile de demult, despre lupii care bîntuiau încă pădurile Puysaie și Forterre, despre acel lup hămesit care s-a ținut, într-o vară, cinci ceasuri de cabrioleta ei. „Dacă aș fi știut ce să-i arunc... Ar fi mîncat bucuros și pîine... De cîte ori dam de suiș, lupul se așeza jos ca să lase trăsura s-o ia înainte cu cincizeci de metri. Simțindu-l în apropiere, iapa își ieșise din minți. Mai, mai să-l atace ea..."

— Nu ți-era frică ?

— Frică ? Nu. Bietul lup cenușiu, slab, flămînd, alergînd sub un soare de plumb... De altfel, nu eram singură, ci cu primul meu soț. Tot el, primul meu soț, a văzut într-o zi, la vînătoare, o vulpe înecîndu-și puricii. Cu un smoc de buruieni în dinți, vulpea a intrat de-andaratelea încet, încet, în baltă, pînă ce apa i-a ajuns la bot...

Cuvinte inocente, învățături materne, pe care le dau puilor lor și rîndunicile, și iepuroaicele, și pisicile... Povești încîntătoare, din care tata nu reținea decît cuvintele : „primul meu soț"... și o săgeta pe Sido cu privirea lui de un albastru-cenușiu, pe care nimeni n-a putut-o descifra. Ce-i păsa lui de vulpi, de florile de mărgăritar, de porumbele coapte, de gîze ? Îi erau dragi cînd le găsea în cărți și se delecta cu numele lor științific, dar cînd da de ele, nu le recunoștea... Orice floare învoaltă era pentru el o „roză" și o admira pronunțîndu-i numele cu un „o" scurt, ca în sudul Franței, apucînd între arătător și degetul mare „roza" invizibilă.

Se lăsa în sfîrșit seara asupra duminicii noastre petrecute în sînul naturii. Din cinci cîți eram, pînă la urmă nu mai rămîneam adesea decît trei : tata, mama și cu mine. Zidurile circulare ale cetății alcătuită din întunecata pădure îi înghițiseră pe cei doi băieți deșirați, frații mei.

— Îi ajungem noi din urmă, pe drum, spunea tata.

Dar mama clătina din cap, știind că băieții ei n-aveau să se întoarcă acasă decît luînd-o pe scurtături, prin lunci mlăștinoase și albas-

tre, prin hățișuri, prin carierele de nisip și sărind zidul din fundul grădinii... Se resemna să-i regăsească acasă, mai hărtăniți și mai flenduroși decît la plecare. Strîngea de pe iarbă ce mai rămăsese din masa de la prînz, precum și ce adunase în timpul zilei : cîteva ciuperci, cuibul gol al vreunui pițigoi, buretele cartilaginos făcut din romburi — opera vreunei colonii de viespi — buchetul de flori de cîmp, pietricelele în care rămăseseră încrustate fosile de amonit, pălăria cu boruri mari a „fetiței". Tata, sprinten încă, se urca în cabrioletă sărind ca un cocostîrc.

Mama mîngîia iapa neagră. Tot ea îi întindea în fața botului cu dinți galbeni cîteva lăstare și tot ea ștergea labele cîinelui căruia îi plăcea să se bălăcească în noroi. Niciodată nu l-am văzut pe tata atingîndu-se de un cal, și nici n-a fost vreodată îmboldit să se uite la vreo pisică, să se aplece asupra vreunui cîine. N-a existat cîine care să-l asculte...

— Hai... suie ! îi poruncea lui Moffino frumoasa voce a căpitanului.

Cîinele însă stătea lîngă scara trăsurii, dădea indiferent din coadă și se uita la mama...

— Urcă, potaie ! Ce tot aștepți ? repeta tata.

„Aștept *ordinul*", avea aerul să răspundă cîinele.

— Hai măi, sari ! îi strigam eu.

Și cîinele n-aștepta să-i spun de două ori.

— Foarte ciudat, constata mama.

— Nu dovedește decît prostia cîinelui, replica tata.

Dar noi, mama și cu mine, știam că nu-i așa, și tata, fără s-o mărturisească, se simțea umilit.

Mănunchiurile de stînjenei de baltă, bine legate, erau așezate în evantai în coviltirul trăsurii. În apropierea satului, tata începea iar, în semn de autoapărare, să fredoneze. Fără doar și poate, păream cu toții foarte fericiți, căci a părea fericit era în ochii noștri un semn de supremă și reciprocă politețe... Pe cerul de seară alergau trîmbe de fum și se ivea, înfrigurată, prima stea. Oare tot ceea ce ne înconjura nu era la fel de grav și de înfiorat ca și noi ? Un om, alungat de elementele care îi fuseseră altădată prielnice, visa cu amărăciune...

Cu amărăciune — acum nu mai am nici o îndoială. Celui ce nu mai este, trebuie să-i dăm răgazul să se alcătuiască în noi, așa cum a fost. Moare... se coace ca un fruct, ca să rămînă apoi neschimbat. „Iată-te ! În sfîrșit... Atunci nu te-am înțeles." Nu e niciodată prea tîrziu, fiindcă am reușit să pătrund taina ascunsă pe vremuri de tinerețea mea : sclipitorul, voiosul meu tată, era măcinat de adînca durere a amputaților. Nici nu ne mai dădeam seama că-i lipsea, tăiat din șold, un picior. Ce-am fi zis dacă dintr-odată l-am fi văzut mergînd ca toată lumea ?

Nici mama nu l-a cunoscut altfel decît mergînd în cîrji, sprinten și radiind de agresiva lui dragoste. Deși știa cît de viteaz fusese în război, mama nu cunoscuse ofițerul dinain-

te : elevul de la Saint-Cyr, chipeșul dansator, locotenentul zdravăn ca un „trunchi“, așa se spune pe la noi despre stejarii cu lemn atît de tare, încît toporul nu-l poate răzbi. Cînd îl urmărea cu privirea, Sido habar n-avea că acel mutilat pornise pe vremuri în viață gata să înfrunte orice risc. Amărăciune... ceea ce era mai înaripat în sufletul lui se avînta încă spre aventură, cînd, așezat lîngă Sido, începea să fredoneze vreun cîntec șăgalnic.

Dragostea și nimic altceva... Atît mai avea. În jurul lor, satul, cîmpiile, pădurile, — pustietatea... Se gîndea că, acolo departe, viața camarazilor săi continua. S-a dus odată la Paris și s-a întors cu ochii împăienjeniți, fiindcă Davout d'Auerstaedt, marele cancelar al Legiunii de Onoare, i-a schimbat panglica roșie de la rever cu o rozetă.

— Nu puteai s-o ceri, măi omule ?

— N-am cerut nici panglica roșie, a răspuns tata, cu dezinvoltură.

Dar cînd ne-a povestit întîmplarea, vocea îi era sugrumată de emoție. Cine poate spune ce s-o fi petrecut în sufletul lui ? Nu se despărțea însă de această rozetă, pusă cu grijă la butonieră ca o floare. De cum intram în sat, se îndrepta din șale pe bancheta bietei noastre trăsurici și, cu mîna pe cîrje, defila țanțoș prin fața trecătorilor din Gerbaude. Pesemne că gîndurile îi zburau la soldații care, la paradă, mergeau pe propriile lor picioare sau călări, Février, Désandré, Fournès — ultimul îl salvase de la moarte și îi spunea încă

afectuos „domnule căpitan“. Un miraj de societăți savante, poate de politică, de tribune, de îmbietoare algebră... Un miraj alcătuit din bucurii bărbătești...

— Ești atît de uman ! îi spunea uneori mama, pe un ton în care se strecura o urmă de suspiciune.

Și ca să nu-l jignească prea tare, adăuga :

— Nu știu dacă mă înțelegi, pînă nu întinzi mîna, nu-ți dai seama că plouă...

Îi plăcea să spună anecdote pipărate. Cînd se ivea maică-mea, poveștile marsilieze sau africane i se opreau pe buze. Sido, de obicei slobodă la gură, își alegea cuvintele cînd era el de față. Dereticînd cu gîndul aiurea, mama se trezea fredonînd marșurile armatelor imperiale, preluate aidoma, cu vorbe cu tot, de către armatele republicane.

— De ce ne-am jena, spunea tata, fără să-și ridice ochii din ziarul desfăcut.

— Vai ! striga mama. De n-ar fi auzit mititica !

— Lasă „mititica“, replica tata, nu de ea este vorba.

Își ațintea, asupra ființei de el aleasă, extraordinara și sfidătoarea lui privire albastră-cenușie, plină de îndrăzneală, care nu se destăinuia nimănui, dar care uneori spunea : „Am și eu secretele mele“.

Cînd sînt singură, încerc să imit această privire a tatii. Mi se întîmplă să izbutesc destul de bine, mai ales cînd mă încumet să

mă măsor cu vreo durere ascunsă. Ce sprijin eficace găsești în insulta aruncată celui ce nu-ți dă pace, ce bucurie să-ți înfrunți stăpînul : „Poate că o să mor din pricina ta, dar, bagă de seamă, n-o să-mi vii de hac cu una cu două..."

„Lasă mititica, nu de ea este vorba..." Doamne, cît de inocent era și cum se mai împiedica de dragostea lui, singura lui dragoste ! Îi plăceam totuși, pentru unele trăsături în care s-ar fi putut recunoaște, dar nu mă vedea bine. Pierdea, treptat, darul de a observa, facultatea de a compara. N-aveam decît treisprezece ani cînd mi-am dat seama că tata încetase s-o vadă, în accepția concretă a cuvîntului, pînă și pe Sido.

— Iar ți-ai făcut o rochie nouă ? se mira tata. Măi să fie !

Sido rămînea cu gura căscată și-i răspundea amărîtă :

— Nouă ? Asta-i bună ! Unde ți-s ochii, Colette ?

Apuca între degete mătasea uzată, brodată cu mărgele negre, a unei foste „rochii de vizită".

— O port de trei ani, auzi, Colette ? De trei ani ! Și-am s-o mai port !... adăuga ea repede și cu mîndrie. Am s-o vopsesc într-un albastru-închis...

Dar tata n-o mai asculta. Datorită copleșitoarei lui iubiri, izbutise s-o regăsească în cine știe ce loc privilegiat, unde Sido avea încă un coc din care ieșeau bucle răsucite

pe lumînare, un corsaj răscroit și garnisit cu tul. Pe măsură ce îmbătrînea, nici măcar nu mai tolera ca Sido să arate prost, sau să se îmbolnăvească. Îi striga : „Hai ! Hai !", ca unui cal pe care numai el avea dreptul să-l ducă în buiestru, sleindu-l de puteri. Și Sido pornea iar la drum...

Nu i-am surprins niciodată sărutîndu-se. Ce anume îi făcea oare să se poarte atît de pudic ? Sido dăduse, desigur, tonul... Tatii nu i-ar fi dat prin gînd... Atent la tot ce era în legătură cu Sido, cînd auzea apropiindu-se sprintenii ei pași, îi ațînea calea :

— Plătește ! îi poruncea, arătîndu-i un loc pe obraz, deasupra bărbii. Altfel pe aici nu se trece.

Sido „plătea" din fugă, cu o sărutare scurtă ca o înțepătură și pleca iute, enervată dacă vreunul din noi, frații mei sau eu, o văzusem „plătind".

O singură dată, într-o zi de vară, cînd mama lua de pe masă tava cu serviciul de cafea, am văzut fața tatii, gura lui cu mustăți încărunțite, aplecate asupra mîinii lui Sido. Nu-i cerea, ca de obicei, să plătească... Gestul dovedea o dragoste atît de pătimașă, ce nu se mai potrivea cu vîrsta lui, încît Sido a amuțit și, tot atît de roșie la față ca și mine, a plecat fără să scoată vreun cuvînt. Eram încă mică, urîțită de gîndurile care preocupă copiii de treisprezece ani, împovărată de tot ce nu știam, umilită cînd aflam. Mi-a prins bine să văd această imagine a dragostei și să-mi aduc uneori

aminte de ea : o faţă de bărbat, care nu mai era de mult tînăr, pierdută într-un sărut pus pe o mînuţă graţioasă şi zbîrcită de gospodină.

A tremurat multă vreme la gîndul că o va vedea pe Sido murind înaintea lui. Amanţii sau soţii foarte îndrăgostiţi unul de altul doresc fiecare cu înverşunare să moară primii. Dorinţă sălbatică, ce exclude orice milă. Sido, înainte de moartea tatii, îmi vorbea despre el, înălţîndu-se fără efort deasupra oamenilor :

— Nu trebuie să mor înaintea lui. Cu nici un preţ ! Ce s-ar întîmpla dacă m-aş lăsa să mor, dacă ar încerca să se sinucidă şi n-ar izbuti ! Dacă nu l-aş cunoaşte... spunea Sido, cu un aer feciorelnic.

Lăsa privirile să-i rătăcească pe uliţa care ducea la Chatillon-Coligny, sau pe petecul nostru de grădină, prizonier între ziduri.

— Eu risc mai puţin, nu ştiu dacă mă înţelegi. Eu sînt femeie. După ce a trecut de o anumită vîrstă, o femeie nu-şi pune aproape niciodată capăt zilelor. Şi pe urmă, eu vă am pe voi. Pe cînd el nu.

Sido ştia totul, pînă şi gîndurile pe care nu ţi le mărturiseşti. Agăţaţi, atîrnaţi de ea ca un ciorchine, noi toţi copiii, ca şi tata, îi împovăram poala şi braţele.

A fost bolnavă. Tata se aşeza adesea la marginea patului ei. „Spune-mi, peste cîte ceasuri, peste cîte zile ai să te faci bine ? Ferească Sfîntul să nu te vindeci ! Fără tine, mă duc şi eu repede !“ Sido nu suporta acest gînd de bărbat, această ameninţare, această

necruţătoare exigenţă. Pentru a scăpa, îşi răsucea capul pe pernă, aşa cum avea să facă mai tîrziu pentru a se desprinde de ultimele legături.

— Vai, Colette, mă înăbuş de căldură din cauza ta ! se plîngea ea. Ai invadat întreaga odaie. Un bărbat n-are ce căuta la capătîiul unei femei. Du-te să iei aer. Du-te şi vezi dacă la băcănie au adus portocale... Du-te şi roagă-l pe domnul Rosimond să-mi împrumute *La Revue des Deux Mondes*... Dar să nu mergi repede. Se apropie furtuna. Ai să mi te întorci năduşit !...

O asculta şi pleca, proptindu-şi cîrja la subsuoară.

— Îl vezi ? spunea mama, uitîndu-se după el. Cînd sînt bolnavă, parcă e o pereche de haine care umblă singure.

Cînd ajungea în stradă şi trecea pe sub fereastra ei, îşi dregea glasul ca să-l audă Sido :

Gîndul, privirea, mi-s numai la tine,
Oriunde mă aflu, oriunde colind,
La tine mi-e gîndul în zile senine,
Spre tine-ntorc ochii, cînd e să-i închid.

— Îl auzi ? Îl auzi ?... spunea ea înfiorată. Un surîs maliţios şi fin îi întinerea brusc faţa şi, aplecîndu-se peste marginea patului, Sido spunea :

— Vrei să ştii cine-i taică-tu ? Taică-tu e regele şantajiştilor !

S-a vindecat, — se vindeca întotdeauna. Dar cînd i-a scos un sîn şi, patru ani mai tîrziu,

celălalt, tata o privea cu o neîncredere cumplită, deși Sido s-a vindecat și atunci. Cînd i s-a oprit în gît un os de pește și a început să tușească, congestionată la față și cu ochii înecați de lacrimi, tata a dat odată cu pumnul în masă, făcînd zob farfuria și a țipat înfuriat :

— N-ai de gînd să termini ?

Mama a înțeles ce zăcea în sufletul lui și, înduioșată, l-a potolit vorbindu-i blînd, spunîndu-i glume și învăluindu-l în zburătăceala privirilor ei. Folosesc întotdeauna aceste cuvinte : „zburătăceala privirilor ei" cînd e vorba de Sido. Șovăiala, dorința de a te destăinui celui drag, datoria de a minți, o obligau să zvîcnească din pleoape, în timp ce pupilele ei cenușii alergau iute de colo pînă colo. Această tulburare, această zadarnică fugă a ochilor lui Sido, urmăriți de privirea albastră-cenușie, ca plumbul de curînd crestat a unui bărbat, este tot ce mi-a fost dat să aflu din iubirea pătimașă dintre „Sido" și căpitanul Colette, iubire care i-a legat pe viață.

Acum zece ani, dusă de un prieten, am sunat la ușa doamnei B..., care comunică, contra plată, cu „spiritele". Așa numește ea ceea ce rămîne și rătăcește în jurul nostru din defuncții care ne-au fost aproape, fie prin legături de sînge, fie prin dragoste. Să nu vă așteptați

la o profesiune de credință în acest domeniu, nici să vă spun că țin neapărat să mă aflu în compania acelor privilegiați care citesc, curent, invizibilul. E vorba numai de curiozitate, aceeași curiozitate care mă îmboldește să mă duc să văd, fără să stau să aleg, pe doamna B..., pe „femeia cu barbă", cîinele care știe să socotească, un trandafir cu fructe comestibile, doctorul care introduce sînge omenesc în sîngele meu și cîte altele... În clipa cînd această dorință de a afla mă va părăsi, puteți să mă îngropați, nu mai exist. Una din ultimele indiscreții e în legătură cu un mare himenopter albăstrui ca oțelul, din speța celor care apar în Provența, prin lunile iulie și august, cînd dă în copt floarea soarelui. Iritată la culme fiindcă nu izbuteam să aflu numele acestui războinic ferecat în armură, mă tot întrebam : „O fi avînd, sau nu, vreun pumnal ? Să fie doar un superb samurai lipsit de spadă ?" Mă simt ușurată de cînd m-am lămurit. O ciudată deformație pe osul unei falange dovedește că războinicul albăstrui e înarmat pînă în dinți și că nu pregetă să-și scoată spada din teacă.

Cînd am intrat la doamna B..., am avut agreabila surpriză de a mă pomeni într-un apartament modern și plin de soare. Pe pervazul ferestrei, într-o colivie, ciripeau niște păsărele și din odaia de alături se auzeau rîsete de copii. O femeie rotofeie, amabilă și cu părul alb, mi-a afirmat că n-avea nevoie nici de penumbră și nici de decoruri malefice.

Mi-a cerut doar să mă reculeg o clipă, cu mîna într-ale ei.

— Doriți să-mi puneți întrebări ?

Mi-am dat atunci seama că nu eram deloc avidă să aflu ce se întîmplă într-o oarecare lume de dincolo, că nu eram prada nici unei dorințe de a cunoaște, așa că n-am găsit nimic altceva de spus decît banala frază :

— Așadar, îi vedeți pe cei morți ? Cum sînt ?

— Ca și cei vii, a răspuns doamna B... pe un ton jovial. Acum, de pildă, în spatele dumneavoastră...

În spatele meu era fereastra însorită și colivia cu scatii verzi.

— ... în spatele dumneavoastră stă jos „spiritul“ unui om în vîrstă. Are o barbă mare, care-i ajunge pînă la piept, aproape albă. Păr cărunt, destul de lung, dat pe spate. Sprîncenele... ei, nu zău ! Ce mai sprîncene ! Stufoase, foarte stufoase și sub ele niște ochi... Ce mai ochi ! Mici, dar strălucesc de nu te poți uita la ei... Bănuiți cine poate fi ?

— Da. Foarte bine.

— În orice caz, este un spirit cu vază.

— ?...

— Cu vază în lumea spiritelor. Se ocupă mult de dumneavoastră... Nu mă credeți ?

— Mă cam îndoiesc...

— Ba da. Se ocupă mult de dumneavoastră *acum*.

— De ce acum ?

— Fiindcă reprezentați ceea ce ar fi vrut el să fie pe pămînt. Sînteți exact ceea ce și-a dorit el să fie. El n-a putut.

Nu voi menționa aici celelalte „portrete“ făcute de doamna B... În ochii mei erau adevărate prin anumite detalii, știute numai de mine, și evocate cu atîta vigoare, încît m-au fermecat ca o anodină și inexplicabilă vrăjitorie. Despre un „spirit“ în care am fost silită să-l recunosc pe fratele meu mai mare — era el leit-poleit — a spus înduioșată : „N-am văzut niciodată un mort atît de trist !“

— Nu cumva, am întrebat-o oarecum geloasă, vedeți și o femeie în vîrstă, care ar putea fi maică-mea ?

Molcoma privire a doamnei B... a tot căutat în jurul meu.

— Nu, zău, nu, a spus în cele din urmă.

Vorbind repede, ca și cum ar fi vrut să mă consoleze, a adăugat :

— S-o fi odihnind... Se întîmplă... Nu te-a avut decît pe mata ?

— Mai am un frate.

— Vezi ? spuse cu convingere doamna B... Fără doar și poate că se ocupă de el. Un spirit nu poate fi peste tot în același timp. Cred că știați asta.

Nu, nu știam... Tot atunci am aflat că lumina terestră și veselia vieții de toate zilele nu te împiedică să comunici cu cei răposați... „Sînt aidoma celor vii“, afirmă, nezdruncinată în credința ei, doamna B... De ce n-ar fi așa ? Aidoma celor vii, numai că sînt morți. Morți

— atîta tot. Se mira doar constatînd că cel mai mare din frații mei era un mort atît de trist. Așa îl văzusem eu — și așa îl vedea și ea, pătrunzînd desigur permeabila mea taină — într-adevăr foarte trist, și parcă făcut chisăliță de ultima și greaua lui trecere, căci a plecat încărcat de griji și frînt de oboseală...

Ce mi-a spus despre tata?... „Sînteți exact ceea ce și-a dorit el să fie cît trăia. El n-a putut.“ Cuvintele ei m-au emoționat și m-au pus pe gînduri. Pe unul din rafturile de sus ale bibliotecii, revăd încă o serie de volume cartonate, al căror cotor era îmbrăcat în pînză neagră. Coperta, de hîrtie lucioasă și străbătută de vinișoare fine ca marmura, bine lipită, precum și rigiditatea legăturii, îmi dovedeau cît de îndemînatic era tata. Dar titlurile, scrise de mînă cu litere gotice, nu mă atrăgeau, mai ales că pe etichetele, încadrate cu o dungă neagră și subțire, nu se vedea nici un nume de autor. Citez din memorie:
Campaniile mele, Învățăturile anului 1870, Geodezia geodeziilor, Algebra elegantă, Mareșalul Mac-Mahon văzut de unul din frații săi de arme, Dintr-un sat, la Cameră, Cîntece de zuavi (versuri)... Mai erau și altele, de care nu-mi mai amintesc.

După moartea tatii, biblioteca a devenit dormitor și cărțile au fost luate de pe rafturi.

— Vino să vezi, mi-a strigat frate-miu.

L-am găsit transportînd și clasînd cărțile. Fără să scoată vreun cuvînt, le deschidea pe rînd, căutînd cine știe ce miros de hîrtie mîncată de timp, cine știe ce pată de îmbălsămat mucegai, din care se înalță anii copilăriei apuse, cine știe ce petală uscată de lalea, cu nervuri aidoma celor aflate în arborescentele agate.

— Hai, vino adată!

Cele douăsprezece volume cartonate erau gata să ne dezvăluie îndelung disprețuita lor taină. Două sute, trei sute, o sută cincizeci de pagini în fiecare volum : într-unele hîrtie frumoasă, liniată, puțin gălbuie, în altele o hîrtie pentru școlari, groasă, toate filele impecabil tăiate, sute și sute de pagini goale... O operă imaginară, mirajul unei cariere de scriitor..

Erau atît de multe paginile de care nu ne atinsesem niciodată, fie din timiditate, fie din delăsare, încît nici n-am apucat să le terminăm. Unul din frații mei, le folosea pentru a prescrie rețete, mama acoperea cu ele borcanele de dulceață, nepoatele ei, cînd au început să zmîngălească, rupeau foi cu nemiluita, dar toată familia la un loc n-a putut consuma caietele liniate, opera necunoscută. Mama mai ales, se năpustea asupra lor cu un fel de furie distrugătoare : „Cum, tot au mai rămas? Îmi trebuie mie ca să le pun, unse, peste friptura la cuptor. Am nevoie ca să-mi schimb hîrtia din sertare...“ Nu vorbea așa pentru a lua în derîdere, ci îmboldită de amarnice regrete, de chinuitoarea nevoie de a nimici dovada unei neputințe...

La rîndul meu, cînd am început să scriu, am dat iama în această imaterială moştenire. Atunci să fi prins oare gustul rafinat pentru filele netede şi de bună calitate, atunci să mă fi obişnuit a le folosi fără cruţare ? Am îndrăznit să acopăr, cu scrisul meu mare, literele invizibile pe care o singură persoană pe acest pămînt le putea zări prelungind, prin luminosul lor filigran, întru nepieritoare glorie, singura pagină sfîrşită cu dragoste şi semnată, pagina pe care se afla dedicaţia :

Ţie, aleasa mea.
Din partea soţului tău credincios,
Jules-Joseph Colette

SĂLBATICII

— NIŞTE SĂLBATICI... Nişte sălbatici..., spunea mama. Ce să mă fac cu asemenea sălbatici ?

Clătina din cap. Descurajarea ei provenea dintr-o anumită alegere, dintr-o desistare deliberată, precum şi, poate, din conştiinţa propriei ei responsabilităţi. Îşi contempla cei doi băieţi, fraţi doar după mamă, şi-i găsea frumoşi. Cel mare mai ales, cu părul castaniu şi ochi albaştri-verzui, care la şaptesprezece ani nu ne zîmbea, cu buzele lui purpurii, decît nouă şi cîtorva fete frumoase. Dar cel oacheş, la treisprezece ani era şi el destul de frumuşel, cu părul lui tăiat alandala ce-i umbrea ochii de culoarea plumbului, ca ai tatii...

Doi sălbatici iuţi de picior, doar pielea şi osul, mîncînd puţin ca şi părinţii lor şi care preferau fripturilor pîinea neagră, brînza uscată, salatele, ouăle proaspete, plăcintele cu praz sau cu dovleac. Sobri şi plini de virtuţi — adevăraţi sălbatici...

— Ce să mă fac cu ei ? suspina mama.

Erau atît de blînzi, încît nimeni nu ştia cum să pătrundă în lumea lor, sau să-i despartă.

Cel mare dădea ordine și cel mic asculta, în zelul său amestecîndu-se și o fantezie care-l izola de tot ce se afla în jur. Cel mare știa însă că în curînd va intra la medicină, pe cînd celălalt nădăjduia în sinea lui că nimic nu avea să înceapă vreodată, în afară de ziua ce avea să urmeze, în afară de ceasul cînd va putea scăpa de o constrîngere impusă de civilizație, în afară de libertatea totală de a visa și de a tăcea. Și acum mai speră...

Se jucau oare ? Rar... Se jucau, dacă prin joc se înțelege acea căutare — în radiosul univers al satului nostru — a tot ce era mai frumos, mai de soi, mai solitar, mai neterfelit, acea goană după tot ceea ce întinerește și reîncepe departe de oameni. Nimeni nu i-a văzut vreodată deghizîndu-se în Robinsoni, sau în războinici, și nici jucînd teatru în piese improvizate. Mezinul s-a aciuat odată pe lîngă niște copii care se dădeau în vînt după tragedii, iar cînd a fost să joace, n-a acceptat să interpreteze decît un rol mut : cel al „fiului idiot“.

Trebuie să recurg la povestirile maică-mi, cînd mă apucă — așa cum se întîmplă tuturor celor ce îmbătrînesc — graba de a afla, strechea de a pune mîna pe secretele unei ființe care s-a mistuit pentru vecie. Să descoperi „cifrul“ unei zgomotoase tinereți, ceas de ceas pierdută și renăscînd mereu din propria-i substanță, să arăți — grație cine știe cărui har — să arăți cu degetul promontoriul de unde

s-a prăvălit în searbăda mare a oamenilor, să silabisești numele astrelor potrivnice...

Mi-am luat rămas bun de la cel care a murit, fratele meu mai mare, cel fără de seamăn. Trebuie însă să-mi amintesc ceea ce-mi spunea mama și cele ce-am văzut în frageda mea copilărie, dacă vreau să aflu cum s-a format sexagenarul cu mustăți cărunte, care mi se strecoară în casă pe înserat, îmi desface ceasornicul, pentru a privi cum palpită mișcătoarele ace, taie de pe un plic mototolit un timbru venit din străinătate, aspiră, ca și cum în cursul zilei n-ar fi putut trage bine aer în piept, un fragment de melodie înregistrată pe discuri Columbia și dispare, fără să fi scos vreun cuvînt...

Acest om cu părul aproape alb își are obîrșia într-un băiețel de șase ani atras de toți lăutarii care, umblînd cu cerșetoria, treceau prin satul nostru. S-a luat după un clarinetist chior și a mers pînă într-un sat aflat la patru kilometri. Cînd s-a întors, mama începuse să-l caute prin toate puțurile din vecinătate. A ascultat, cuminte, mustrările și tînguielile, căci nu se supăra decît arareori. Cînd a văzut că mama s-a potolit, s-a îndreptat spre pian și a cîntat, reproducînd fidel toate ariile auzite de la clarinetist, îmbogățindu-le cu armonice simple și foarte corecte.

Așa făcea și cu muzica pe care o auzea la călușeii de la bîlciul de după Paști, cu toate melodiile, pe care le capta ca pe niște mesaje transmise prin aer.

— Va trebui, spunea mama, să învețe armonia și contrapunctul. E mai talentat decît frati-su. Poate va deveni un artist. Cine știe ?

Mama mai credea, atunci cînd fiul ei nu avea decît șase ani, că mai putea face ceva pentru el — sau împotriva lui. Era un băiețaș atît de inofensiv !... În afară de aptitudinea lui de a deveni brusc invizibil, ce-i putea oare reproșa ? Micuț, bine legat și vioi, înceta dintr-o dată să mai fie prezent. Cum să dai de el ? Nici gînd să-l cauți prin locurile unde se întîlneau de obicei băieții de vîrsta lui : la patinaj, în piața unde copii jucau șotron. Pe acolo nu trecea niciodată. Mai de grabă în ghețăria de la castel, o subterană înfundată care număra patru secole, în cutia unde se afla orologiul orașului din Piața Mare, sau ținîndu-se scai de omulețul care venea o dată pe an din reședința de plasă, să acordeze cele patru piane din satul nostru, numite de el „instrumente". „Ce fel de instrument aveți ?", „Doamna Valée are de gînd să-și schimbe instrumentul...", „Instrumentul domnișoarei Philippon a cam îmbătrînit !"

Mărturisesc că și acum în mintea mea cuvîntul „instrument" aduce cu el, excluzînd orice altă imagine, un edificiu din lemn de mahon, ținut în penumbra saloanelor provinciale, străjuit de două sfeșnice de bronz cu lumînări de ceară verde, ca altarele din biserici...

Da, era un băiețaș cu totul inofensiv ! Și nu cerea niciodată nimic. Pînă într-o seară...

— Aș vrea de doi bani prune uscate și de doi bani alune.

— Băcăniile s-au închis, a spus mama. Du-te și te culcă. O să capeți mîine.

— Aș vrea de doi bani prune uscate și de doi bani alune, a spus iarăși, în seara următoare, blajinul copil.

— De ce nu le-ai cumpărat cît a fost ziuă ? a strigat mama plictisită. Du-te la culcare !

Cinci seri, zece seri, de-a rîndul a tot sîcîit-o așa, și mama a dovedit că nu era o mamă ca toate celelalte. Nu l-a bătut, așa cum nădăjduia, poate, băiețașul încăpățînat, sau doritor numai s-o vadă pe mama ieșindu-și din sărite, țipînd, blestemînd, mă rog, făcînd tărăboi și, ca atare, uitînd că a sosit clipa să-l trimită la culcare...

Într-o seară, după multe alte seri, cu mutra lui de copil încăpățînat, a spus domol :

— Mamă ?...

— Da, a spus mama.

— Mamă, aș vrea...

— Poftim.

Sido s-a ridicat și a scos, din dulapul fără fund de lîngă șemineu, două pungi mari, cît doi copii nou-născuți, le-a pus pe jos lîngă băiețașul ei și a adăugat :

— Cînd le termini, ai să cumperi altele.

De jos, de unde stătea, copilul o privea jignit și palid, cu ochii lui umbriți de claia de păr negru.

— Sînt ale tale. Mănîncă, a spus maică-mea.

De data asta copilul şi-a ieşit din fire şi a izbucnit în lacrimi.

— Păi... Păi... mie nu-mi plac, a spus printre sughiţuri de plîns.

Sido s-a aplecat spre el tot atît de grijulie ca atunci cînd ar fi văzut un ou gata să plesnească, un trandafir necunoscut, un mesager venit dintr-o altă emisferă :

— Nu-ţi plac ? Atunci ce voiai ?

Imprudent, a mărturisit :

— Voiam să ţi le cer.

Cînd pleca la începutul fiecărui trimestru la Auxerre, urcîndu-se în cabrioletă la ora două dimineaţa, mama se lăsa înduplecată de rugăminţile celui mai mic dintre copiii ei. Privilegiul de a mă fi născut ultima mi-a păstrat multă vreme rangul de prîslea şi locul meu în fundul cabrioletei. Dar înaintea mea, timp de zece ani, a mai fost un prîslea, un băieţaş sprinten şi pus pe fugă. În reşedinţa de plasă se pierdea întotdeauna, izbutind să scape de sub orice supraveghere. S-a pierdut mai peste tot, în catedrală, în turnul orologiului, dar mai ales într-o mare băcănie, în timp ce se împachetau căpăţînile de zahăr, învelite într-o spirală de hîrtie indigo, cinci kilograme de ciocolată, scorţişoara, vanilia, nucşoara, romul pentru ceai, piperul negru şi săpunul alb. Mama a răcnit ca o leoaică :

— Ha !... Unde-o fi ?

— Cine, doamnă Colette ?

— Băieţaşul meu ! L-a văzut cineva ieşind ?

Nu-l văzuse nimeni. Mama nu-l mai căuta acum în puţuri, ci în bărdacele cu untdelemn şi în butoaiele cu saramură.

De data asta n-a fost nevoie să-l caute mult. Era în tavan. Se urcase în vîrful unuia din stîlpii de fontă, şi-l strîngea între coapse şi picioare, ca un culegător de nuci de cocos. Meşterea şi asculta cum merge marele ceasornic, cu faţă teşită de huhurez, fixat de grinda din tavan.

Cînd părinţi obişnuiţi dau naştere unor copii excepţionali, sînt multe şanse ca, uluiţi, să-şi împingă odraslele, fie şi dîndu-le picioare în fund, spre o soartă pe care ei o numesc mai bună. Mama, care considera natural, dacă nu chiar obligatoriu, să zămislească minuni, avea totuşi obiceiul să spună : „De te apleci pe dreapta, pe dreapta cazi, pe stînga, pe stînga cazi“, şi afirma, ca să prindă curaj :

— Achille va fi medic. Dar Léo nu va putea scăpa de muzică. Iar mititica...

Îşi ridica sprîncenele, întreba un nor de pe cer şi amîna rezolvarea acestei probleme.

O ciudată excepţie o constituia soră-mea. Niciodată nu se vorbea despre viitorul acestei surori mai mari, trecută de douăzeci de ani, înstrăinată de noi, înstrăinată de toţi şi care se izolase de bună voie în sînul familiei.

— Juliette e ca o sălbatecă, dar de alt soi, ofta mama. Dar nimeni nu poate înţelege ce se întîmplă cu ea, nici chiar eu...

Şi-a făcut iluzii în privinţa copiilor ei, iar noi toţi am dezamăgit-o de nenumărate ori.

Nu se descuraja și ne învăluia într-un nou nimb. Dar niciodată n-a acceptat ca fiul ei mai mic să scape — așa spunea ea — de muzică. În multe scrisori trimise în ultimii ei ani, citesc : *„Nu cumva știi dacă Léo a găsit puțin timp ca să exerseze la pian? Nu trebuie să neglijeze un talent atît de extraordinar. Așa am să spun întotdeauna...“* Pe vremea cînd mama îmi trimitea aceste scrisori, frati-meu avea patruzeci și patru de ani.

Oricît de rău i-ar fi părut lui Sido, fratele meu a scăpat de muzică, apoi de facultatea de farmacie și, mai apoi, rînd pe rînd, de tot ce nu se potrivea cu trecutul lui de spiriduș. În ochii mei nu s-a schimbat : e un spiriduș de șaizeci și trei de ani ; așadar nu se simte legat decît de locul lui de baștină, de vreo ciupercă ce-l apără de rele, de vreo frunză îndoită ca un acoperiș. Se știe că spiridușii trăiesc cu te miri ce și că disprețuiesc grosolanele haine omenești : cel de care vorbesc eu, rătăcește uneori fără cravată și cu pletele în vînt. Văzut din spate, întruchipează destul de bine un pardesiu gol, vrăjit și hoinar.

Și-a ales modesta lui meserie de scrib, fiindcă numai ea era în stare să țină pe scaun, în fața unei mese, singura și înșelătoarea părticică din el care aduce a om. Tot restul e slobod. Cîntă, ascultă sau compune muzică și pornește în zbor, pentru a reîntîlni băiețașul de șase ani care deschidea toate ceasornicele, bîntuia turnurile orologiilor municipale, colecționa epitafuri, pășea, neobosit, peste pămîntul acoperit de mușchi elastic și cînta la pian din născare...

Dă lesne de el, se vîră în trupșorul sprinten și ușor ca un fulg, pe care nu l-a părăsit niciodată pentru mult timp, și străbate un domeniu mental, unde totul se află rînduit după bunul plac și pe măsura unui copil care a izbutit să dăinuie timp de șaizeci de ani.

Nu există — ce păcat! — nici un copil invulnerabil. Cel despre care vorbesc se întoarce spre mine, uneori, sfîșiat după cine știe ce confruntare a visului său exact cu o realitate mai prejos de el...

Într-un anumit amurg, cînd o ploaie torențială îmbrăca fiecare arcadă de la Palais-Royal în mari draperii de apă și umbre, a sosit la mine acasă. Nu-l mai văzusem de cîteva luni. S-a așezat, cu hainele lui ude leoarcă, lîngă foc, a început să se înfrupte, cu gîndul aiurea, din bomboane fondante, prăjituri foarte dulci, sirop — altceva nu punea în gură — mi-a deschis ceasul și apoi deșteptătorul, a ascultat mult timp cum merg și n-a spus nimic.

Priveam pe furiș cum se asamblau pe figura lui prelungă — prin planuri de oase, mușchi necunoscuți și fără origine certă — trăsăturile părintești : mustățile aproape albe, ochii albaștri ai tatii, nasul lui Sido, ceva mai mare... O față lunguiață, luminată de focul din semineu, blajină și descumpănită... Dar obiceiurile statornicite în copilărie — rezervă, discreție, libertate — sînt încă atît de înrădăcinate în

noi, încît nu i-am pus fratelui meu nici o întrebare.

După ce și-a uscat acele jalnice aripi îngreunate de ploaie, cărora el le zice palton, a început să fumeze, cu ochii aproape închiși, și-a frecat mîinile uscate și roșii în orice anotimp, căci nu s-au spălat vreodată cu apă caldă, după cum n-au fost vreodată acoperite de mănuși. A grăit :

— Auzi ?

— Da...

— Am fost *acolo,* știi ?

— Nu mai spune ! Cînd ?

— Acum m-am întors.

— Nu zău ! am spus cu admirație. Ai fost la Saint-Sauveur ? Cum ai ajuns acolo ?

Mi-a făcut cu ochiul, plin de îngîmfare.

— M-a dus Charles Faroux cu automobilul.

— Ce spui, dragă ! Și cum e acolo ? Frumos ?

— Frumos... mi-a răspuns scurt.

Și-a umflat nările, a redevenit posac și a tăcut. Eu m-am apucat iar de scris.

— Auzi ?

— Da...

— *Acolo,* m-am dus pînă la Roches, ți-aduci aminte ?

O potecă de munte nisipoasă și galbenă mi s-a ivit în minte, ca un șarpe ce se urcă pe un geam...

— Spune-mi cum e ? Și pădurea din vîrf ? Și căsuța ? Digitalele...

Frate-miu a început să fluiere.

— S-a zis cu ele. Au tăiat tot. N-a mai rămas nimic. Au ras tot. Pămînt gol, atît. Vezi numai...

A cosit aerul cu mîna, a rîs, scuturîndu-și doar umerii, și s-a uitat la foc. Am înțeles ce înseamnă acest rîs, dar n-am putut face ca el. Bătrînul spiriduș, înfiorat și deposedat de bunurile lui, nu mai putea să rămînă tăcut. Penumbra din odaie și pîlpîirile focului erau prielnice destăinuirilor.

— Nu ți-am spus tot, mi-a șoptit. Am fost și în Curtea Castelului.

Tu, terasă încinsă de soare a castelului dărăpănat, voi, trandafiri urcători vlăguiți de ani, tu, umbră, tu, miros de iederă în floare, revărsat din turnul sarazin și tu, poartă zgrunțuroasă și roșietică a gardului de fier din Curtea Castelului, dați fuga spre mine...

— Și-atunci, dragul meu, și-atunci ?...

Fratele meu s-a îndesat pe scaun.

— Stai nițel, mi-a poruncit. S-o luăm de la început. Sosesc la castel. Tot azil de bătrîni a rămas, așa cum a hotărît Victor Gandrille. Bun... Nimic de zis. Intru în parc. Prin ușa din dos, de lîngă casa doamnei Billette...

— Ce tot spui ? Doamna Billette ? Trebuie să fi murit de mai bine de patruzeci de ani...

— Tot ce se poate, a spus frate-miu, nepăsător. Mă rog. Poate că mi-au spus alt nume... Un nume fistichiu... Dacă își închipuie cineva că am să-mi încarc memoria cu nume pe care nu le știu ! Cum ziceam, intru pe din dos, o

iau pe aleea cu tei... Ia te uită! Cîinii n-au lătrat cînd am împins poarta, a zis enervat.

— Ascultă, dragă, s-ar putea să nu mai fie aceiași cîini... Gîndește-te și tu...

— Bine, bine... Un amănunt fără importanță... Trec cu vederea cartofii pe care i-au pus în locul unde creșteau narcise și maci... Trec și peste — urmă el pe un ton intolerant — sîrma din jurul peluzelor, o adevărată rețea... Te întrebi ce mai poate vedea omul. Se pare că au pus sîrma din cauza vacilor... Auzi dumneata!

Și-a legănat un genunchi în mîinile împreunate și a început să fluiere, luîndu-și un aer boem, care i se potrivea ca nuca în perete.

— Asta-i tot, dragă?

— Stai puțin, a repetat necruțător. Așadar, încep să urc spre canal — dacă se mai poate numi canal — adăugă, căutînd cuvintele cele mai dure, această băltoacă infectă, această ciorbă de țînțari și de bălegar... Ce să mai vorbim! Mă îndrept spre Curtea Castelului și...

— Și?...

Se întoarse spre mine, privindu-mă fără să mă vadă, zîmbind înciudat.

— Mărturisesc că la început nu mi-a prea plăcut, cînd am văzut ce-au făcut din prima curte — cea de lîngă grajduri, din fața porții cu grilaj de fier — un loc de pus rufele la uscat... Da, trebuie să mărturisesc!... Dar n-am dat nici o importanță, fiindcă așteptam momentul porții cu grilaj.

— Momentul porții cu grilaj?

A pocnit din degete enervat.

— Ei, și tu... Vezi zăvorul?

Atît de bine, încît aș fi putut pune mîna pe el — de fier negru, lucios și tocit — îl vedeam, într-adevăr...

— Bine. De cînd mă știu, cînd îl întorci așa — și-mi arăta cum — și dai drumul porții, atunci se deschide din cauza propriei ei greutăți și, rotindu-se, zice:

— „Ii-ii-an..." ne-am pomenit amîndoi cîntînd în cor pe patru note.

— Da, zise frate-miu, legănîndu-și nervos piciorul stîng... Am învîrtit zăvorul... Am dat drumul porții... Am ascultat... Știi ce-au făcut ăia?

— Nu...

— Au uns poarta, spuse el pe un ton sec.

N-a mai zăbovit mult la mine. N-avea altceva de spus.

Și-a pus din nou una peste alta aripile umede ale lungului său veșmînt și a plecat, deposedat de patru note și cu urechile lui de muzician de acum înainte zadarnic ciulite, ca să audă delicata ofrandă adusă de o poartă veche, de un grăunte de nisip și de o urmă de rugină, singurului copil sălbatic care merita s-o primească.

— Cum stai cu Mérimée ?
— Îmi datorează zece centime.
— Nu mai spune !.... se mira fratele meu cel mare.
— Da, continua mezinul, dar mai am de dat trei franci.
— De cine e vorba ?
— De Victor Hugo.
— Pe ce volum ?
— *Cîntecele străzilor și ale pădurilor* și pe altul, nu mai știu care. Mi-a făcut-o, măgarul !
— Și să nu mai punem la socoteală, zicea fratele meu cel mare, triumfător, că ai citit poeziile la repezeală ! Scoate banii.
— De unde vrei să-i iau ? N-am o para chioară.
— Cere-i mamei.
— Nu pot.
— Cere-i tatii. Spune-i că vrei să-ți cumperi țigări, fără să afle mama. O să-ți dea.
— Și dacă nu-mi dă ?
— Atunci plătești amendă. Cinci centime în plus pentru orice întîrziere.

Cei doi sălbatici, care citeau, așa cum făceau pe vremuri adolescenții de paisprezece și șaptesprezece ani, vreau să spun excesiv și cufundîndu-se în cărți ziua și noaptea, cocoțați în pom sau cuibăriți în podurile cu fîn, puseseră la index cuvîntul „diafan", pe care îl pronunțau stîlcindu-l și strîmbîndu-se, ca și cum le-ar fi venit greață. Cînd găsea într-o carte nouă cuvîntul hulit, cititorul trebuia să pună două centime într-o pușculiță. În schimb,

o carte nouă neîntinată aducea cititorului un cîștig de zece centime. Contractul intrase în vigoare de două luni și banii, dacă mai rămînea ceva la sfîrșitul semestrului, erau cheltuiți pe lucruri extravagante : plase de prins fluturi sau de prins pește.

Fiindcă eram prea mică — n-aveam decît opt ani — nu fusesem inclusă în contract. Cei doi frați ai mei declaraseră că nu trecuse prea mult timp de cînd nu mai rîcîiam lumînările, ca să mănînc picăturile de ceară ce se prelingeau ca lacrimile de-a lungul lumînărilor, iar băieții vorbeau de mine spunîndu-mi „pui de cazac". Și totuși și eu știam să rostesc cuvîntul „diafan", schimonosindu-mă și căznindu-mă să vărs. Tot atunci învățam să cotez romancierii conform noilor statute.

— Dickens e o afacere bună, spunea unul din sălbatici.

— De Dickens n-ar trebui să ținem socoteală, spunea frate-miu mai mic, cîrcotaș din fire. E o traducere. Traducătorii bagă la „diafani" cu toptanul.

— Atunci nici Edgar Poe nu intră la socoteală ?

— Mă rog... Dacă ar fi să ne luăm după bunul simț, ar trebui să excludem și toate cărțile de istorie, care aduc cu siguranță zece bani fiecare. Revoluția nu e „diafană" — hîc ! Charlotte Corday nu e „diafană" — hîc !

— De fapt Mérimée ar trebui să fie și el exclus, de vreme ce a scris *Cronica lui Carol al IX-lea*

— Și ce te faci cu *Colierul Reginei?* [1]

— Ține. Ăsta-i roman adevărat.

— Și cărțile lui Balzac despre Ecaterina de Medicis?

— Vorbești ca un copil nemintos. Țin, fără discuție.

— Un moment, dragă, dă-mi voie.

— Dragul meu, fac apel la buna ta credință... Taci din gură. Se aud pași pe stradă.

Nu se certau niciodată. Întinși pe lespezile de pe creasta zidului, se coceau la soarele de după-amiază, discutau cu înflăcărare dar fără să se insulte, și-mi acordau și mie favoarea de a sta pe piatra ușor înclinată din vîrf. De acolo cuprindeam cu ochii strada Viilor, o uliță neumblată, care ducea spre grădinile de zarzavat risipite în vale. De cum auzeau zgomot de pași, frații mei tăceau mîlc, se făceau una cu zidul și-și întindeau doar capetele deasupra inamicilor lor din totdeauna — oamenii.

— Nu-i nimic. Era Chebrier. S-a dus la grădina lui, anunță mezinul.

Uitară o clipă de discuția începută și lăsară să treacă asupra lor acel ceas cald de vară și lumina lui piezișă. Alți pași, mai vioi, se auziră deslușit pe caldarîmul bolovănos. O bluză liliachie, o tufă de păr creț și arămiu, lumină partea de sus a străzii.

— Huo! Roșcovano! spuse pe înfundate mezinul. Huo! Morcoveațo!

---

[1] Roman de Alexandre Dumas.

N-avea decît paisprezece ani și se uita cu ochi răi la fetele care îl orbeau prin prea violenta lor văpaie.

— E Flore Chebrier... Se duce după taică-su, zise fratele meu mai mare, cînd aurul și liliachiul se topiră în josul străzii. Măi că frumoasă s-a mai făcut!

Fratele lui mai mic, culcat pe burtă, își puse bărbia pe brațele încrucișate. Clipea disprețuitor și-și umfla gura rotundă cu buzele răsfrînte, așa cum fac micii Eoli pe vechile hărți marinărești.

— O morcoveață! O roșcovană! Săriți! Foc! țipă, cu o grosolănie de puștan gelos.

Cel mare ridică din umeri.

— Nu te prea pricepi la blonde, spuse. Eu unul, găsesc că este foarte — chiar foarte, foarte „diafană"...

Un rîs zgomotos de băiețel răgușit, căci i se schimba vocea, salută cuvîntul pus la index, pe care îl mîngîia însă vocea visătoare a celuilalt, seducătorul cu ochi albaștri-verzui. Am auzit cum se încaieră pe zid, cum țintele ghetelor lor rîcîie pietrele și cum trupurile lor înlănțuite cad ușurel pe pămîntul primitor și afînat de la poalele caișilor. S-au despărțit imediat, cu o înțeleaptă grabă.

Nu se certaseră și nu se bătuseră niciodată. Cred că știau, încă de pe atunci, că acest snop de păr arămiu, că acea bluză liliachie — minuni accesibile — nu trebuiau să fie puse în categoria bunurilor comune, sau a bucuriilor lor baroce și pudice. Mergînd în același pas,

s-au întors la „tejghelele lor“ de plută, unde se uscau fluturii, la construcția unui havuz, la „sistemul“ de alambice pentru distilarea mentei ce creștea pe marginea bălții, instrument capricios care deposeda produsul distilat de praf, lăsîndu-i însă intact izul de mlaștină...

Apriga lor dorință de singurătate îi îmboldea uneori la rele.

Vîrsta numită ingrată, care lungește penibil trupurile copiilor, cere jertfe. Fraților mei le trebuia o victimă. Au ales un coleg de liceu, adus de fiecare vacanță în satul lui, vecin cu al nostru. Mathieu M... n-avea nici un defect, dar nici cine știe ce calități. Prietenos din fire, bine îmbrăcat, cu părul de un blond spălăcit... Numai zărindu-l, pe frații mei îi apucau hachițe de femeie însărcinată. Poate că tocmai de aceea Mathieu îi iubea la nebunie pe cei doi falnici sălbatici, cu espadrile în picioare și pălării de pai pe cap, care se uitau cu dispreț la cravatele lui. Fratele meu mai mare îl ținea la mare distanță pe „fiul conțopistului“, iar cel mic, cîntîndu-i în strună, dar punînd și ceva de la el, își zdrențuia batista, își sufleca pantalonii — și așa prea scurți —, pentru a-l întîmpina pe Mathieu M... cînd descindea, înmănușat, de pe triciclul său.

— Am adus partiturile de la *Nunta Jeanettei*, striga de departe binevoitoarea victimă. Și ediția germană a *Simfoniilor* lui Beethoven, transcrise pentru patru mîini.

Posomorît, fratele meu mai mare, barbarul rumen la față, măsura din cap pînă în picioare pe intrus, un copil banal, născut din părinți ca toți părinții, căci pe fața lui se citea limpede că nu avea vocația lor pentru singurătate, nici intoleranța lor față de oameni. Tulburat de privirea ațintită asupra lui, Mathieu începea să se milogească.

— Vrei să cînți nițeluș cu mine la patru mîini ? Nu-i așa ?

— Cu tine, nu, fără tine, da.

— Atunci am să întorc paginile.

Unul cu totul supus, altul inexplicabil de răuvoitor și pus pe harță, sufereau amîndoi de profunda lor incompatibilitate. Mathieu M..., răbdător ca o nevastă bruftuită, se întorcea însă întotdeauna.

Într-o bună zi, sălbaticii au șters-o de acasă imediat după prînz și nu s-au mai întors pînă seara. Păreau obosiți, agitați și s-au trîntit, așa înfierbîntați cum erau, pe cele două canapele acoperite cu rips verde.

— De unde veniți în halul ăsta ? întrebă mama.

— De departe, răspunse mieros fratele meu mai mare.

— A trecut Mathieu pe aici. S-a mirat că nu sînteți acasă.

— Băiatul ăsta se miră din te miri ce!

Cînd în odaie n-a mai rămas nimeni în afară de mine, frații mei au început să vorbească. Nu mă lua în seamă și dealtminteri mă învățaseră să nu-i trădez. Am aflat că, pitulați în păduricea de la marginea drumului, n-au ieșit din ascunzătoare cînd prin dreptul lor a trecut Mathieu. Nu înțelegeam deloc de ce tot repetau unele amănunte.

— Cînd am auzit clopoțelul de la triciclul lui, începea mezinul.

— Eu l-am auzit mai întîi, fie vorba între noi.

— N-aș crede! Ți-aduci aminte cînd s-a oprit chiar sub nasul nostru ca să se șteargă pe față?

Trîntiți pe canapele, vorbeau pe șoptite, cu ochii în tavan. Cel mare a început să se foiască.

— Așa-i... Dobitocul ăla se uita cînd în dreapta, cînd în stînga, de-ai fi zis că ne-a simțit...

— Asta-i tare, nu?... Ciudat. Parcă l-am fi oprit noi cu privirea, ce zici? Se fîstîcise de tot, parcă era altă aia...

Ochii fratelui mai mare se întunecară.

— Tot ce se poate... Iar își pusese cravata ecoseză. De cînd l-am văzut cu ea la gît, am știut că o să se întîmple o nenorocire...

M-am năpustit între ei, lacomă de senzații tari:

— Și pe urmă? Și pe urmă? Ce nenorocire s-a întîmplat?

Amîndoi m-au privit cît se poate de rece:

— De unde o fi răsărit asta mică? Și de ce ne-o fi bătînd la cap? Despre ce nenorocire vorbește?

— Păi tu ai spus, adineauri...

S-au ridicat amîndoi în capul oaselor și au rînjit, ca și cum s-ar fi înțeles dinainte:

— Nu s-a întîmplat nimic, a spus pînă la urmă fratele meu mai mare. Ce vrei să se fi întîmplat? L-am lăsat pe Mathieu să treacă și noi ne-am tăvălit de rîs.

— Asta a fost tot? am întrebat dezamăgită...

Mezinul a sărit de pe canapea, a început să țopăie prin odaie, ca scos din minți:

— Da, asta a fost tot! Tu nu poți înțelege! Stăteam acolo, trîntiți pe burtă. Și el drept în fața noastră, cu cravata lui, cu cărarea lui pe dreapta, cu manșetele lui, cu nasul lui lucios cu tot. Doamne Dumnezeule! A fost grozav!

Se aplecă asupra lui frati-su, atingîndu-l cu nasul, așa cum fac animalele.

— Ar fi fost ușor să-l omorîm, ce zici?

Nemișcat și cu ochii închiși, cel mare nu răspunse.

— Și nu l-ați omorît? am întrebat, surprinsă.

Mirarea mea i-a smuls, fără îndoială, din crîngul întunecat unde, invizibili, tremuraseră stînd la pîndă cu gînduri ucigașe, căci au izbucnit amîndoi în rîs și au redevenit copilăroși, glumind pe socoteala mea:

— Nu, nu l-am omorît. Și zău dacă știm de ce..., spuse cel mare.

Înveselit, începu să cînte una din improvizațiile lui favorite — odrasle diforme, zămislite și de ritm și de cuvinte — concepute în acele ore cînd, obosită de studiu, mintea lui se agăța inconștient de conturul unor cuvinte pe care le golea de sens. L-am îngînat cu firicelul meu de voce. În afară de mine, n-a mai rămas nimeni care să poată afirma, în ritmul unei polci, că :

O pilulă
De benzonaftol
Face bine
La migrenă
O pilulă
De benzonaftol
Face bine
La gangrenă

Afirmație hazardată, contraindicată în orice tratament și căreia îi preferam, dacă nu muzica, cel puțin textul unui cîntecel cunoscut :

Pomada analgezică
A spițerului Lincs
Lincs
E ceva distins
Cînd ți se aplică
Te simți mai convins
Lincs

În acea seară fratele meu, în exaltarea lui, ne-a cîntat noua versiune a *Serenadei* lui Torelli :

N-am ucis încă ăst rival,
Iubita mea cea brună.
Să mai trăiască zici ? Halal !
Dar nu aici, ci-n lună !

Mezinul țopăia în jurul lui, radios ca Lorenzaccio după prima lui crimă. S-a întrerupt și foarte amabil, mi-a promis :

— Data viitoare îl omorîm cu siguranță !

Cea mai mare dintre noi toți, o fată din prima căsătorie a mamei — „străina", o urîțică nostimă cu ochi oblici —, s-a logodit cu puțin înainte de a i se putea spune „fată bătrînă". Chiar dacă maică-mea n-a îndrăznit să se împotrivească la această căsătorie cu totul nepotrivită, nu s-a sfiit să spună ce părere avea. Din strada Roche pînă în ulița Gerbaude, din satul Bel-Air pînă la Grand-Jeu, toată lumea vorbea de căsătoria surorii mele.

— Juliette se mărită ? o tot întrebau pe maică-mea. E un eveniment !

— Un accident, rectifica „Sido".

Unii se aventurau să spună pe un ton acru :

— În sfîrșit, se mărită și Juliette ! Ce surpriză, foarte plăcută, dealtminteri.

— Nu, răspundea „Sido“ neînfricată. Foarte neplăcută. Dar cine se poate pune cu o fată de douăzeci și cinci de ani ?

— Și cu cine se mărită ?

— Of, Doamne ! Cu primul cîine care i-a zis „ham“...

De fapt, lui Sido i se făcuse milă de viața pe care singurateca ei fiică și-o petrecuse, îmbătîndu-se cu vise și lecturi. Frații mei considerau „evenimentul“ de sus și din propriul lor punct de vedere. Primul an de medicină la Paris nu-l domesticise pe cel mare. Mai înalt și mai frumos decît înainte, privirile femeilor care nu-l atrăgeau păreau să-l jignească. Cuvintele „cortegiu nupțial“, „frac“, „ospăț“, au avut asupra celor doi sălbatici efectul unor picături de smoală topită...

— Eu nu merg la nuntă ! a declarat mezinul, cu ochii decolorați de indignare sub claia de păr, sfidător nețesălată. Și n-am să merg la braț cu nici o fată ! Și n-am să mă îmbrac în frac cu coadă !

— Ești cavalerul de onoare al surorii tale, spunea mama cu mustrare în glas.

— N-are decît să nu se mărite ! Mai ales cînd ia pe cine ia !... Un individ care duhnește a băutură ! Pînă acum nici nu s-a uitat la noi ! De ce vrea să mergem la nuntă ?

Frumosul meu frate mai mare nu vorbea atît de mult. Dar pe chipul lui era întipărită dorința de a evada : măsura obstacolele... Au

urmat cîteva zile grele, cînd toată lumea era pusă pe harță. Tata, pe care intrusul cu vinul în nas îl punea pe fugă, era îngrijorat, dar nu intervenea să-i împace pe certăreți. Dintr-o dată, cei doi băieți părură să fie de acord cu toate și cu toți. Mai mult încă, chiar ei au avut ideea să dea un caracter mai fastuos ceremoniei și de bucurie, Sido a uitat puțin că ginerele ei era un nepricopsit.

Pianul nostru a luat drumul bisericii, amestecîndu-și frumoasele sale note uscățive cu behăitul micii orgi. Sălbaticii repetau în biserica goală, pe care o închideau punîndu-i și lacăt, „Suita“ din *Arlesiana,* nu mai știu ce bucată de Stradella și una de Saint-Saëns care se cînta întotdeauna la cununii...

Mama își dădu prea tîrziu seama că fiii ei, luîndu-și obligația să cînte la pian, nu puteau să facă parte decît o clipă din alaiul miresei. Au cîntat, mi-aduc bine aminte, ca îngerii, însorind cu muzica lor biserica noastră sărăcăcioasă, rămasă fără clopotniță. Eu una, eram încîntată și mă unflam în pene, foarte mîndră de rochia mea roz, de părul ce-mi cădea pe umeri și de cei unsprezece ani ai mei. Cînd mă uitam la soră-mea și mai mică și mai palidă sub potopul de mătăsuri și voaluri, și care tremura toată, gata să leșine, îmi mai trecea bucuria. Iar cînd am văzut-o ridicîndu-și, atît de supusă și pierdută, chipul ei asiatic spre un necunoscut, mi s-a făcut rușine...

Lungul ospăț de nuntă s-a terminat cu lăutari. Cînd i-au auzit, cei doi frați s-au înfiorat ca niște căluți nestruniți. Cel mai mic, care se cam amețise, a rămas la masă, dar cel mare, la capătul răbdării, s-a făcut nevăzut. Ca să ajungă în grădina noastră, a sărit peste zidul ce da în strada Viilor, a dat tîrcoale casei ferecate, a spart un geam și mama l-a găsit dormind în patul lui, cînd s-a întors și ea acasă, obosită și tristă, după ce-și dăduse fata — care tremura toată și privea cu ochi rătăciți — unui bărbat.

Mai tîrziu, mama mi-a descris zorii acelei zile prăfuite de vară, casa goală ca după jaf, oboseala ei lipsită de bucurie, rochia de soacră, brodată cu mărgele, și reîntoarcerea pisicilor aduse acasă de vocea lui Sido. Îmi spunea că și-a găsit fiul dormind cu brațele strînse pe piept, cu ochii închiși, gura umedă și chipul înveșmîntat de puritatea severă a sălbaticilor...

— Gîndește-te puțin ! Pentru a rămîne singur, pentru a fi departe de toți oamenii ăia asudați, pentru a dormi mîngîiat de adierea nopții, a spart un geam ! A mai fost oare pe lume un copil atît de înțelept ?

Pe acest înțelept, l-am văzut de sute de ori sărind ca din pușcă pe fereastră, ori de cîte ori cineva suna pe neașteptate la ușa noastră.

Cu părul cărunt — căci muncind din greu, a îmbătrînit înainte de vreme — sărea tot atît de sprinten ca și în adolescență în grădină, spre marele haz al fetițelor lui. Crizele lui de mizantropie, deși lupta împotriva lor, îi brăzdaseră fața. Poate că acest prizonier vedea curtea propriei sale case îngustîndu-se și pornea cu gîndul la evadările de odinioară, care-l duceau la acel pat de copil unde, nesățios de singurătate, dormea gol și cast.

CÎRCEII DE VIȚĂ

CÎRCEII DE VIȚĂ

ODINIOARĂ privighetoarea nu cînta noaptea. Avea un glăscior plăcut și de cum venea primăvara îl folosea în fel și chip, cît era ziulica de mare. Se trezea odată cu suratele ei și în zorile albăstrii, începea împreună cu ele să zburătăcească speriată, zgîlțîind cărăbușii adormiți pe dosul frunzelor de liliac.

Pe la ora șapte, șapte și jumătate, se culca pe unde nimerea, adesea într-o vie înflorită și înmiresmată, și dormea dusă pînă a doua zi.

Într-o noapte de primăvară, privighetoarea ațipise în picioare pe un vrej de viță, cu pufușorul de pe gușă înfoiat ca o cravată de dantelă și cu grumazul înțepenit într-o grațioasă plecăciune. Pe cînd dormea, colții viei, acei cîrcei tăioși și dîrzi — acrișori ca măcrișul, ce-ți ațîța setea, potolind-o totodată — cîrceii de viță crescuseră atît de vîrtos în noaptea cu pricina, încît privighetoarea se trezi legată fedeleș. Gheruțele îi erau prinse în strașnice noduri și din aripi nu mai putea da.

Crezu că i-a sunat ceasul, se zbătu și pînă la urmă, luptînd din răsputeri, izbuti să scape.

Făcu legămînt să stea trează cît timp va ține primăvara, cît timp vor mai crește cîrceii de viță.

De cum se lăsa iar noaptea, începu să cînte ca să poată veghea :

Cît o crește, crește, vița...
Ochii mei deschiși vor fi.
Cît o crește, crește, vița...

Făcu variații pe această temă, o înzorzonă cu vocalize, se îndrăgosti de propria ei voce și deveni acea cîntăreață pătimașă, gîtuită de emoție, îmbătată de muzică, pe care o asculți cu dorința mistuitoare de a o privi în timp ce cîntă.

Mi-a fost dat să văd o privighetoare cîntînd în bătaia lunii, o privighetoare slobodă, care nu bănuia că e pîndită din umbră. Cînd se crede singură, privighetoarea se oprește uneori, își apleacă gîtul, ca și cum ar vrea să asculte cum răsună, în străfundurile ființei ei, o notă stinsă... Apoi, umflîndu-și pieptul și dîndu-și capul pe spate, începe iar să cînte cu voce tare, ca o îndrăgostită care-și plînge nenorocul. Cîntă fiindcă îi vine să cînte și spune lucruri atît de frumoase, încît nici ea nu le mai știe rostul. Mai aud și acum străbătînd, printre notele de aur, sunetul grav al flautului, trilurile tremurătoare și cristaline, strigătele neînținate și puternice, aud încă primul cîntec naiv și speriat al privighetoarei căzută pradă cîrceilor de viță :

Cît o crește, crește, vița...

Tăioși, dîrzi, cîrceii unei vițe amare se încolăcise în jurul meu, cînd, în primăvara vieții, mă cufundasem în somn, fericită și încrezătoare. Tresărind de spaimă, am rupt într-o noapte funiile răsucite, care-mi pătrunseseră în carne, și am fugit... Cînd toropeala unei alte nopți de miere s-a abătut peste pleoapele mele lăsate, m-am temut de cîrceii de viță, am strigat și tînguindu-mă, am aflat cît de frumos e glasul meu.

Cînd stau acum trează noaptea, mi se întîmplă să privesc cum se urcă pe cer astrul voluptos și mohorît... Ca să nu mă mai las în voia somnului dătător de fericire, cînd vine înșelătoarea primăvară și înflorește încîrligata viță, stau și-mi ascult glasul. Uneori, înfierbîntată, încep să strig vorbe, pe care de obicei le înghite tăcerea, șoapte abia îngînate, apoi vocea mi se stinge, topindu-se într-un murmur, și nu mai îndrăznesc să continui.

Aș vrea să spun, să spun tot ce știu, tot ce cred, tot ce ghicesc, tot ce mă farmecă, tot ce mă chinuie, tot ce mă uluiește ; dar cînd se ivesc zorile, la capătul acestor nopți sonore, o mînă proaspătă și înțeleaptă îmi astupă gura, și strigătul ce se înălța sus, tot mai sus, coboară spre cuvîntul cumpătat, spre sporovăiala copiilor care vorbesc tare ca să se îmbărbăteze și să uite...

Nu mai știu ce înseamnă să te cufunzi într-un somn dătător de fericire, dar nici nu mai mă tem de cîrceii de viță.

REVERIE ÎN PRAG DE AN NOU

NE-AM ÎNTORS acasă tustrele pudrate : vorbesc de mine, de Poucette — o cățelușă din rasa buldogilor — și de cea care se trage din cîinii ciobănești din Flandra... Ne-a nins, și zăpada s-a lipit de noi ; port pe umeri o pereche de epoleți albi ; un strat de zahăr impalpabil se topește pe nasul cîrn al Poucettei, iar blana ciobăniței scînteiază toată, de la botul ascuțit și pînă la vîrful cozii, ridicată ca o măciucă.

Plecaserăm la plimbare ca să vedem zăpada, adevărata zăpadă, ca să simțim gerul, adevăratul ger, lucruri greu de găsit la Paris, ocazii rare la sfîrșitul anului... Am cutreierat, ca trei zănatece, străzile pustii din preajma casei, și din șoseaua Ternes pînă în bulevardul Malesherbes, fortificațiile ospitaliere ale orașului ne-au văzut zburdînd și gîfîind, ca niște cîini scăpați din lanț... Ne-am urcat pe taluz și de acolo am privit șanțul de apărare, copleșit de un apus de soare liliachiu și biciuit de vîrtejuri albe ; apoi am admirat cartierul Levallois, cufundat într-un întuneric presărat cu lumini roșietice, pe jumătate ascuns privirilor de perdeaua brodată din mii

și mii de musculițe albe, vii, catifelate, reci ca niște flori rămase fără de petale, care ți se topesc pe buze și pe pleoape, dar rămîn o clipă pe gene și se lipesc de pufușorul de pe obraz... Am scormonit cu lăbuțele noastre, zece la număr, o zăpadă intactă, sfărîmicioasă, care ne fugea de sub picioare, fîșîind frumos, ca atlasul. Știind că nu ne vede nimeni, am alergat în galop, am lătrat, am prins cu limba fulgi din zbor și le-am gustat aroma dulceagă, vanilată și fadă...

Acum ne odihnim cîteșitrele, stînd tăcute în fața sobei încinse. Amintirea nopții, a zăpezii, a vîntului pornit împotriva ușii, ne pătrunde pe nesimțite în vine și nu va trece mult pînă ce vom aluneca într-un somn fără de vise, răsplata celor care au mers mult pe jos.

Din ciobănița cu strămoși în Flandra, ies aburi, ca dintr-un lighean cu apă clocotită, dar și-a redobîndit demnitatea de lupoaică domesticită, gravitatea înșelătoare și curtenia. Ascultă, numai cu o ureche ciulită, cum șușotește zăpada căzînd de-a lungul obloanelor trase, iar cu cealaltă se străduiește să audă clinchetul lingurilor mînuite în bucătărie. Nasul ei ascuțit freamătă și ochii de culoarea arămii, îndreptați spre foc, se mișcă întruna, de la stînga la dreapta, de la dreapta la stînga, ca și cum ar citi. Nu mă prea simt în largul meu cînd stau s-o observ pe noua venită, pe această cățelușă feminină și complicată, care-mi păzește bine casa, rîde arareori, se poartă întotdeauna ca o persoană cu scaun la cap, primind și comenzile și dojenile fără să scoată vreun cuvînt, și mă privește cu ochi ce nu lasă să i se citească gîndurile, dar plini de subînțelesuri... Știe să mintă și să fure, dar țipă cînd e prinsă asupra faptului, ca o domnișoară sperioasă, gata, gata să leșine de emoție. De la cine s-o fi molipsit, această mică lupoaică cu picioare scurte, această țărăncuță crescută pe cîmpiile valone, de ura pe care o arată față de toți oamenii prost îmbrăcați, de unde o fi moștenit felul ei distant de a se purta ? Îi ofer un loc în fața focului din vatră și în viața mea ; poate mă va îndrăgi într-o zi, cea care a și învățat să mă apere.

Pe cățelușa cu suflet de copil a trăsnit-o somnul, dar doarme agitat, fremătînd din bot și mișcîndu-și labele. Pisica cenușie e perfect conștientă că ninge, întrucît de la prînz și-a vîrît vîrful nasului în blana de pe pîntec. Iată-mă din nou față în față cu focul din vatră, cu singurătatea mea, față în față cu mine însămi...

A mai trecut un an. La ce bun să-i mai număr ? Această zi petrecută la Paris nu-mi reamintește de fel zilele de întîi ianuarie din tinerețe ; cine ar putea oare să-mi dăruiască iarăși solemnitatea puerilă a sărbătorilor de odinioară ? Forma anilor devenea mereu alta pentru mine, în timp ce și eu mă schimbam. Anul care începe nu-mi mai apare ca un drum vălurit, ca o panglică desfășurată, care se înalță spre primăvară începînd din ianuarie, suind

întruna spre vară, pentru a se tolăni pe un șes lin, sau pe o cîmpie dogorîtă de soare, sfîrtecată de umbre viorii și de roșul orbitor al mușcatelor... Apoi cobora spre toamna înmiresmată și învăluită în negură, o toamnă cu iz de mlaștină, de poame coapte și de vînat ; și pe urmă se afunda într-o iarnă uscată, sonoră, lucie, cu eleșteie înghețate și zăpezi trandafirii în bătaia soarelui. Panglica unduitoare pornea la vale, din ce în ce mai repede, pînă ce se rupea dintr-o dată în fața unei zile minunate, stingheră, aninată între doi ani ca o floare de gheață : ziua de Anul nou...

O fetiță, pe care părinții ei — oameni nu prea înstăriți — o iubeau mult, trăia la țară, printre copaci și cărți, iar fetița nici n-a avut parte și nici nu și-a dorit vreodată jucării scumpe. Pe ea o revăd astă-seară, cînd mă uit înapoi. Superstițioasă, aștepta sărbătorile aduse de fiecare anotimp, zilele însoțite fie de un dar, fie de o floare, fie de o tradițională plăcintă. Din instinct, lega sărbătorile creștinești de cele păgîne, înnobilîndu-le, căci nu îndrăgea decît ramura de merișor, ouăle înroșite de Paște, trandafirii ce se scuturau pe altarele împodobite cu flori de iasomie și cu mănunchiuri de albăstrele și romaniță, crenguța de alun, cu o cruce în vîrf, pe care, după ce a fost sfințită la biserică, oamenii o înfig la marginea ogorului, ca să-l apere de grindină... O fetiță îndrăgostită de prăjiturile puse pe masă de Florii, de clătitele din timpul carnavalului

și de mirosul înecăcios din biserică, în mai, luna închinată Sfintei Marii.

Bătrîne preot cu sufletul curat, care m-ai împărtășit în satul meu, îți închipuiai, desigur, că fetița tăcută, ce sta cu ochii țintă la altar, aștepta minunea, dorind să zărească nevăzuta unduire a fîșiei de mătase albastră din cingătoarea Fecioarei ? Nu-i așa ? Eram atît de cuminte ! Fără doar și poate că așteptam să se întîmple minuni... dar altele decît cele în care credeai tu. Toropită de mireasma florilor moleșite de căldură, vrăjită de parfumul mortuar — miros de mosc și putreziciune răspîndit de trandafirii ofiliți — mă aflam într-un paradis nicicînd bănuit de tine, dragul meu preot cu suflet curat. Acolo mă așteptau cei la care mă închinam eu, jivinele necuvîntătoare, zînele și năpîrstocii. Te ascultam cînd vorbeai de iad și mă gîndeam la trufia omenească, cea care pentru trecătoarele noastre păcate a născocit o veșnică osîndă... Doamne, cît timp a trecut de atunci !

Nici singurătatea mea de acum, nici zăpada — moștenire din decembrie — nici acest prag de An nou nu mă mai pot înfiora ca altădată, cînd pîndeam, în noaptea fără de sfîrșit, zvonul îndepărtat pe care anevoie îl puteam desluși de zvîcnirile inimii mele : bătăile tobei municipale. Avea să răsune în zori, pentru ca satul adormit să afle că a sosit un An nou... Stăteam trează în pătuțul meu, tînjind și temîndu-mă totodată să le aud în noaptea înghețată. Cînd se apropia ora șase,

mi se punea un nod în gît și așteptam încordată și cu fălcile încleștate, gata să plîng. Toba, nu cele douăsprezece bătăi ale orologiului la miezul nopții, era hărăzită cu puterea să-mi vestească mie strălucitul început de an, tainica prefacere pe care lumea întreagă o aștepta cu sufletul la gură. Minunea se săvîrșea pentru mine atunci cînd din toba moșneagului din satul meu țișnea primul *buum*.

Nevăzut de nimeni, în dimineața ferecată, toboșarul trecea pe ulițe și doar zidurile caselor primeau în zori sprintenul și cernitul lui salut. Trecea, lăsînd în urma lui o viață nouă care începea iarăși să se avînte, în salturi, spre alte douăsprezece luni. Ușurată, săream din pat, aprindeam lumînarea și dam fuga, știind că mă așteptau urări, îmbrățișări, bomboane și cărți cu file aurite pe margini... Deschideam ușa brutarilor, care ne aduceau cele o sută de ocale de pîine arvunite și, pînă la amiază, pătrunsă de importanța funcției comerciale ce-mi fusese încredințată, împărțeam tuturor milogilor ce ne băteau la poartă — și celor adevărați și celor de ocazie — tainul de pîine și gologanii rînduiți. Îi primeau fără slugărnicie și fără să dea vreun semn că ne-ar fi recunoscători.

Dimineți de iarnă ! Lampa purpurie arzînd în noapte, aerul aspru și neclintit din preajma zorilor, grădina abia ghicită într-o tulbure lumină — chircită și sugrumată de zăpadă — brazi copleșiți de omăt, care lăsau din oră în oră să alunece, în avalanșe, povara purtată de

negrele lor brațe... Zvîcnirea aripilor ce se deschideau ca un evantai, jocurile păsăruicilor înfricoșate și nedumirite de pulberea de cristal, mai fină și mai strălucitoare decît cea care se ridică deasupra stropilor de apă țîșniți din havuzuri. Ierni ale copilăriei mele, iată-vă cu toatele din nou în fața mea, aduse de această zi ! În oglinda ovală pe care am luat-o în mînă, așa într-o doară, îmi caut chipul de altădată și nu pe cel de azi, chipul meu de femeie tînără, de la care tinerețea își va lua în curînd rămas bun...

Vrăjită încă de visul meu, mă uit în oglindă și mă mir văzînd cît m-am schimbat, cît am îmbătrînit, în timp ce mă cufundasem în visare. Pe fața mea de acum, aș putea zugrăvi, înduioșată, chipul fetiței de odinioară. O fetiță rumenită de soare, îmbujorată de ger, cu obrajii elastici și o bărbie ascuțită. Sprîncenele i se încruntau adesea, și gura, cu buza de sus mai scurtă, părea nevinovată, dacă nu luai în seamă și viclenia ascunsă la colțuri. Vai ! N-a durat decît o clipită ! Încîntătoarea catifea a pastelului căruia i-am dat viață s-a și boțit, s-a și destrămat. În apele întunecate ale oglinzii, n-a mai rămas decît un portret care-mi seamănă leit-poleit. E chipul meu, însemnat de niște unghiulițe ce mi s-au înfipt în pleoape, la colțurile gurii, între sprîncenele strînse cu încăpățînare. Fața nu-i nici luminată de zîmbet, nici umbrită de amărăciune. Îmi spune, numai mie, în șoaptă : „Trebuie să îmbătrînești ! Nu plînge, nu te căina, nu te răzvrăti !

Trebuie să îmbătrînești. Repetă mereu aceste cuvinte, dar să nu le strigi deznădăjduită, ci spune-ți-le ca să-ți aduci aminte că într-o zi va fi nevoie să-ți iei rămas bun. Privește-te ! Privește-ți pleoapele, buzele, ridică-ți de pe tîmple părul încîrlionțat : ai și început să te îndepărtezi de propria ta viață. Nu uita, trebuie să îmbătrînești !"

Du-te, încetișor, încetișor și fără lacrimi. Ai grijă ! Ia cu tine sănătatea, voioșia, cochetăria și bruma de bunătate și de dreptate de care ai avut parte și care ți-au făcut viața mai puțin amară. Nu uita să le iei cu tine ! Pleacă încărcată de podoabe și de blîndețe și nu te opri din calea de neocolit — în zadar ai încerca — fiindcă trebuie să îmbătrînești ! Vezi-ți de drum, dar nu-ți așterne trupul în pulberea lui decît atunci cînd îți va fi dat să mori. Cînd te vei întinde de-a curmezișul vertiginoasei panglici unduioase — dacă n-ai lăsat în urmă, rînd pe rînd, nici șuvițele părului tău, nici dinții și nici mădularele tale istovite, dacă țărîna, care în veci nu piere, nu ți-a astupat ochii înainte de a suna ceasul, îngăduindu-ți pînă la urmă se te bucuri de minunăția luminii și dacă ai știut păstra, în mîinile tale, mîna prietenoasă care te călăuzește — culcă-te împăcată, dormi fericită. Norocul ți-a zîmbit..."

ZI CENUȘIE

LASĂ-MĂ ! Sînt bolnavă și rea, ca marea. Înfășoară-mi mai strîns pătura în jurul picioarelor, dar ia din preajma mea ceașca asta de ceai fierbinte, cu miros de fîn jilav, de floare de tei și de searbăde violete... Nu, nu vreau nimic. Nu vreau decît să întorc capul și să nu mai văd nici marea, nici vîntul care aleargă cu pași săltăreți pe plajă, vălurind nisipul și stîrnind pulberi de stropi deasupra valurilor. Uneori, pitit după cîte o dună, ascuns dincolo de zare, așteaptă răbdător, icnind, ca buhaiul... Apoi se avîntă și, cu un strigăt războinic, zgîlțîie ca un om obloanele casei noastre și împinge pe sub ușă impalpabilele franjuri ale prafului stîrnit de eternul său pas...

Vai! Cît mă chinuie! Nu mai există în toată ființa mea nici un ungher care să fie numai al meu, nici un colțișor ferit, și palmele mele lipite de urechi nu-l împiedică să-mi pătrundă în țeastă și să-mi înghețe creierii. Despuiată, răvășită, împrăștiată, mă străduiesc zadarnic să-mi adun zdrențele gîndurilor ; îmi scapă mereu, fremătînd ca niște haine smulse, ca un pescăruș prins de picioare și care zvîcnește din aripi ca să scape...

Lasă-mă, tu cel care, milostiv, te apropii încetişor ca să-mi pui mîna pe frunte. Urăsc tot ceea ce mă înconjoară şi mai ales marea. Tu, du-te şi priveşte-o, căci ţie ţi-e dragă. Se năpusteşte asupra terasei, fermentează, clocoteşte, acoperindu-se de spumă galbenă, clipoceşte cu ochii ei de peşte mort, răspîndind un miros de iod şi de fertilă putreziciune. Ştiu că pe sub valurile plumburii viermuiesc o sumedenie de animale greţoase, fără picioare, teşite, alunecoase, reci ca gheaţa. Nu simţi oare că şi vîntul şi talazurile împing, pînă aici în odaie, miasma scoicilor stricate ? Întoarce-te ! Tu poţi face atît de mult pentru mine, aproape totul ! Nu mă lăsa singură ! Apropie-ţi de nările mele strînse şi înălbite de scîrbă, mîinile parfumate, cu degete calde, uscate şi subţiri ca firele de levănţică din poienile de la munte. Întoarce-te ! Vino lîngă mine, mai aproape, porunceşte mării să se ducă departe. Fă un semn vîntului şi spune-i să se culce pe nisip, să se prindă în horă şi să joace cu scoicile. Fă-i un semn ; se va aşeza uşurel pe creasta unei dune şi se va distra schimbînd, dintr-o suflare, forma mişcătoarelor coline...

Clatini din cap... Nu vrei, nu poţi. Atunci du-te ! Lasă-mă să înfrunt singură furtuna ! Să vină, să dărîme zidurile, să intre şi să mă ia cu ea ! Pleacă de aici, să nu mai aud zgomotul paşilor tăi fără rost. Nu, nu mă mîngîia. Mîinile tale de vraci, privirea ta grea de înţelesuri şi gura ce-a şters amintirea altori guri

s-ar dovedi neputincioase astăzi. Mi-e dor acum de cineva căruia m-am dăruit, înainte de a fi a ta, înainte de a deveni femeie.

Aparţin unui ţinut pe care l-am părăsit. Orice ai face, ştiu că acolo se răsfiră acum în bătaia soarelui îmbălsămata coamă a pădurii. Orice ai face, acolo iarba înaltă scaldă trunchiurile copacilor în verdele ei proaspăt şi alinător de care mi-e însetat sufletul... Apropie-te, tu cel care n-ai aflat încă, apropie-te ca să-ţi pot şopti : mireasma pădurilor mele e pe potriva celor răspîndite de fragi şi de trandafiri ! Ai pune mîna în foc, atunci cînd înfloresc mălinii, că undeva se pîrguieşte o poamă, nu poţi spune unde — poate aici, poate acolo, poate aproape de tot — o poamă pe care în zadar o cauţi, dar a cărei aromă o adulmeci în aer. Ai pune mîna în foc, cînd toamna pătrunde în pădure şi zdreleşte frunzele veştede, că un măr prea copt a căzut de pe creangă şi începi să-l cauţi, umflîndu-ţi nările : o fi aici, o fi acolo, o fi pe-aproape...

Dacă ai trece în luna iunie prin pajiştile cosite, la ceasul cînd razele lunii scaldă căpiţele de fîn — dunele din ţinutul meu — ai simţi cum mireasma lor îţi umple sufletul. Ai închide ochii, cu acea semeaţă gravitate în care-ţi ascunzi dragostea şi, suspinînd uşor, ai lăsa să-ţi cadă capul pe piept...

Şi dacă ai sosi la noi în toiul verii şi ai privi dintr-o grădină pe care o ştiu — o grădină fără flori şi plină de întunecată verdeaţă — dacă ai privi de acolo cum se învineţeşte în

zare un munte rotund, unde și pietrele, și fluturii, și mărăcinii se acoperă de aceeași boare prăfuită și azurie, m-ai uita și ai rămîne acolo și n-ai mai pleca pînă la sfîrșitul zilelor tale.

Se mai află, pe meleagurile mele, și o vale îngustă ca un leagăn, unde, pe înserat, plutește și se resfiră un firicel de ceață, plăpînd, alb și sprințar — o grațioasă nălucă, plămădită din aburi și purtată de aerul umed... Stîrnit de o molcomă adiere, firicelul de ceață se destramă, apoi se adună din nou, pentru a se preface, rînd pe rînd, în nor, în femeie toropită de somn, în șarpe unduios, în cal înaripat... Dacă stai prea mult aplecat asupra văii, ca să sorbi din boarea înghețată adusă de această ceață vie ca un suflet, te vor trece fiorii și nopțile îți vor fi bîntuite de zănatece vise...

Ascultă-mă, cu mîinile lăsate zălog într-ale mele : dacă ai apuca, acolo în ținutul meu, pe un drumeag pe care îl știu — e galben și mărginit de niște digitale roșii ca văpaia — ai crede că urci poteca fermecată ce duce spre celălalt tărîm. Zumzetul zvîcnit al bondarilor înveșmîntați în catifea îți va răsuna în urechi ca sîngele țîșnit din inima ta și te va îmbia să mergi pînă sus, în pădurea unde se sfîrșește lumea... E un codru bătrîn, uitat de oameni, o gură de rai, ascultă-mă...

Ce palidă ți-e fața și cît de mari îți sînt ochii ! Ce ți-am spus ? Nu mai știu... Vorbeam într-o doară, vorbeam de ținutul meu, ca să uit de mare și de vînt... Ești alb ca varul și mă

privești înciudat... Mă chemi spre tine, știind că m-am dus departe... Trebuie să mă întorc din drum, trebuie să smulg iarăși rădăcinile înfipte în pămîntul meu, rădăcinile mele sîngerînde...

M-am întors ! Sînt din nou a ta. Nu voiam decît să uit vîntul și marea. Am vorbit ca în vis... Ce ți-am spus ? Să nu crezi ! Ți-am povestit, fără îndoială, despre o țară de basm, unde aerul îmbălsămat îți ia mințile, nu-i așa ? Să nu mă crezi ! Să nu pornești într-acolo ! În zadar ai căuta-o. N-ai da decît de niște cîmpii mohorîte, umbrite de păduri, de un sat tihnit și sărac, de o vale umedă, de un munte albăstrui și golaș, unde nici caprele nu găsesc ce să pască.

Ia-mă din nou în brațe ! M-am întors. Unde s-a dus vîntul în lipsa mea ? După care dună stă bosumflat și obosit ? O rază ascuțită de soare, prinsă între doi nori, săgetează marea și dintr-un salt ajunge pînă aici, unde prinde a juca, bătînd pasul pe loc, în flaconul de cristal...

Aruncă pătura. Mă înăbuș. Uită-te ! Marea a și început să se înverzească. Deschide și ușa, și ferestrele. Hai să alergăm spre sfîrșitul auriu al acestei zile cenușii, căci vreau să culeg florile de pe meleagurile tale, nepieritoarele flori aduse de valuri. Uite cum își scutură pe țărm petalele de fildeș trandafiriu frumoasele scoici...

ULTIMUL FOC

APRINDE în vatră ultimul foc din acest an! Soarele și flăcările îți vor lumina deopotrivă obrajii. Ai întins mîna și iată că a și țîșnit un mănunchi de văpăi, împodobit cu panglici de fum, dar nu mai recunosc focul nostru de astă iarnă, focul nostru trufaș și guraliv, hrănit cu vreascuri și cu buturugi de soi; un astru mai puternic decît el a năvălit pe ferastra deschisă și, de azi-dimineață, împărățește în odaia noastră.

Privește! Nu e cu putință să mai existe vreo grădină față de care soarele să se arate atît de darnic! Uită-te bine și vei vedea că nimic nu mai seamănă cu ceea ce a fost anul trecut pe acest petec de pămînt. Așa tinerel și zgribulit cum e, noul an a și început să schimbe decorurile singuraticei și tihnitei noastre vieți... Lungește crengile perilor, prin muguri tari și lucioși, iar tufișurilor de liliac le agață în creștet un pămătuf de frunze ascuțite...

Privește mai ales tufișurile de liliac! Vezi ce mari s-au făcut? La sfîrșitul lui april nu vei mai putea mirosi florile, pe care le sărutai acum un an cînd treceai pe potecă, decît ridicîndu-te în vîrful picioarelor și vei fi nevoit să-ți întinzi mîinile și să îndoi crengile, pentru ca ciorchinii să-ți ajungă la gură... Privește bine umbra desenată pe nisipul aleii de firavul schelet al tamarinului; la anul n-o vei mai recunoaște...

Dar violetele răsărite în iarbă ca prin farmec, într-o singură noapte, spune-mi le mai știi? Te apleci și, ca și mine, te întrebi mirat: oare nu sînt mai albastre acum? Nu, nu, te înșeli. Anul trecut erau mai puțin întunecate, de un mov-azuriu, cum de nu-ți aduci aminte? Nu-mi dai dreptate, clatini din cap, rîzînd grav, cum îți stă în obicei, și verdele ierbii de curînd mijită decolorează apele arămii ale privirii tale... Erau mai mov, ba nu, mai albăstrii. Nu mă necăji! Mai bine trage în piept veșnica mireasmă a mereu trecătoarelor violete și privește, în timp ce sorbi din elixirul care șterge de pe răboj anii scurși, privește, ca și mine, cum reînvie și se înalță în fața ta primăverile copilăriei.

Mai mov... nu, mai albăstrii... Înaintea ochilor mei se ivesc poieni, păduri nesfîrșite, plutind în boarea de un verde inefabil a primilor muguri, pîrîuri reci, izvoare sorbite de nisip de cum se ivesc, și flori, ciubotica cucului, narcise galbene cu miezul de șofran și violete, violete, o puzderie de violete. Revăd o fetiță tăcută, pe care primăvara o vrăjea, stîrnindu-i în suflet o sălbatecă fericire, o tainică și tristă bucurie... O fetiță închisă ziua între zidurile școlii, oricînd gata să-și dea pozele și jucăriile în schimbul unui mănunchi de mic-

șunele, legat cu ațică roșie de țărăncuțele ce veneau de la marginea satului : micșunele cu codițe scurte, unele albe, altele albăstrii, toporași alburii cu vinișoare de sidef mov, violete anemice, cu petale mari, care își cocoață pe codițe prea lungi corolele lor lipsite de miros... Violete răsărite prin zăpadă în februarie — zdrențuite și pîrjolite de ger — biete sărăntoace, urîțele și înmiresmate, florile copilăriei ! Vă înălțați cu toatele în fața mea, brăzdînd cerul lăptos de aprilie, și freamătul fetișoarelor voastre fără de număr mă îmbată.

La ce te gîndești, cînd stai așa cu capul dat pe spate ? Ochii tăi, liniștiți, se ridică spre soare, înfruntîndu-l... Nu... Urmărești doar, cu privirea, prima albină care a pornit, năucă și amorțită încă, în căutarea unei flori de piersic dătătoare de miere... Alung-o ! O să se lipească de mugurele cleios al castanului... Ba nu, s-a mistuit în văzduhul albastru ca nalba de cîmp, în cerul voalat și totuși pur care-ți ia ochii... Poate că tu te mulțumești cu zdreanța asta de azur, fîșia asta mărginită de zidurile îngustei noastre grădini... Gîndește-te... poate că există undeva în lume un loc de toți rîvnit, de unde poți cuprinde cu privirea întregul cer ! Gîndește-te, așa cum te-ai gîndit la un tărîm unde nu poți ajunge, gîndește-te la acea geană de zare, unde cerul pălește atît de frumos, îngemănîndu-se cu pămîntul... În această zi de șovăielnică primăvară, ghicesc undeva, dincolo de ziduri, conturul sfîșietor, abia ondulat, care înconjoară

ceea ce în copilărie numeam „capătul lumii". Linia unduitoare devine din trandafirie, vînătă, topindu-se într-o pulbere de aur mai dragă inimii mele decît o poamă zemoasă... Nu mă căinați, frumoși ochi milostivi, cînd chem cu atîta putere locurile după care tînjesc ! Dorul meu nesățios făurește ceea ce nu poate cuprinde și se înfruptă din zămisliri. Acum mi-a venit și mie rîndul să zîmbesc cu îngăduință văzîndu-te cu mîinile goale, căci n-ai cules nici o floare. Prea curînd, prea curînd ! Și noi, și albina, și floarea de piersic, am pornit prea devreme în căutarea primăverii...

Stînjenelul doarme, înfășurat într-un cornet făcut din trei foi de mătase verzuie, bujorul străpunge pămîntul cu o creangă țeapănă, roșie ca mărgeanul, iar trandafiul nu îndrăznește să dea la iveală decît niște lăstari de un roșu-închis, o culoare ce pare vie, ca rîmele... Culege totuși oacheșa mixandră, care a luat-o înaintea lalelei ; rumenă la față și cam butucănoasă, s-a îmbrăcat într-o haină de catifea groasă, ca femeile ce muncesc pe taluzurile drumurilor de fier. N-ai să dai încă de mărgăritar ; perlele lui cu ape verzui, din care se va răspîndi mireasma fără seamăn, se rotunjesc în taină între două frunze prelungi și ovale ca scoicile.

Soarele a pășit pe nisip... O pală de vînt rece ca gheața urcă dinspre vînătul Răsărit, prevestind grindină. Florile de piersic zboară la orizontală... Ce frig îmi e ! Pisica siameză, care

mai adineauri se lăfăia fericită pe zidul călduț, și-a deschis dintr-odată ochii de safir și privește prin masca ei de catifea neagră... Mai lungă ca de obicei, se tîrăște spre casă, atingînd cu burta pămîntul și ținîndu-și cît mai lipite de ceafă urechile înfrigurate... Haide ! Mă înspăimîntă norul liliachiu, tivit cu aramă, care amenință soarele la asfințit... Focul aprins mai adineauri se zbenguie, ca un pui de sălbăticiune, în strîmtoarea odăii și așteaptă să ne întoarcem...

Tu, cel din urmă foc din acest an ! Ești ultimul și cel mai frumos ! Bujorul tău de zvînturată văpaie ne umple vatra cu un mănunchi de flăcări ce înfloresc neîncetat. Să ne aplecăm asupra lui, să-i întindem mîinile ca să-și treacă prin ele lumina și să ni le însîngereze. În grădina noastră nu se află nici o floare mai frumoasă ca el, nici un pom mai complicat, nici un fir de iarbă mai sprinten, nici o liană mai vicleană și mai aprigă ! Hai să stăm aici, să răsfățăm acest zeu nestatornic, care stîrnește în ochii tăi melancolici un zîmbet jucăuș... Nu va trece mult și am să-mi lepăd hainele, și atunci te vei uita la trupul meu stacojiu ca la o statuie colorată. Voi sta nemișcată în fața focului și, sub suflarea lui zvîcnită, pielea mea va prinde viață, se va înfiora ca atunci cînd dragostea se abate asupra mea, izbindu-mă cu aripa ei necruțătoare... Să mai zăbovim... Ultimul foc din acest an ne îmbie la tăcere, la huzur, la dulce odihnă. Cu capul lipit de pieptul tău, ascult cum palpită vîntul, flăcările și inima ta, în timp ce la geamul întunecat ciocănește, fără încetare, o crenguță de piersic. Și-a pierdut aproape jumătate din petalele florilor trandafirii și e golașă și înspăimîntată, ca o pasăre prinsă de furtună...

IUBIRI

BOTGROSUL izbîndi. Din desișul unui castan își proclamă mai apoi victoria prin strigăte scurte și aspre. Față în față cu pisica, nu dăduse înapoi. Stătuse suspendat în aer, nițel deasupra ei, zbîrnîind ca o albină și o împroșcase întruna cu frînturi de frază pe care doar cei deprinși cu felul revoltător de a se exprima și cu lăudăroșenia botgrosului le pot desluși : „Tremură smintito ! Ai de-a face cu botgrosul ! Botgrosul în persoană, așa să știi ! Să nu te încumeți să faci un pas sau o mișcare, cît de mică, spre cuibul unde clocește ouăle soața mea ! Îți scot ochii, — auzi ? cu ciocul ăsta !“

Stam în alertă, gata să intervin, dar pisica știe că botgroșii sînt păsări sacre, după cum știe și că dacă se expune unui atac dat de o pasăre, o pisică riscă să devină ridicolă. Cîte nu știu pisicile... A mea a dat din coadă ca un leu, și-a zburlit blana de pe spate, dar a cedat terenul freneticii păsărele și ne-am reluat amîndouă obișnuita noastră plimbare de seară. Plimbare liniștită, agreabilă și instructivă ; pisica descoperă și eu învăț. Ca să spun adevărat, mai de grabă are aerul că descoperă.

Fixează un punct în gol, rămîne țuț în fața invizibilului, tresare la un zgomot pe care eu nu-l aud. Atunci e rîndul meu să intru în joc. Încerc să-mi imaginez ce anume i-a atras atenția.

Cînd ai de-a face cu pisicile, te îmbogățești, vrei, nu vrei. Oare din calcul îi caut de o jumătate de secol tovărășia ? Niciodată n-am avut nevoie să alerg după ea. Mi se ivește în cale. Pisici de pripas, pisici ieșite din ogrăzi, obișnuite să fie alungate și să fugărească la rîndul lor, veșnic nedormite, pisici îmbîcsite de cerneala din librării, pisici crescute în lăptării sau în măcelării, bine hrănite, dar moarte de frig, căci le degeră mereu labele pe cimentul rece, pisici astmatice din gospodării modeste unde mănîncă doar bojoci ; pisici fericite care ați pus stăpînire, ca niște despoți, pe inimile lui Claude Farrère, lui Paul Morand și pe a mea... Cînd mă întîlniți, nici una din voi nu se miră, ci mă privește încîntată. Dintre cele o sută de pisici care s-au purtat așa, cer să depună mărturie în favoarea mea pisica vagabondă și hămesită care se izbea, țipînd, de picioarele călătorilor vărsați de-a valma la Auteuil de gura metroului. M-a deosebit de ceilalți, m-a recunoscut : „Iată-te în sfîrșit ! De ce ai venit atît de tîrziu ? Sînt la capătul puterilor... Unde stai ? Ia-o înainte. Vin după tine...“ M-a urmat și părea atît de sigură de mine încît inima a început să-mi bată mai tare. Casa mea a înfricoșat-o la început, fiindcă nu locuiam singură. Dar, încetul

cu încetul, s-a obişnuit şi a stat cu noi patru ani ; a murit într-un accident.

Nu, nici pe voi, cîini afectuoşi, jigniţi din te miri ce, alinaţi cu o nimica toată, nu vă voi uita. Cum aş putea trăi fără voi ? Vă sînt atît de necesară. Datorită vouă ştiu că însemn ceva pe lume. Mai există deci o fiinţă pentru care eu însemn totul ? E reconfortant să afli asta, aproape miraculos, mai ales cînd ştii că nu ţi-ai dat aproape nici o osteneală.

Să nu pregetăm însă să ascundem aceste fiinţe cu priviri elocvente, să le ascundem bine cînd dragostea se abate asupra lor în unele anotimpuri, căci atunci o legătură dureroasă ţine nedezlipită femela de mascul... Iute, iute căutaţi o umbrelă de plajă, un paravan, o prelată... Şi hai să plecăm repede de aici. Ne vom întoarce doar după o săptămînă. Atunci „El" nu se va mai uita la „Ea", de parcă nici n-ar fi cunoscut-o vreodată. „Prietenul omului" este doar arareori „prietenul cîinelui".

Pot spune mai multe despre devotamentul cîinilor faţă de mine şi despre exaltarea pe care le-o produce această afecţiune decît despre viaţa lor amoroasă, poate fiindcă dintre cele zece rase pe care le preţuiesc, prefer pe cele cărora nu le este decît arareori îngăduit să aibă pui. Se întîmplă cîteodată ca femelele din rasa terierilor de Brabant sau a buldogilor — căţeluşe cîrne şi căpăţînoase care mor adesea cînd fată — să renunţe instinctiv la voluptoasele desfătări semestriale. Două din cele pe care le-am avut muşcau cîinii şi nu-i acceptau

drept parteneri de joc decît în perioadele cînd hîrjonelile lor erau nevinovate. O alta, din rasa canişilor, cam prea subtilă, refuza toţi pretendenţii şi se consola că n-are puii pe care nu şi-i dorise, prefăcîndu-se că dă să sugă unui căţeluş de cauciuc roşu... Da, în viaţa mea am avut parte de mulţi cîini, dar pentru mine a existat pisica. Acestei specii feline îi datorez o anumită doză de onorabilă prefăcătorie, puterea de a mă stăpîni, aversiunea pentru zgomotele violente şi nevoia de a sta multă vreme fără să spun vreun cuvînt.

Pisica despre care am pomenit în legătură cu botgrosul este cea care figurează în prim plan în romanul care îi poartă numele. N-o laud fără oarecare sfială şi întotdeauna cu emoţie. Dacă e adevărat că mă inspiră, este tot atît de adevărat că nici ea nu-şi poate lua gîndul de la mine. Fără de voia mea am atras-o în afara universului felinelor. Se întoarce în lumea ei doar cînd vine vremea dragostei. Cu frumosul motan parizian care nu „iese în oraş" decît cu pernuţa lui, cu tava de rumeguş, cu mîncărica în pachet, şi cu certificatul lui de pedigri, cum se poartă oare pisica mea ? Întocmai cum ar face în faţa unui sălbatic cu urechile ciuntite care, la ţară, dă buzna, trecînd prin spărturile din gard. Îl primeşte la repezeală, furioasă şi dispreţuitoare. Întîmplarea face ca această indiferentă să se însoţească cu nişte necunoscuţi. Din odaia mea aud răcnete, unele războinice, altele pătimaşe, strigăte sfîşietoare, ca cele ale bufniţelor în zori de zi.

Recunosc glasul pisicii mele, felul ei de a ocărî sau de a se răsti și-mi dau seama că a izbutit să pună totul la punct, umilindu-l pe învingătorul de o clipă...

Cînd ne ducem la țară, pisica redobîndește ceva din vechea ei cochetărie. Redevine veselă, ușuratecă și infidelă mai multor cotoi pe care cînd îi ia. cînd îi lasă, fără să-și facă nici cel mai mic scrupul. Uneori îmi pare bine cînd văd că poate, în unele momente, să nu fie și ea decît „o pisică“ și nu „pisica“, acel spirit zprințar și poetic, absorbit de statornica dragoste pe care mi-o poartă.

Într-o mică grădină, împrejmuită de ziduri, așa cum sînt cele din Ile-de-France, pisica zburdă și se lasă pradă dragostei. Uneori da, alteori nu. Inteligența sustrage trupul ei frenezíei comune speciei. Cînd semenele ei se zvîrcolesc în văpaia patimii, pisica mea rămîne rece ca un sloi de gheață. Acum trei săptămîni, cînd păsările călătoare își părăsiseră deja cuiburile, am auzit-o tînguindu-se visătoare și tînjind după dragoste, deșii puii ei de abia împliniseră două luni. Apelurile ei, greu de deosebit de strigătele plîngărețe ale pițigoiului, au fost auzite. N-a trecut mult și s-a prezentat bătrînul crai cu blană vărgată, cu colți mari, uscățiv, pleșuv pe alocuri, dar experimentat, dîrz ca nimeni altul și respectat pînă și de rivalii lui.

Imediat după el a sosit un al doilea cotoi, tot vărgat, dar mai june, fudul și prost nevoie mare. Avea nasul teșit, o frunte mică, dar, ce

e drept, era frumos ca un tigru. După cîtva timp a apărut pe țiglele din vîrful zidului un al treilea care venea dintr-o curte din vecinătate. Cele două pete gri puse pe mutra lui cu blană albă, dar nu prea curată, păreau două șuvițe lipite pe frunte. Buimac și neîncrezător, avea aerul că se întreabă : „Să fi visat ? Am avut impresia că mi s-a trimis vorbă să vin urgent...“

Cei trei cotoi au intrat în arenă și vă pot spune că au avut mult de îndurat... Pisica a dobîndit dintr-o dată o sută de mîini făcute anume ca să-i pălmuiască, o sută de mînuțe albăstrii și iuți, care se înfigeau cînd în blana lor, cînd în pielea mai mult sau mai puțin acoperită. Apoi, tam nisam, s-a încolăcit în formă de opt. Mai tîrziu s-a așezat în mijlocul celor trei motani, ca și cum n-ar fi avut habar că e cineva de față. A stat cît a stat și pe urmă, trezindu-se din inaccesibila ei visare, s-a cocoțat pe capitelul unei coloane cam paradite, de unde, virtuoasă la culme, sfida pe oricine ar fi cutezat să se apropie. Cînd a catadicsit să se dea jos, s-a uitat la cei trei sclavi ca o copiliță mirată la culme și nu s-a împotrivit de fel cînd unul dintre motani a pupat-o pe boticul ei delicios de albastru. Văzînd însă că individul nu mai termină cu sărutatul, a scos un țipăt de care trebuia neapărat să se țină seama. Un fel de lătrat pisicesc imposibil de tradus, dar înțeles pe dată de cei trei cotoi care se dădură cu toții un pas înapoi. După această ispravă, pisica a început să-și

facă minuţios toaleta în timp ce pretendenţii se plîngeau că au fost iar amînaţi. Ca să le mai treacă timpul, au reînceput chiar să se bată, dar nu serios, ci doar așa ca să le mai treacă timpul, în jurul unei pisici indiferente și surde.

În sfîrșit, renunțînd la fente și minciuni, pisica deveni cordială, se întinse ca și cum atunci s-ar fi trezit din somn și, pășind ca o zeiță, o apucă pe drumul pe care merg muritorii de rînd.

N-am mai stat să văd ce a urmat. Deşi grația felină rămîne oricînd și oriunde intactă, mi s-a părut nimerit să mă retrag şi s-o las singură cu demonii ei. M-am dus s-o aştept în locul pe care nu-l părăsește nici ziua, nici noaptea cînd lucrez încet și greu — masa de scris. Stînd de veghe, sau odihnindu-se, e nelipsită de sub lampa mea, cînd nemaipomenit de silențioasă, cînd torcînd fericită. Modelul meu, prietena mea, pisica.

NONOCHE

SOARELE coboară pe după corcoduşii încărcați de poame ce dau în pîrg, unele verzi, altele de un roşietic acidulat. Grădina își revine încet, după o zi lungă şi fierbinte. Frunzele moi ale reginei nopţii sînt încă vlăguite. Albastrul campanulelor e fără îndoială mai spălăcit decît azi-dimineață ; în schimb renglotele, ieri încă verzi sub o brumă argintie, înfăţişează cu toatele, în astă-seară, obraji de chihlimbar.

Umbra lăsată de porumbei se roteşte, devenind din ce în ce mai mare, pe zidul călduţ al casei și o deșteaptă din somn, ca un evantai deschis, pe Nonoche care dormea în coşuleţul ei...

A simţit că pe deasupra a trecut o pasăre. Nu prea știe bine ce i se întîmplă. A deschis cam iute ochii ei de japoneză, verzi de-ţi lasă gura apă. Pare prostuță ca o domnişoară foarte frumoasă şi petele de pe blănița ei de pisică portugheză par puse mai la nimereală decît de obicei : un rotocol portocaliu pe obraz, o bandă neagră pe tîmplă şi trei puncte, tot negre, la colţul gurii, aproape de năsucul ei alb muiat în puţin roz... Lasă ochii în jos şi

amintirea a tot ceea ce a fost mai înainte reînvie în mintea ei, adunîndu-se într-un zîmbet triunghiular. Lipit de ea, topit în ea, moțăie fiul ei, încolăcit ca un melc.

„Ce frumos e! își spune. Și mare! Nici unul din copiii mei n-a fost atît de frumos. Dealtfel, nu-mi mai aduc bine aminte de ei... Puiul ăsta îmi ține cald."

Se dă nițel în lături, își suge burta înainte de a se ridica, pentru ca fiul ei să nu se deștepte. Apoi își arcuiește spinarea, prefăcîndu-se în cămilă, se așază pe labele din spate și cască arătîndu-ne delicatele striații din cerul gurii, stropit cu trei pete negre.

Deși a născut de mai multe ori, Nonoche și-a păstrat mutra de copiliță, așa că nimeni nu i-ar da vîrsta. Frumusețea ei e de felul celor menite să dureze. Nici felul cum merge, nici trupul ei zvelt cu pîntecele plat, nu te lasă să ghicești că e mama a optsprezece copii, născuți în patru rînduri. Stă jos și își umflă gușulița, vopsită în portocaliu, alb și negru, ca penajul unei păsări exotice. Blana ei scurtă și deasă strălucește la capete și se irizează în lumina soarelui, ca hermina. Urechile, puțin cam prea lungi, sporesc uimirea din ochii ei oblici. Lăbuțele subțirele, înarmate cu gheare scurte și încovoiate ca un iatagan, știu să se topească încrezătoare în mîinile prietene.

Frivolă, visătoare, pătimașă, lacomă, alintată, autoritară, Nonoche pare nesuferită profanului, căci nu se dăruiește decît inițiaților

pe care-i recunoaște după anumite semne. Nici ei n-o înțeleg din primul moment și vorbesc despre ea spunînd : „Ce toane are pisica asta !" Toane ? Nu, defel. În cazul ei se poate vorbi numai de o hipersensibilitate nervoasă. Bucuria Nonochei e vecină cu lacrimile și arar se întîmplă să dea de o sforicică sau de un ghem de lînă, fără ca jocul înverșunat cu adversarii ei imaginari să nu se sfîrșească printr-o mică criză de isterie. Mușcă, își scoate ghearele și miaună cu o voce răgușită. Dar, dacă în toiul nebuniei, o mînă îndemînatecă știe cum și unde s-o mîngîie, atingînd-o ușor pe pîntecele cu mamele sensibile, criza se potolește și din furioasă cum era cu o clipă mai înainte, Nonoche se năruie, întinzîndu-se pe o parte și devine mai moale decît o blană de iepure. Tremură toată, torcîndu-și firicelul ei de voce. Cînd îl subțiază prea tare, începe să tușească.

„Ce frumos e !" își spune Nonoche, privindu-și fiul. „Coșulețul a devenit prea mic pentru noi. Dealtfel, e puțim cam ridicol ca mărișor cum e acum să mai sugă. I-au crescut dinții și sînt ascuțiți. Știe să bea lapte din farfurioară, știe să ragă atunci cînd simte miros de carne crudă, știe să rîcîie rumegușul, grăbit și îngrijorat, întocmai cum fac și eu. Îmi seamănă leit-poleit. Nu prea văd ce-aș mai putea face pentru el. Doar să-l înțărc. Îmi hărtănește cea de-a treia țîță din dreapta de ți-e mai mare mila ! Blana de pe pîntecul meu pare un lan de secară răvășit de ploaie ! Și totuși cînd mititelul ăsta vînjos se năpustește asupra mea,

cu ochii închiși ca un nou-născut, cînd își potrivește limba cam prea lată acum, în chip de jghiab în jurul țîței mele... atunci poate să dea iama, să mă muște, să mă soarbă... N-am puterea să-l împiedic."

Fiul Nonochei doarme îmbrăcat în hăinuța lui vărgată, cu lăbuțele blegi, cu capul dat pe spate. Prin botișorul întredeschis, poți vedea o bucățică din limba lui roșie de atîta supt și patru dințișori foarte tari, dăltuiți dintr-un silex transparent.

Nonoche oftează, cască și iese din coș, pășind cu grijă peste copilul ei. E plăcut să calci pe treptele încălzite de soare. O libelulă sfîrîie prin văzduh și aripile ei, din voal aspru, ating sfidător urechile Nonochei, care se înfioară toată, se încruntă și amenință cu privirea gîza cu trup făurit dintr-un mozaic de peruzea...

Munții devin din ce în ce mai albaștri. Pe fundul văii s-a strecurat o pînză de ceață albicioasă, care se subțiază, se leagănă și apoi se sparge ca un val. O boare proaspătă se ridică din acest înșelător lac, și nasul Nonochei s-a umezit și a început să freamăte. De departe se aude glasul tărăgănat al unui băiețel care-și mînă vacile, zicîndu-le întruna : „Dii, joiană, dii ! Dii, plăvană dii !" Tălăngile răsună și vîntul aduce o pașnică mireasmă de staul. Gîndurile Nonochei se îndreaptă spre șiștarul gol, a cărui cunună, lăsată pe margini de laptele alb și spumos, o va linge în curînd. Miaună prelung și fiindcă i s-a făcut poftă, și fiindcă nu prea știe ce să mai facă. Se plictisește. De la

o vreme încoace, de cîte ori asfințește soarele, se simte cuprinsă de o melancolie ce nu e străină de oarecare neliniște, de un dor nedeslușit și haihui... Poate că n-ar strica să se dichisească nițel. A ajuns într-un hal fără de hal. Începe să se spele, ridicînd sus de tot lăbuța din spate, mimînd, fără să știe, una din cele mai clasice figuri de balet.

Primul liliac străbate aerul, înotînd în zig-zag. Zboară jos de tot, așa că Nonoche îi poate vedea bine ochii de șobolan și burta ca o smochină acoperită de catifea ruginie. Iar a apărut o lighioană al cărei rost nu-l poate dibui nimeni, își spune Nonoche, căci după înfățișare nu poate trezi decît neliniște și scîrbă. Prin asociație de idei, Nonoche evocă ariciul, broasca țestoasă — enigme nerezolvate — și-și trece pe urechi o lăbuță umezită de salivă. Puțin îi pasă dacă gestul ei prevestește ploaie pentru ziua de mîine.

Dintr-odată ceva o silește să-și curme treaba începută, să-și ciulească urechile, să le proiecteze înainte. Verdele acid al ochilor i s-a întunecat.

Din miezul pădurii, chiar din locul unde noaptea s-a prăbușit dintr-odată, răzbate un strigăt care alunecă peste aurul neclintit al bolților de viță și se strecoară printre zgomotele obișnuite ale curții. I s-a părut, sau a auzit într-adevăr vocea tărăgănată, sălbatecă, muzicală și insidioasă a cotoiului, chemarea lui ?

Stă și ascultă. Nu se mai aude nimic. Î s-o fi părut... Ba nu ! Chemarea răsună din nou în depărtare. Un strigăt răgușit și atît de trist, încît te apucă jalea. Cine nu-l știe ? Cum stă așa cu gîtul încordat, Nonoche nu se deosebește de o statuie de pisică, și numai mustățile care-i freamătă ușor, ca și nările, îți arată că e vie. De unde s-a ivit ispititorul ? Ce îndrăznește să-i ceară și ce-i făgăduiește oare ? Își întețește chemările, le modulează... Glasul lui e cînd duios, cînd amenințător. Se apropie, fără să se arate însă la față. Strigă din miezul pădurii întunecate și glasul lui e însuși glasul întunecimii.

„Hai ! Hai !... Dacă nu vii, n-ai să mai ai parte de odihnă. Ceasul acesta înseamnă doar începutul. Gîndește-te că toate, cîte vor mai fi, vor semăna cu cel pe care-l trăiești acum. Glasul meu, sol al dorinței, va răsuna fără încetare... Hai !

Știi doar, știi bine că mă pot tîngui zile și nopți întregi, știi că n-o să mă mai ating nici de apă, nici de mîncare, că n-am să mă mai înfrupt decît din dorul meu și că am să prind puteri sorbind numai din izvorul dragostei. Hai !

Nu mă știi, nu mi-ai văzut chipul. Ei și ? Mă mîndresc să-ți spun cine sînt : Eu sînt cotoiul cel deșirat, hărtănit de zece veri, călit de zece ierni. Sînt șchiop, căci am fost rănit, mai de mult, la o labă ; sînt strîmb la față, din pricina cicatricei ce-mi brăzdează botul și nu mai am decît o ureche, ciopîrțită și ea de colții rivalilor mei.

Tot culcîndu-mă pe pămîntul gol, i-am prins culoarea. De atîta cutreierat, labele mele s-au bătătorit și cînd mă abat pe vreo potecă, crezi că pe acolo răsună copitele iedului. Umblu ca lupii, mă fac una cu pămîntul și n-am decît un ciot de coadă cu blana tocită... Nu mi-a mai rămas decît pielea pe os și o simt cum lunecă pe mușchii încordați, deprinși cu jaful și siluirea. Fiindcă sînt atît de slut, sînt aidoma Dragostei ! Hai ! Cînd mă voi arăta ochilor tăi, nu vei mai ști nimic altceva decît că te afli față în față cu Dragostea !

Colții mei îți vor îndoi dîrzul tău grumaz. Îți voi terfeli veștmîntul, te voi sili să înduri și mîngîierile și mușcăturile. Voi nimici pînă și amintirea casei unde ai sălășluit... Zile și nopți de-a rîndul nu vei mai fi decît sălbateca mea soață... Vei urla întruna, alături de mine, pînă cînd va veni clipa, o clipă mai întunecată decît cele pe care le cunoști, cînd îți vei da seama că, sătul de dragostea ta, am fugit pe neștiute, chemat de cea pe care n-o cunosc, de cea care n-a fost încă a mea... Atunci ai să pornești spre culcușul tău, hămesită, umilită, mînjită de noroi, cu ochii stinși, mergînd tîrîș-grăpiș, ca și cum rodul pîntecului tău ar fi început să te împovăreze. Vei cere ocrotire somnului, acelui somn lung în care te vei cufunda, tresărind adesea, căci în vis vei retrăi dragostea noastră. Hai !“

Nonoche ascultă. Nimic din atitudinea ei nu dă la iveală lupta pe care o duce cu ea însăşi, căci ispititorul ar putea s-o vadă şi prin beznă. Nonoche ştie că minciuna e podoaba cea mai la îndemînă îndrăgostiţilor... Ascultă. Atît şi nimic mai mult.

Întunericul ce se lăsă încetişor începe să-i trezească puiul — omidă acoperită cu puf — care începe să dibuie cu lăbuţele în coşuleţ. Cu mişcări stîngace, izbuteşte să se ridice în capul oaselor, cu trupşorul lui mai mult lat decît lung şi apoi se aşează cu o majestate puerilă. Ochii lui, de un albastru nedesluşit — vor fi poate verzi, poate de culoarea aurului patinat — arată că e îngrijorat. Ca să poată striga cît poate el de tare, îşi umflă nările nasului de culoarea cauciucului, punctul spre care converg toate dungile de pe mutrica lui... În clipa cînd zăreşte pe trepte spinarea bălţată a maică-si, se opreşte şi, liniştit cu privire la soarta lui, se uită maliţios în jur.

Se ridică în patru labe şi, credincios tradiţiei moştenite, începe un dans barbar, apropiindu-se de scară cu urechile date pe spate, cu spinarea arcuită şi proiectînd în faţa lui un singur umăr. Cu salturi sacadate, de năstruşnică jucărie, se năpusteşte asupra maică-si tocmai în clipa cînd Nonoche nu se aştepta... I-a făcut-o ! Maică-sa era gata gata să ţipe. Or să se joace amîndoi ca nebunii pînă la ora cinei.

Cu o palmă dată repede, nervos, cu dosul labei, pisoiul pornit la asalt a fost aruncat jos

de pe trepte. O grindină de lovituri se abat asupra lui şi, ori de cîte ori îl plesneşte, zgripţuroaica ieşită din minţi se uită la el şi-l scuipă. Buimac şi cu blăniţa tăvălită în nisip, fiul Nonochei se ridică. E atît de uluit, încît nu mai îndrăzneşte nici s-o întrebe ce i s-o fi năzărit, nici să se ia după cea care nu-i va mai da niciodată să sugă, căci Nonoche a pornit, mergînd plină de demnitate, pe întunecata potecă ce duce spre pădurea bîntuită...

CÎNTĂREAȚA

DOAMNA CARE urma să cînte se îndreptă spre pian și, dintr-o dată, am simțit că în pieptul meu bate o inimă sălbatecă, cotropită de revolta mocnită a prizonierilor. În timp ce-și croia cu greutate drumul printre fustele femeilor așezate pe scaune, cu rochia lipită de genunchi, ca și cum asupra ei s-ar fi abătut un val mîlos, îi doream s-o lovească dambлaua, să moară, sau măcar să i se rupă simultan cele patru jartiere. Nu mai avea de străbătut decît vreo cîțiva metri, treizeci de secunde, suficient ca să se dezlănțuie un cataclism... Dar ea călcă, senină, peste cîțiva pantofi de lac, agăță dantela unui volan, bîigui „Scuzați", salută și surîse. Ajunsese cu bine la destinație și-și pusese mîna pe pianul Pleyel, al cărui lemn de palisandru lucea ca Sena pe înnoptat. Atunci a început chinul.

Am întrezărit, prin ceața jucăușă care înconjoară cu un nimb policandrele cînd seratele sînt pe sfîrșite, spatele încovoiat al prietenului meu Maugis și brațul lui îndoit, căci își apăra paharul plin de coatele celorlalți invitați. Mă cuprinse ciuda în clipa cînd mi-am dat seama că izbutise să ajungă în odaia unde

se afla bufetul, în timp ce bietul de mine stam vlăguit, înghesuit într-un colț, așezat pieziș pe marginea unui scaun fragil de lemn aurit...

Semeț și neîndurător, am măsurat-o din cap pînă în picioare pe doamna care avea să cînte, străduindu-mă să nu las să mi se vadă pe față rînjetul de diabolică bucurie, cînd am constatat că era și mai urîtă decît nădăjduisem.

Strînsă ca într-o platoșă în rochia ei de mătase albă cu reflexe metalice, își ținea sus capul, acoperit ca de o cască de un păr galben bătător la ochi și artificial. Toată aroganța femeilor mici de statură țîșnea din ochii duri, plămădiți din prea mult albastru și prea puțin negru. Pomeții ascuțiți, nările ce fremătau întruna, bărbia zdravănă și pusă pe harță, tot ce se afla pe chipul ei te ducea cu gîndul la un dulău agresiv, așa că-ți venea să-i spui „Na, înfulecă!", înainte să fi scos vre-un cuvînt.

Și gura! Doamne, ce mai gură avea! Îndurerat la culme, nu-mi puteam dezlipi ochii de pe acele buze inegale, scrijilite la nimereală de un briceag buimac. Încercam să-mi închipui dimensiunile hăului ce avea să mi se înfățișeze cînd se va deschide, mă străduiam să nu fiu luat pe nepregătite de mugetele ce aveau să răzbată din văgăună... Cucoana asta avea cu ce răcni, nici vorbă! Înainte de a o fi auzit, urechile începuseră să-mi țiuie și fălcile mi se încleștaseră.

Doamna ce avea să cînte se proțăpi, fără urmă de pudoare, în fața publicului, se săltă

în corsetul ei rigid, pentru a-și pune în valoare sînii rotunzi ca merele. Trase adînc aer în piept, tuși și-și drese vocea, fără să se sinchisească de ce zicea lumea, așa cum fac toți marii artiști.

În liniștea înfrigurată, străbătută doar de țăcănitul evantaielor parfumate, se auziră primele măsuri cîntate la pian. Și dintr-o dată o notă ascuțită, un strigăt vibrant mă izbi în moalele capului și mă înfiorai din creștet pînă în tălpi : doamna cînta. După acest strigăt țîșnit din rărunchi, urmă o frază muzicală languroasă, nuanțată, de cea mai catifelată, de cea mai plină și mai telurică voce de mezzosoprană pe care mi-a fost dat s-o aud... Uluit, mi-am ridicat ochii spre cîntăreață... Nu încăpea vorbă că devenise mai înaltă decît fusese cu cîteva clipe mai înainte. Ochii ei larg deschiși și orbi contemplau un lucru ascuns celorlalți oameni, spre care, înălțîndu-se din armura de atlas alb, se avînta întreaga ei ființă. Albastrul ochilor se înnegrise, și părul, oxigenat sau nu, părea o văpaie neclintită și dreaptă. Gura mare și darnică se deschidea și puteam vedea cum își luau de acolo zborul notele fierbinți : bulgări de aur, trandafiri învolți și puri... Trilurile sclipeau ca un pîrîu fără astîmpăr, ca sprințarii gușteri ; vocalizele prelungi mă mîngîiau ca o mînă răcoroasă ce se dezlipește anevoie. Voce de neuitat ! Am început să privesc, fascinat, gura mare cu buze vopsite ce se rostogoleau peste dinții lătăreți ai doamnei care cînta, această poartă

de aur prin care ieșeau sunetele, acest sipet plin de giuvaeruri... Sîngele îi năvălise pe față colorîndu-i pomeții ascuțiți, ca cei ai femeilor din tundră, pe umerii rotunjiți de răsuflarea precipitată și pe sîni, poame gata să se lase culese... Bustul încremenise sub dogoarea patimii. Doar mîinile, două mîini mici și expresive, își frîngeau degetele pe care nu lucea nici un inel... Ochii cîntăreții, acum aproape negri, planau deasupra noastră, deasupra întregii lumi, ochi senini și orbi.

„Iubire..." așa cînta vocea și am văzut în acea clipă gura cu buze umede și purpurii dăltuite la nimereală, arcuindu-se asupra cuvîntului pentru a contura imaginea unui sărut... Mă năpădi o dorință atît de năprasnică, încît mă podidiră lacrimile. Vocea măiastră se cutremurase ca și cum ar fi fost înăbușită de un val de sînge și genele dese ale cîntăreței zvîcniră o singură dată... Să poți sorbi din această voce, chiar de la izvor, s-o simți țîșnind printre pietricelele șlefuite ale dinților, s-o poți zăgăzui între buzele tale, s-o poți asculta, s-o poți privi zbughind din loc în slobod șuvoi, și pe urmă, cînd s-a prefăcut într-o armonioasă pînză de apă, s-o sfîșii printr-o mîngîiere... Să devii iubitul acestei femei, transfigurată de propriul ei glas, să poți sechestra această voce, mai tulburătoare decît cea mai tainică mîngîiere, să poți stăpîni singur cel de-al doilea chip al acestei femei, masca ațîțătoare și sfielnică a unei nimfe îmbătată de un vis !...

În clipa cînd eram gata să-mi dau duhul, fermecat, cîntăreaţa tăcu. Strigătul meu, răcnetul unui om ce se prăbuşeşte, fu înghiţit de un ropot de politicoase aplauze şi de acele „aao ! aao !" care, în saloane, ţin loc de „bravo". Cîntăreaţa se înclină pentru a mulţumi publicului, aşternînd între ea şi noi un surîs şi o fluturare a genelor, graniţa între două lumi. Luîndu-l de braţ pe pianist, încercă să ajungă la uşă ; călcă pe trena rochiei ei de atlas, o sfîşie şi se împiedică...

Doamne Dumnezeule ! N-avea să-mi fie dat s-o regăsesc ? Nu mai zăream decît o părticică din alba-i armură... M-am năpustit alergînd pe urmele ei, ca scos din minţi, gata să sfărîm tot ce-mi stătea în cale, ca şi cum ar fi luat foc casa...

În sfîrşit am ajuns-o din urmă cînd se îndrepta spre bufet, acea oază îmbelşugată plină de fructe şi flori, împodobită de scînteietoare pocale de cleştar în care licăreau paietele aurii ale vinului. Cînd doamna întinse mîna, m-am repezit înaintea ei cu o cupă de şampanie în mîna ce-mi tremura. Mă dădu frumuşel la o parte şi-mi spuse, în timp ce-şi turna într-un pahar vin negru : „Vă mulţumesc, stimate domn, dar şampania nu-mi prieşte, mai ales după ce am cîntat. Mi se lasă în picioare... Unde mai pui că publicul mi-a cerut să cînt şi „*Viaţa şi dragostea unei femei.*" Spuneţi şi dumneavoastră..."

Gura ei mare... peştera unui căpcăun în care îşi făcuse cuibul o pasăre măiastră — atinse buza unui pahar suflat dintr-o sticlă atît de subţire, încît s-ar fi făcut zob dacă doamna ar fi zîmbit.

Nu eram nici trist, nici mînios. Ştiam doar un singur lucru : avea să cînte iarăşi... Am aşteptat, respectuos, să dea pe gît un pahar de vin negru, să-şi şteargă cu meticulozitate nasul lucios şi colţurile gurii pocite, să-şi zvinte rochia transpirată la subsuori, să-şi teşească burta, lovindu-se de mai multe ori nemilos cu palma, şi să-şi îndrepte pe frunte bucla de păr fals şi oxigenat.

Am aşteptat, resemnat, rănit de moarte, dar nădăjduind că miracolul săvîrşit de vocea ei avea să-mi redea minunata făptură.

LA GURA FLUVIULUI SOMME

ACEST BLÎND ţinut blond şi plat să fie oare mai puţin simplu decît crezusem ? La tot pasul descopăr obiceiuri ciudate : oamenii pescuiesc suiţi în trăsuri şi vînează mergînd cu barca... „La revedere ! Lotca mă aşteaptă. Sper să vă aduc nişte becaţe grozave pentru cină.“ Şi vînătorul porneşte la drum într-un impermeabil galben, cu puşca în bandulieră. „Hai copii ! Mai repede ! Sosesc căruţele ! Plase pline de peşte spînzură de hulube.“ Ciudate cuvinte pentru cel care nu ştie că vînatul se aventurează dincolo de golf, străbătînd în zbor distanţa dintre Hourdel şi Crotoy şi de acolo la Saint Valéry ; ciudate cuvinte pentru cel care nu s-a urcat într-una din acele droage, puse pe roţi zdravene, în care pescarii străbat plaja, cale de douăzeci şi cinci de kilometri, ca să ajungă la mare...

Timp frumos. Copiii se prăjesc de-a valma pe plajă. Unii se coc pe nisipul uscat, alţii fierb în băltoacele calde de pe plajă.

Sub o umbrelă de pînză vărgată, o femeie tînără e cufundată în lectura unei cărţi îmbrăcată ca şi ea într-o mătase groasă. Obrajii îi

ard. Vrăjită de misteriosul roman, a uitat cu desăvîrşire de cei doi copii ai ei...

— Mamă !

. . . .

— Mamă ! Ascultă-mă, mamă !

Fiul ei, un băieţel dolofan, răbdător şi încăpăţînat, aşteaptă un răspuns şi stă nemişcat cu lopăţica în mînă. Faţa îi e pudrată cu nisip, ca o prăjitură cu zahăr.

— Mamă ! Ascultă-mă, mamă !

Doamna îşi desprinde, într-un tîrziu, ochii ei rătăciţi de pe filele cărţii şi, plictisită la culme, întreabă răstit :

— Ce tot vrei ?

— Mamă, s-a înecat Jeanine !

— Ce-ai spus ?

— Jeanine s-a înecat ! — repetă grăsunul, bun la suflet şi încăpăţînat.

Cartea e azvîrlită cît colo. Scaunul pliant zace la pămînt.

— Ce spui, nenorocitule ? Cine s-a înecat ? Sora ta ?

— Da. Adineauri era aici. Acum nu mai e. Aşa că mi-am zis că s-o fi înecat.

Tînăra mamă se agită, se roteşte ca un pescăruş şi dă să ţipe, cînd o zăreşte pe „înecată“ scormonind ca un şoricar în fundul unei covate de nisip.

— Să-ţi fie ruşine, Jojo ! Numai ca să nu mă laşi să citesc ai născocit povestea asta. Drept pedeapsă, pe ziua de azi n-ai să capeţi prăjitură cu frişcă la ora patru.

Dolofanul se uită la ea, căscînd nişte ochi mari şi nevinovaţi :

— Dar n-am vrut să te necăjesc ! Jeanine nu mai era aici. Am crezut că s-a înecat.

— Dumnezeule mare ! Auzi vorbă ! A crezut că s-a înecat şi lui puţin îi pasă.

Consternată, frîngîndu-şi mîinile, mama îşi priveşte fiul — băieţelul micuţ şi rotofei — de dincolo de prăpastia care desparte o persoană matură şi civilizată de un omuleţ sălbatic.

Căţeluşa mea din rasa buldogilor şi-a pierdut capul. Adulmecă urmele becaţelor şi lişiţelor, se opreşte din cînd în cînd şi apoi o zbugheşte din loc. Fuge ca nebuna, se sufocă, se împotmoleşte, o porneşte înot şi iese la liman, furişîndu-se prin păpuriş. Se întoarce, fără să fi făcut nici o scofală, dar e în al nouălea cer şi-şi tot scutură o coamă inexistentă. Îmi dau seama că e în plină criză de megalomanie. Se crede copoi.

Călugăriţa şi Cavalerul-Roş-de-Picior sporovăiesc cu Arlechinul. Călugăriţa îşi pleacă uşor capul într-o parte şi o ia la fugă. E cochetă şi-i place să fie urmărită, aşa că aleargă ţipînd întruna.

Cavalerul-Roş-de-Picior, încălţat în nişte cizme portocalii, fluieră cu cinism, în vreme ce Arlechinul, zvelt şi viclean, îi pîndeşte.

Ce gînduri ţi-au trecut prin minte, Cititorule ? Aşa-i că te aşteptai să te delectezi cu o anecdotă picantă în genul celor la modă în

trecut ? Te-ai înşelat, vorbeam doar de zburătăcelile unor frumoase păsări de baltă.

Păsările care trăiesc prin mlaştini, ca şi cele de mare, au nişte nume încîntătoare. Unele te duc cu gîndul la comedia italiană, altele te îmbie să-ţi reaminteşti de romanele eroice plăsmuite în timpuri apuse. Aşa de pildă Cavalerul Războinic, acest ostaş ce poartă platoşă, guleraş înfoiat şi, pe frunte, nişte pene ca două cornițe. Platoşa nu-l poate apăra, cornițele sînt inofensive, dar masculul nu e mai prejos de numele ce i-a fost dat. Ca toţi cei din stirpea lui, se luptă pe viaţă şi pe moarte cu alţi Cavaleri Războinici, sub ochii indiferenţi ai femelelor din harem, ghemuite pe nisip.

Într-o cafenea din port, pescarii aşteaptă să iasă în larg : fluxul a şi început să crească şi, ghiduş, se vîră pe sub pîntecoasele bărci trase pe nisip lîngă dig, ca să le gîdile. Pescarii de pe aici sînt îmbrăcaţi, ca toţi pescarii din porturi, în tricouri albastre şi haine făcute din pînză cerată. Nişte saboţi butucănoşi şi cîrni le completează costumul. Bătrînii poartă barbă şi trag din lulea. Mă rog, tipul curent, vulgarizat de cromolitografii şi pozele „la minut".

Beau cafele şi rîd din te miri ce, privind nu se ştie unde, cu ochii lor limpezi şi goliţi de orice gînd, fascinaţi pentru noi cei ce trăim pe uscat. Unul din ei e chipeş ca un actor. Nu-i nici tînăr, nici bătrîn. Are păr stufos şi o barbă de toată frumuseţea, mai deschisă la culoare decît faţa lui tăbăcită de soare şi vînt. Ochii

galbeni, de capră visătoare, nu clipesc aproape niciodată.

Marea a crescut și bărcile, legate de parîme, dănțuiesc în golf ciocnindu-se ușor, ca și cum și-ar ura noroc.

Rînd pe rînd pescarii pleacă, strîngînd mîna frumosului flăcău cu ochi de aur. „Să ne vedem sănătoși, Canada". Pînă la urmă în cafenea n-a mai rămas nimeni, în afară de Canada. Stă în picioare cu fruntea lipită de geam și ține un pahar de rachiu în mînă. Ce-o fi așteptînd ? Stau ce stau și pînă la urmă mă hotărăsc să intru în vorbă :

— Se duc departe ?

Mîna pe care o ridică încet și privirea lui de necuprins îmi spun că pescarii ies în larg.

— Au luat-o într-acolo. Zilele astea găsești crevete cu duiumul. Și stavrizi, și scrumbii. Tot felul de pești.

— Și dumneata ? N-ai de gînd să mergi azi la pescuit ?

Pupilele de aur se întorc spre mine cu o privire oarecum disprețuitoare :

— Eu nu sînt pescar, coniță, lucrez (sic) pentru cărți poștale, cu fotograful. Eu sînt „tipul local".

Baie de soare. — „Poucette, o să ți se urce tot sîngele la cap. Vino imediat aici !" Astfel apostrofată, cățelușa își ridică, spre terasa unde mă aflu, nasul de monstru japonez, de culoarea bronzului. Botul, care i se termină doar la ceafă, se întredeschide într-un gîfîit

ușor, sacadat și continuu, lăsînd să se vadă o limbuță ondulată și roz, ca o petală de begonie. Și-a ridicat doar capul, dar trupul zace încă la pămînt, ca al unei broscuțe moarte... Nu s-a clintit din loc și nici nu are de gînd să se miște. Se coace la soare...

O pîclă iscată de arșiță scaldă golful, și apa mării abia mai palpită, netedă ca a unui lac. Învăluit în boarea umedă și albăstruie, capul Saint-Quentin freamătă, părînd să plutească deasupra apelor, inconsistent ca un miraj. O zi frumoasă, anume făcută s-o trăiești, pe plajă, în costum de baie, fără să te gîndești la nimic.

Tălpile mi se bucură atingînd lespezile calde ale terasei și mă distrez uitîndu-mă la căpățînoasa aia de Poucette, care-și continuă cura helio-marină surîzînd ca o martiră... „N-ai de gînd să te urnești din loc, prostuțo ?" Încep să cobor scara. Ultimele trepte sînt acoperite de nisip, un nisip mai mobil decît valurile, un nisip viu care merge, se îndoaie, se scufundă, zboară și făurește pe plajă, în zilele cu vînt, coline sortite să dispară a doua zi...

Plaja mă orbește și îmi trimite drept în față, pe sub borurile pălăriei mele de pai lăsate pînă pe umeri, o căldură care țîșnește din pămînt ca din gura unui cuptor. Instinctiv, îmi apăr obrajii cu palmele și-mi întorc capul, ca din fața unei vetre prea încinse... Cu degetele de la picioare scormonesc nisipul, căutînd în cenușa gălbuie și fierbinte răcoarea sărată, umezeala lăsată de ultima maree...

Bate ora douăsprezece la Crotoy și umbra se ghemuiește înconjurîndu-mi, ca o ciupercă, picioarele...

Ce bine e să te simți fără apărare, să șovăi și să te clatini o clipă sub povara unei neîndurătoare și frumoase zile de vară. Să-ți simți gleznele înțepate de mii de ace, șalele furnicînd sub tricoul albastru și apoi să te întinzi pe nisip, alături de cățelușa care gîfîie cu limba scoasă.

Cum stau așa trîntită pe burtă, un giulgiu de nisip începe să mă acopere. La cea mai mică mișcare, o dîră de pulbere pornește spre îndoitura genunchiului, ca să-mi gîdile tălpile... Cu bărbia proptită de brațele încrucișate pe nisip și cu borurile pălăriei lăsate, cîmpul meu vizual e atît de limitat, încît pot s-o iau razna și să-mi confecționez un suflet de negresă la umbra unei colibe. Sub nasul meu, trei purici de mare țopăie alene, cu trupșoarele lor făcute dintr-o transparentă agată cenușie... Căldură, căldură... În urechi îmi zvîcnește vuietul îndepărtat al valurilor, sau propriul meu sînge ?... Moarte nespus de dulce și trecătoare... Gîndurile mi se dilată, urcă, tremură și dispar odată cu aburul azuriu care vibrează deasupra dunelor...

Reflux. — Copii, copii... Prichindei, puști, țînci, plozi, bebeluși... Sinonimele nu ajung, sînt prea mulți ! Mergînd spre vila mea singuratică și îndepărtată, dau din întîmplare de băltoaca asta plină de brotaci, de această scăldătoare călduță, umplută în fiecare zi de apa mării.

Jerseuri roșii, jerseuri albastre, pantaloni suflecați, sandale, pălării de paie, barete, scufițe, găletușe, lopeți, scaune pliante, umbrele... Tot decorul ăsta, care ar trebui să mă încînte, mă întristează. În primul rînd sînt prea mulți copii ! Și pe urmă, ca să te bucuri de o fetiță durdulie și cu pielea rumenită de soare, care se ține bine pe picioarele ei, trebuie să o cauți prin liota de copilași parizieni, victime ale unei credințe la care mamele aderă fără să se gîndească : „Marea e nemaipomenită pentru copii !“ Uite-i aici pe jumătate despuiați. Ți-e mai mare mila ! Slabi, nervoși, cu genunchi butucănoși, cu burțile umflate și firavi ca niște greierași. Pielicica lor delicată s-a înnegrit într-o lună, devenind de culoarea țigărilor de foi ; asta-i tot și ajunge. Părinții îi cred robuști, și bieții de ei nu sînt decît dați cu vopsea. Ochii tot încercănați le-au rămas și obrajii tot scofîlciți. Apa corosivă le jupuiește pulpele, le tulbură somnul printr-o zilnică agitație, și cel mai mic accident dezlănțuie rîsul sau lacrimile acestor copii nervoși, văcsuiți de soare.

Băiețași și fetițe se bălăcesc de-a valma, stropesc nisipul ca să construiască o cetate, canalizează apa unei băltoace sărate... Doi „raci“ în tricouri roșii, trebăluiesc cot la cot. O fetiță și un băiețel, cu părul blond și decolorat de soare, de vreo șapte-opt ani, frați sau chiar gemeni. Amîndoi, sub beretele lor cu

pompon, au aceiași ochi albaștri și același breton retezat deasupra sprîncenelor. Și totuși nu-i poți confunda ; deși seamănă nu sînt deloc la fel.

N-aș putea spune de ce anume, copilașul ăsta este încă de pe acum o fetiță... Poate din cauza genunchilor, cam stîngaci și atît de specific întorși puțin înăuntru... Sau poate acel contur abia schițat al șoldurilor, care se rotunjește cu o grație involuntară... Nu ! Felul cum se mișcă e revelator. Un braț gol, mic și impetuos comentează și desenează tot ceea ce spune. Voltele grațioase ale mîinilor, mobilitatea degetelor și a umerilor și mai ales cochetăria cu care își lipește palma de cuta ce va indica într-o zi linia taliei...

Lăsă să-i scape și găletușa și lopățica, pentru a-și aranja nu știu ce pe cap ; cum stă așa cu brațele ridicate, cu spatele arcuit și gîtul plecat, anticipează cu grație clipa cînd, tot așa, cambrată, își va innoda voaleta în fața unei oglinzi, despărțindu-se de iubitul ei.

Pădurea de la Crecy. — De cum simt primul suflu al pădurii, îmi crește inima. O altă ființă, eu cea de odinioară, se trezește, tresare asmuțită de o tristă voioșie, ciulește urechile și își dilată nările pentru a-i sorbi mireasma.

Vîntul se mistuie pe potecile acoperite de frunze, unde aerul tămîios și greu de-abia se leagănă... O nedeslușită undă parfumată îți călăuzește pașii spre fragii, rotunzi ca niște

mărgele, care se coc aici în taină, se înnegresc, tremură și cad, nimicindu-se încet într-o suavă putreziciune. Aroma lor se amestecă cu parfumul răspîndit de florile de caprifoi, năclăite de miere, și de cel care plutește deasupra horei de ciupercuțe albe... S-au ivit cu toatele astă-noapte și au și început să ridice, cu căpșoarele lor, foșnitorul covor de frunze și crenguțe... Pielița lor, de un alb fragil și mat ca al mănușilor noi, e acoperită cu stropi de rouă și umedă ca un bot de mielușel ; miros a pămînt reavăn și a chiparoasă.

Sub bolțile ce numără mai bine de o sută de ani, solemna și verdea obscuritate nu știe nici de soare, nici de păsări. Umbra cotropitoare a stejarilor și a frasinilor a surghiunit de pe pămînt florile, iarba, mușchiul, ba chiar și gîngăniile. Ne urmărește ecoul neliniștitor al pașilor noștri. Tînjești să auzi ciripind vreun cintezoi, strigătul unui lăstun, să vezi saltul roșcat al unei veverițe, fundulețul de un alb-luminos al iepurașilor... Aici pădurea dușmănește omul și îl zdrobește.

Lipit de trunchiul copacului de care m-am rezemat, chiar lîngă obrajii mei, doarme un frumos fluture crepuscular, al cărui nume îl cunosc : Lykeneus... Închis în el însuși, a luat forma unei frunze, așteptînd ceasul cînd se va trezi. Diseară, la asfințit, poate mîine, în zorile stropite cu rouă, își va deschide grelele lui aripi, cu dungi de culoarea nisipului, a ce-

nușii și a cărbunelui. Se va înfoia ca o dansatoare în timpul unei piruete, dînd la iveală și cealaltă pereche de aripi, scurte și strălucitoare, roșii ca o cireașă coaptă, vărgate de benzi de catifea neagră, jupon somptuos și bătător la ochi, ca cele purtate noaptea la baluri, disimulat ziua de o haină oarecare.

LA PESCUIT

VINERI — Marthe spune : „Copii, mîine mergem la pescuit !... Micul dejun la ora opt, așa să știți. Și... automobilul nu-i va aștepta pe întîrziați !“ Am lăsat capul în jos și am spus : „Grozav !“ cu o bucurie domesticită, care nu exclude ironia. Marthe nu se lasă cu una cu două cînd și-a pus în cap să te fericească. Pe un ton de comandă și cu gesturi ce nu admit replică, enunță programul zilei festive : „Vom prînzi pe plajă. În mașină vei lua loc tu, Mutulică, cel care o să secătuiască marea de pește, și Maggie, ca să-și înnoiască frumosul ei costum de baie !“

A zis și a plecat. Mai văd și acum, pe terasa de deasupra mării, conciul ei roșcat interogînd sfidător, ba chiar amenințător, zările. Din felul cum își înclină mica și apriga ei frunte, mi se pare că o aud mormăind : „Nu cumva să plouă mîine, că vă arăt eu vouă !...“ Intră în casă. Nemaisimțind ațintită asupra lui apăsătoarea privire a Marthei, soarele își poate vedea liniștit de treabă, așa că apune dincolo de golful de la gura fluviului Somme, deșert umed și plat, pe care marea l-a presărat, retrăgîndu-se, cu lacuri lunguiețe, băl-

toace rotunde și canale argintii tivite cu aur, unde se scaldă raze piezișe... Dunele sînt mov, pătate ici și colo de tufe de iarbă ce bate în albastru, și de mici oaze unde crește firava rochiță a rîndunicii, ale cărei flori — umbreluțe albe străbătute de vinișoare roz — sînt zdrențuite de vînt de cum se ivesc...

Ciulinii nisipurilor, făuriți din tablă azurie, se înalță printre crenguțele stropite cu carmin de sîngele voinicului, care înțeapă cu ghimpi atît de mici, încît nimeni nu se ferește de ele. Floră sărăcăcioasă și aspră, niciodată veștedă și care știe să înfrunte vîntul și apa sărată a mării, floră pe potriva bătăioasei noastre gazde, micuța Marthe, acest frumos ciulin arămiu, cu ochi de licean nerușinat.

Și totuși, pe alocuri nisipul e înverzit de o iarbă cărnoasă, zemoasă, acidulată, rod viu și proaspăt al acestor dune palide ca zăpada... Cînd pacostea aia de Marthe, buna mea prietenă, ne-a scos pe toți din sărite și cînd sîntem pe punctul de a uita că e femeie în toată firea — scorpia are o mutră de fetișcană și un glas ștrengăresc — atunci Marthe bufnește în rîs și, ca să-și potrivească o șuviță de păr roșu zburlită de vînt, își ridică brațele albe și strălucitoare din care îți vine să muști, bănuind că vor trosni cînd îți vei înfige colții, întocmai ca proaspăta, acidulata și zemoasa iarbă a nisipurilor.

Golful fluviului Somme oglindește un soare egiptean de culoarea zmeurei, a peruzelelor și a cenușii. Marea s-a dus atît de departe, încît

poate că nu se va mai întoarce niciodată... Ba da, o să vină înapoi, vicleana, pe furiș, așa cum știm că face pe aceste meleaguri. Nu te gîndești la ea ; citești pe plajă, te joci, dormi cu fața în sus, pînă în clipa cînd o limbă rece ți se vîră între degetele de la picioare. Te pomenești țipînd ca o nebună. Marea e lîngă tine, fără nici un val și a străbătut douăzeci de kilometri repede și pe tăcute, ca un șarpe. Înainte de a bănui că se apropie, a și udat cartea, a și înnegrit fusta albă, a și înecat terenurile de crochet și de tenis. Nu trec mai mult de cinci minute și se izbește de zidul terasei, clipocind ușor și repede, cu o mișcare supusă și voioasă de cățea care dă din coadă.

O pasăre neagră țîșnește din locul unde a apus soarele, săgeată aruncată de soarele ce-și dă duhul. Trece pe deasupra capului meu, fîșiind ca o mătase bine întinsă, și cînd se profilează pe întunecatul cer de la Răsărit, se preschimbă într-un goeland alb ca zăpada...

Sîmbătă dimineața, ora 8 — Ceață, muiată în aur și albastru, vînt răcoros. Totul e în regulă. Marthe sporovăie la etajul de jos și popoarele se prosternează tremurînd. Mă grăbesc : voi sosi oare la timp pentru a o împiedica să pună prea mult piper în salata de cartofi ?

8h. 30m. — Plecăm ! Automobilul huruie, pavoazat cu plase de pescuit. Străbătînd un impermeabil verzuliu ș trecînd pe sub o pereche de ochelari bombați, vocea Marthei denunță zelul neîndemînatec al servitoarei :

„Toanta aia a pus caisele lîngă friptura de porc scoasă din cuptor!“ Totuși, catadicsește să-mi întindă o lăbuță înmănușată și ghicesc că-mi surîde cu grația unui scafandru... Maggie, pe jumătate adormită, ia încetul cu încetul contact cu lumea exterioară și ne surîde pe englezește. Știm cu toții ce se ascunde sub lungul ei pardesiu, un costum de baie de music-hall (pentru tabloul „la pescuit de crevete“). Mutulică nu spune nimic și fumează pufăind într-un ritm susținut.

8h. 45m. — Pe drumul neted, care se tot răsucește fără rost, ascunzînd la fiecare cotitură un țăran și o căruță, Marthe frînează nițel cam brusc și bombăne ceva sub masca ei de scafandru...

8h. 50m. — Cotitură neașteptată. Țăran și căruță... Viraj la stînga. Marthe zbiară: „Încornoratule!“

Ora 9 — Cotitură neașteptată: în mijlocul drumului, un băiețel cu o roabă de bălegar. Viraj la dreapta, Marthe e gata să dea peste el și urlă: „Încornoratule!“ Încă de pe acum? Bietul copil...

9h. 20m. — Marea, pe stînga, între dunele rotunjite. Mă rog, zic și eu așa: marea... dar e și mai departe decît aseară. Tovarășii mei de drum mă asigură că, în timp ce dormeam, a înaintat pînă la acest volănaș de scoici trandafirii, dar mă cam îndoiesc.

9h. 30m. — Cabanele! Trei sau patru sicrie negre, din scînduri date cu catran, pătează dunele plămădite aici dintr-un nisip atît de

pur, dunele atît de frumos rotunjite de vînt, încît te duc cu gîndul la zăpadă, la Norvegia, la ținuturi unde iarna nu se sfîrșește niciodată...

Împins de statornice valuri,
Nisipul culcușuri așterne.
Aici te îmbie molatece șaluri,
Aiurea, mîngîietoarele perne...

fredonează Mutulică, poet fără pretenții. Marthe, enervată, se apleacă deasupra volanului și... izbutește să împotmolească două roți. Mai sprintenă decît un mic buldog, sare din automobil, constată ce s-a întîmplat și declară calm: „Nu-i nimic! Mai departe tot nu puteam să întorc“.

Am ajuns la capătul lumii. Duna golașă adăpostește, între genunchii ei rotunzi, cabanele negre. În fața noastră se întinde, dezamăgitor și dătător de noi puteri, pustiul, sub un soare alb, despoleit de pîcla ce se ridică în zilele de arșiță...

Ora 10. — „Trib de papuași conjurînd Spiritul Apelor amare.“ Așa voi scrie pe spatele instantaneului luat de Maggie. „Indigenii“ cu capete de foci, bat cu niște prăjini lungi apa, care le ajunge pînă la brîu, urlînd ritmic. Îndreaptă peștele spre năvodul întins peste un lac lunguieț; o bucată de mare, lăsată de refluxul neglijent. Stavrizi, guvizi, crevete, calcani, mișună tot felul de pești... Marthe se

năpustește și scormonește dîmburile de nisip, ca un șoricar de soi. O imit, mai întîi pășind cu precauție, căci mi se zbîrlește pielea cînd simt trecîndu-mi iute pe lîngă glezne ceva plat și lunecos...

— Hai, dragă ! Ce naiba, nu-l vezi ?

— Ce să văd ?

— Calcanul, acolo, lîngă tine !

Acolo ?... Da, văd o farfurie sidefie, care se strecoară prin apă... Eroică, scotocesc nisipul, stînd în patru labe, culcîndu-mă pe burtă, tîrîndu-mă pe genunchi... Un lătrat scurt. Așa își anunță Marthe victoria, ridicînd, cu brațul ei șiroind de apă, o farfurie care i se răsucește în mînă și i-o pleznește... Simt că o să crăp de gelozie dacă am să mă întorc acasă cu mîinile goale ! Unde-o fi Mutulică ? Ia te uită... Cîtă lașitate ! Pescuiește cu plasa. Și Maggie ? E în regulă. Înoată și nu se sinchisește decît de silueta ei și de costumul de mătase roz... Numai cu Marthe am de luptat, cu părul ei roșu și ud, lipit de cap ca o bonetă de baie cu trupul ei rotunjor înfășurat într-un halat albastru, strîns în talie ca o rasă de călugăr... O sumedenie de animale trec pe lîngă picioarele mele, sfidîndu-mă. Un pește lung, sidefiu, țîșnește din nisipul moale, desenează în aer, cu coada lui de șarpe, o monogramă strălucitoare și se cufundă iar în apă.

Ora 11. — Tribul de papuași și-a terminat invocațile. Spiritul Apelor amare, sensibil la urletele rituale, a blagoslovit năvoadele. Pe

nisip, între ochiurile plaselor, agonizează peștii. Unii sînt frumoși, alții insipizi și cîțiva sînt mînjiți de un sînge indelebil... Eu nu vreau să știu decît de cei pe care i-am prins eu, zdrelindu-mi mîinile, julindu-mi genunchii de nisipul plin de scoici tăioase... Am învățat să-i cunosc acum. Peștele lunguieț e un nătîng care se năpustește drept spre picioarele mele și rămîne blocat dacă apropii genunchii. Nici calcanul nu-i mai breaz... Marthe și cu mine pescuim umăr la umăr și lătrăm la fel, cînd am prins ceva de soi.

11h. 30m. — Soarele ne frige pe ceafă și pe umerii stropiți de apa călduță și corosivă... Ochii noștri obosiți văd pe coama valurilor desfășurîndu-se suluri de mătase, mistuindu-se inele de aur și rupîndu-se șiraguri de mărgele.. Au ! Șalele ! Încerc să dau de tăcuții mei prieteni. Mutulică se apropie, în același timp cu Marthe. E la capătul puterilor și geme : „Mi-e foame !“ Se pune pe fumat și trabucul lui e atît de mare, încît pe buzele lui nu mai încape decît un zîmbet orgolios. Ne întinde plasa, doldora de sidef viu.

Maggie sosește încîntată de isprăvile ei : a prins șapte crevete și un pui de somotei.

— La masă, copii ! strigă Marthe. Oamenii de aici vor căra peștele pînă la mașină.

— Ce tot spui ? Luăm tot ? sînt peste douăzeci de kilograme.

— În primul rînd, scade foarte mult la gătit. O să mîncăm disearǎ pește prăjit, mîine

dimineață gratinat, și mîine seară ciorbă... O să se mănînce și la bucătărie și, poate, o să oferim și vecinilor...

Ora 1. — Așezați sub cort, dejunăm pe îndelete. Ne-am dezmeticit... Acolo departe, la capătul orbitorului deșert fără umbre, ceva clocotește în taină, bolborosește, se apropie — marea. Vinul nu ne înviorează ; migrena ne amenință pe toți...

Ne uităm unii la alții, dar nu prea amabil. Nasul de mops al Martei a avut de pătimit de pe urma soarelui. Mutulică a ajuns la a cincea țigară și cască. Maggie ne cam șochează : prea albă, prea goală, în costumul ei de mătase roz...

— Ce miroase așa ? strigă Marthe. Trăznește a mosc și a... nu mai știu ce.

— Peștele, de bună seamă. Plasele atîrnă lîngă cort.

— Și mîinile mele au prins mirosul. Din plase iese miasma asta de putreziciune... Dacă am da nițel pește și oamenilor de la cabane ?

Ora 2. — Ne întoarcem posomorîți. Ne mirosim pe furiș mîinile. Totul miroase a pește : țigara lui Mutulică, costumul lui Maggie, părul umed al Marthei... Și vîntul de la Vest, fierbinte și moliu, tot a pește miroase. Și fumul scos de mașină, și duna înghețată de umbre albăstrui, toată ziua asta miroase a pește.

Ora 3. — Sosim ! Vila miroase a pește. Turbată și cu stomacul în batistă, Marthe se închide în odaia ei. Bucătăreasa bate la ușă.

— Vă rog să-mi spuneți cum doriți peștele, prăjit sau...

O ușă se deschide zgomotos și Marthe țipă :

— Fii bună și aruncă dracului toată porcăria aia. Să nu mai văd decît ouă fierte și pui fript, cel puțin o săptămînă...

CUPRINS

Lector : ANGELA CISMAŞ
Tehnoredactor : NICOLAE ŞERBĂNESCU

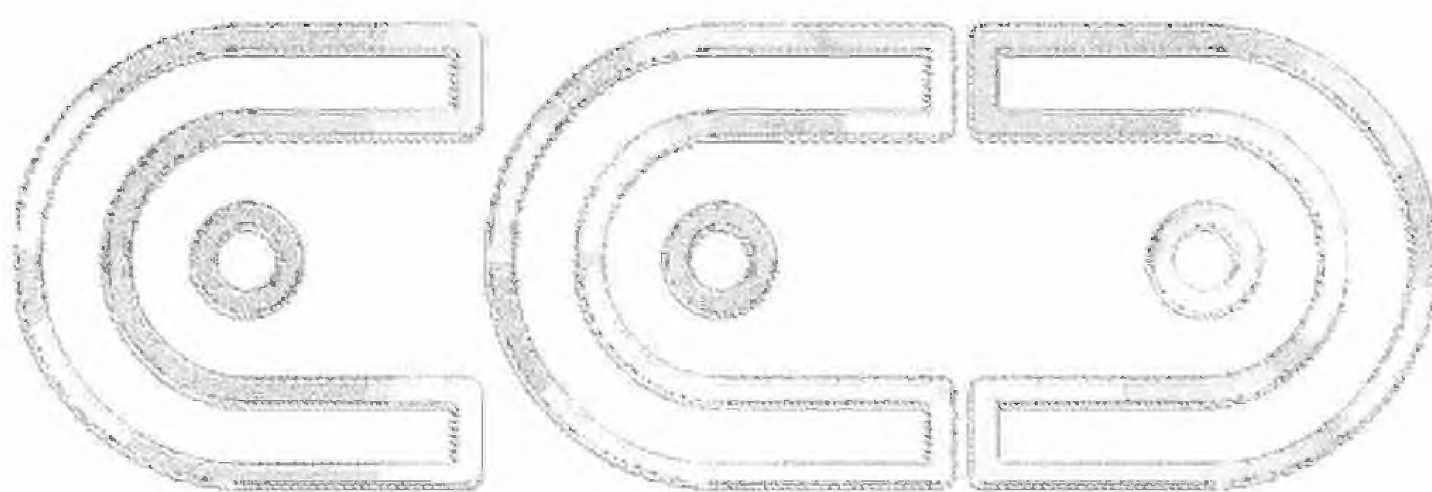
Bun de tipar 27.03.1982. Coli tipar 5,5.

Tiparul executat sub comanda
nr. 811 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

A6

Scanare și prelucrare digitală

de

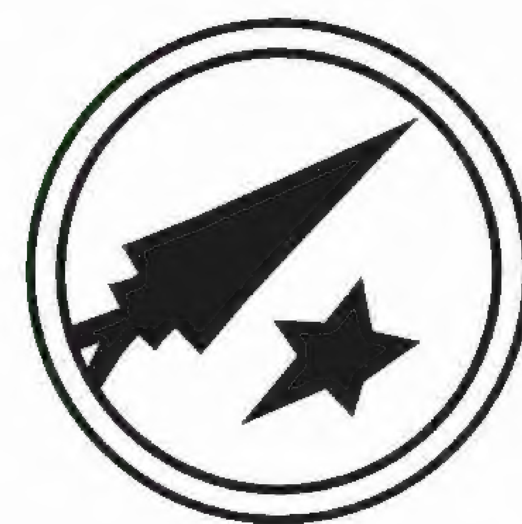

Anonim

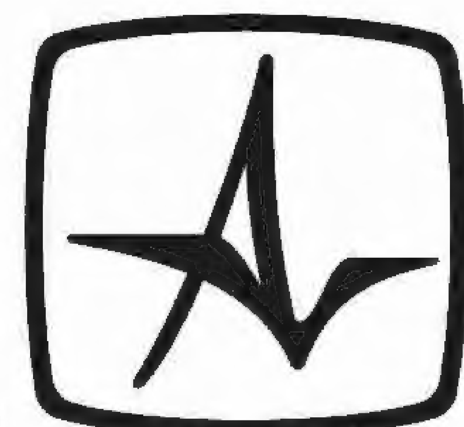

și

CAT Graur

Antwerpen

2024